

عَقِيدَةُ حَرْبِ الْكِرْمَانِيِّ
بَابُ الْقَوْلِ بِالْمَذْهَبِ

[10]

DE GELOOFSLEER VAN
ḤARB AL-KIRMĀNIYY

‘HOOFDSTUK: HET STANDPUNT IN DE GELOOFSLEER’
UIT MASĀ’IL ḤARB AL-KIRMĀNIYY

Al-’Imām Ḥarb ibn Ismā’īl ibn Khalaf al-Kirmāniyy
رَحِمَهُ اللَّهُ 280 NH

– de student van al-’Imām Aḥmad ibn Ḥanbal –

Vertaling:

Abū Khuzaymah Rashīd ibn ‘Abd as-Salām ibn al-Ḥusayn
al-Bū’bīdiyy al-Ḥarrīshiyy al-Maṭālsiyy

Islamhuys

Deze verhandeling komt uit het boek ‘De Geloofsleer van Ahl as-Sunnah: Een selectie authentieke verhandelingen van de Salaf & de klassieke Imams’ (Islamhuys, 2023). Zie de laatste pagina in deze PDF voor een lijst van alle verhandelingen in het boek. [Klik hier om het boek te bestellen in de webwinkel.](#)

10.1 BIOGRAFIE VAN AL-'IMĀM ḤARB AL-KIRMĀNIYY (280 NH) 🕌

De edele Imām, ḥadīthwetenschapper en wetsgeleerde: Abū Muḥammad Ḥarb ibn Ismā'īl ibn Khalaf al-Ḥanzaliyy al-Kirmāniyy, de student van al-'Imām Aḥmad. 'Al-Kirmāniyy' is een toeschrijving aan een plek in Naysābūr genaamd Murabba'at al-Kirmāniyyah, waar hij woonde. Hij werd geboren rond het jaar 190 NH en groeide op in een periode waarin een enorme bloei van de Islamitische wetenschappen plaatsvond. Hij reisde omwille van het opdoen van kennis naar Irak, ash-Shām en al-Ḥijāz, leverde over van meer dan zeshonderd geleerden en blonk uit als een van de bekendste geleerden van zijn tijd.

Al-'Imām Ḥarb stond bekend als dé geleerde van de regio Kirmān, de *rafiq* (metgezel) van al-'Imām Abū Ḥātim (277 NH) en een van de meest vooraanstaande studenten van al-'Imām Aḥmad (241 NH) en al-'Imām Ishāq ibn Rāhūyah (238 NH), wiens uitspraken en vraagstukken hij overleverde in zijn werk *Masā'il Ḥarb al-Kirmāniyy 'an Aḥmad wa Ishāq* (De Vraagstukken van Ḥarb al-Kirmāniyy, overgeleverd van Aḥmad en Ishāq).

In ditzelfde werk – *Masā'il Ḥarb al-Kirmāniyy* – nam hij tevens een hoofdstuk op waarin hij de geloofsleer overleverde waar consensus over is onder de geleerden, en specifiek ook de geleerden bij wie hij gestudeerd had. Dat hoofdstuk is de verhandeling over de geloofsleer die in dit deel gepresenteerd wordt (zie 10.2 Introductie tot de verhandeling). Zijn werk *Masā'il Ḥarb al-Kirmāniyy* wordt beschouwd als een van de belangrijkste werken binnen de Ḥanbalitische wetsschool, vanwege de vele uitspraken van al-'Imām Aḥmad die erin overgeleverd zijn.

Na een leven vol kennis, studie en wetenschap, overleed al-'Imām Ḥarb al-Kirmāniyy op ongeveer 90-jarige leeftijd, in het jaar 280 NH.^[1]

[1] Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb (p. 10) van al-Kirmāniyy, red. 'Ādil Āl Ḥamdān; Ijmā' as-Salaf fi'l-I'tiqād (p. 17-18) van al-Kirmāniyy, red. az-Za'tariyy; Masā'il Ḥarb min Kitāb an-Nikāḥ ilā Ākhir al-Kitāb (p. 26-30) van al-Kirmāniyy, red. Fāyiz Ḥābis.

Zijn leraren

Zoals reeds vermeld is, leverde hij over van meer dan zeshonderd geleerden, waarvan een aantal behoorden tot de *Atbā' at-Tābi'in*^[1]. Een aantal van de grote Imāms van Ahl as-Sunnah bij wie hij gestudeerd had waren: Abū'l-Walīd aṭ-Ṭayālisiyy (227 NH), Abū Bakr al-Ḥumaydiyy (219 NH), Sulaymān ibn Ḥarb (224 NH), Abū 'Ubayd al-Qāsim ibn Sallām (224 NH), Sa'īd ibn Manṣūr (227 NH), 'Aliyy ibn al-Madīniyy (234 NH), Ishāq ibn Rāhūyah (238 NH), Abū Thawr (240 NH), Aḥmad ibn Ḥanbal (241 NH), Muḥammad ibn Yaḥyā adh-Dhuhliyy (257 NH), Abū Dāwūd (275 NH), Ya'qūb ibn Sufyān al-Fasawiyy (277 NH), Abū Ḥātim ar-Rāziyy (277 NH), Abū Zur'ah ad-Dimashqiyy (281 NH) en vele anderen.^[2]

Zijn studenten

Tot zijn studenten behoren onder andere: Abū Bakr al-Marrūdhīyy (275 NH), Abū Ḥātim ar-Rāziyy, Abū Bakr al-Khallāl^[3] (311 NH), Abū Muḥammad Ibn Abī Ḥātim ar-Rāziyy (327 NH), al-Qāsim ibn Muḥammad al-Kirmāniyy, 'Īsā ibn Muḥammad ibn Sa'īd, 'Abdullāh ibn Ishāq an-Nāhawandiyy, 'Abdullāh ibn Ya'qūb al-Kirmāniyy en Abū'l-Qāsim al-Khiraqiyy^[4] (334 NH).^[5]

Zijn wetenschappelijke positie

Al-'Imām Abū Zur'ah ad-Dimashqiyy zei: "Van onder de nobele mannen kwamen twee mannen naar ons toe (voor kennis): Ya'qūb ibn Sufyān (al-Fasawiyy), wiens gelijke de inwoners van Irak nooit hebben gezien, en de tweede is Ḥarb ibn Ismā'il, en hij behoort tot degenen die [overleveringen] van mij aangehoord en opgeschreven hebben."^[6]

[1] *Atbā' at-Tābi'in*: de generatie na de *Tābi'in*.

[2] *Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb* (p. 10-11) van al-Kirmāniyy, red. 'Ādil Āl Ḥamdān; *Masā'il Ḥarb min Kitāb an-Nikāḥ ilā Ākhir al-Kitāb* (p. 29-30) van al-Kirmāniyy, red. Fayiz Ḥabis.

[3] De auteur van *Mukhtaṣar al-Khiraqiyy*, een van de bekendste wetenschappelijke teksten binnen de Ḥanbalitische wetsschool. Het werk werd later o.a. uitgelegd door Ibn Qudāmah al-Maqdisiyy in zijn welbekende encyclopedie over de wetsleer: *al-Mughnī Sharḥ Mukhtaṣar al-Khiraqiyy*.

[4] De auteur van het boek genaamd *Kitāb as-Sunnah*, dat bekend staat als een van de belangrijkste verzamelwerken van de uitspraken, brieven en fatwa's van al-'Imām Aḥmad over zowel de geloofsleer als de wetsleer. Het is dan ook een van de hoofdwerken binnen de Ḥanbalitische wetsschool.

[5] Zie o.a. *Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb* (p. 11) van al-Kirmāniyy, red. 'Ādil Āl Ḥamdān; *Ijmā' as-Salaf fi'l-I'tiqād* (p. 19-20) van al-Kirmāniyy, red. az-Za'tariyy.

[6] *Tadhkirat al-Ḥuffāz* (2/582) van adh-Dhahabiyy.

Al-'Imām Ibn Abī Ḥātim zei: "Abū Muḥammad (Ḥarb) was de metgezel van mijn vader (Abū Ḥātim) in ash-Shām (de Levant). In Damascus hoorde mijn vader overleveringen van hem aan en schreef deze op."^[1] Al-'Imām Abū Bakr al-Khallāl (311 NH) zei over hem: "Hij was een eervolle man. Abū Bakr al-Marrūdhīyy spoorde mij aan om naar hem toe te gaan (voor kennis)."^[2] Ibn Abī Ya'īlā (526 NH) zei: "Ḥarb was de wetsgeleerde (*faqīh*) van de regio en de machthebber had hem aangesteld als verantwoordelijke over de rechtsspraak en andere zaken in de regio."^[3]

Adh-Dhahabiyy zei: "De Imām en grootgeleerde: Abū Muḥammad Ḥarb ibn Ismā'īl al-Kirmāniyy, de wetsgeleerde en student van Aḥmad ibn Ḥanbal."^[4] Elders zei adh-Dhahabiyy: "Ḥarb behoorde tot de verzamelvaten van kennis. Hij nam kennis van Aḥmad en Ishāq en was de hoofdgeleerde van Kirmān in zijn tijd. Hij wordt in een adem genoemd met al-'Athram en al-Marrūdhīyy^[5], en al-Khallāl reisde naar hem toe en leverde veel kennis van hem over."^[6]

Al-'Imām Ibn Taymiyyah zei: "De bekende *Masā'il* (Vraagstukken) van Ḥarb die hij overleverde van Aḥmad, Ishāq en anderen en waarin hij tevens overleveringen van de Profeet ﷺ, de metgezellen en anderen vermeldde [...] Het is een uitgebreid werk. Hij schreef het op dezelfde manier als al-Muwaṭṭa' (van Mālik) en dergelijke schrijfwerken."^[7] De bekende Ḥanbalitische wetsgeleerde 'Aliyy ibn Sulaymān al-Mirdāwiyy (885 NH) zei: "Ḥarb behoort tot de grote Imāms onder de metgezellen van Aḥmad."

Al-'Imām Ibn al-Qayyim zei: "Ḥarb al-Kirmāniyy is de metgezel van Aḥmad en Ishāq en leverde belangrijke vraagstukken van hen over."^[8] Elders zei Ibn al-Qayyim: "Ḥarb is de metgezel van Aḥmad en Ishāq en leverde belangrijke vraagstukken van hen over. Ook nam hij van Sa'īd ibn Manṣūr, 'Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy en andere geleerden van deze generatie."^[9]

[1] Al-Jarḥ wa't-Ta'dīl (3/253) van Ibn Abī Ḥātim.

[2] Ṭabaqāt al-Ḥanābilah (1/388) van Ibn Abī Ya'īlā.

[3] Ṭabaqāt al-Ḥanābilah (1/389) van Ibn Abī Ya'īlā.

[4] Siyar A'lām an-Nubalā' (13/244-245) van adh-Dhahabiyy.

[5] Twee hoofdstudenten van al-'Imām Aḥmad.

[6] Al-'Uluww li'l-'Aliyy al-Ghaffār (2/1179) van adh-Dhahabiyy.

[7] Dar' Ta'āruḍ al-'Aql wa'n-Naql (2/22) van Ibn Taymiyyah.

[8] Ijtīmā' al-Juyūsh al-'Islāmiyyah (p. 352) van Ibn al-Qayyim.

[9] Ḥādī al-'Arwāḥ (2/827) van Ibn al-Qayyim.

Tevens zei al-'Imām Ibn al-Qayyim in zijn *Nūniyyah*-gedicht:

- En kijk naar Ḥarb en de consensus (*ijmā'*) die hij overgeleverd heeft. ▪ وَأَنْظُرْ إِلَى حَرْبٍ وَإِجْمَاعٍ حَكَمَى
- Voor Allāh zijn de goede daden die hij verrichtte – de jongeman uit Kirmān.^[1] ▪ يَلَلَهُ دُرُكٌ مِنْ قَتَى كِرْمَانَ

Zijn schrijfwerken

Al-'Imām Ḥarb al-Kirmāniyy schreef de volgende werken:

- *Kitāb as-Sunnah wa'l-Jamā'ah* – dit werk is helaas verloren gegaan;
- *Kitāb al-Masā'il* – waarin hij de vraag- en antwoordsessies overleverde die hij hield met al-'Imām Aḥmad en al-'Imām Iṣḥāq ibn Rāhūyah.^[2]

Dit laatste werk is het boek waaruit de verhandeling is genomen die in dit deel gepresenteerd wordt. Hierover meer in het volgende hoofdstuk. ■

[1] Al-Kāfiyah ash-Shāfiyah (p. 116) van Ibn al-Qayyim.

[2] Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb (p. 11-14) van al-Kirmāniyy, red. 'Ādil Āl Ḥamdān.

10.2 INTRODUCTIE TOT DE VERHANDELING

Een korte beschrijving

Deze verhandeling, die bekend staat als *‘Aqīdat Ḥarb al-Kirmāniyy* (De Geloofsleer van Ḥarb al-Kirmāniyy), is oorspronkelijk een hoofdstuk uit het boek *Masā’il Ḥarb al-Kirmāniyy* (De Vraagstukken van Ḥarb al-Kirmāniyy); in dit boek legde de auteur zijn vraag- en antwoordsessies vast met zijn twee leraren al-ʿImām Aḥmad en al-ʿImām Ishāq ibn Rāhūyah, naast overleveringen van de Profeet ﷺ, de met-gezellen en anderen van de Salaf. Daarnaast wijdde hij een hoofdstuk aan de geloofsleer van Ahl as-Sunnah, onder de titel: *Bāb al-Qawl bi’l-Madh-hab*, wat zich vertaalt als: *Hoofdstuk: Het Standpunt over de Geloofsleer*; hierbij wordt dus met *madh-hab* bedoeld: de geloofsleer of de methodiek in de geloofsleer.

Na het tijdperk van de auteur hebben meerdere geleerden dit hoofdstuk als een losstaande verhandeling geciteerd en kwam het bekend te staan als *‘Aqīdat Ḥarb al-Kirmāniyy* of *ʾIṭiqād Ḥarb al-Kirmāniyy*^[1] (De Geloofsleer van Ḥarb al-Kirmāniyy). Het werk is in de moderne tijd tevens gepubliceerd onder de namen *Muʿtaqad Ahl as-Sunnah wa’l-Jamā’ah* (De Geloofsleer van Ahl as-Sunnah wal-Jamā’ah), *‘Aqīdat Ahl as-Sunnah* (De Geloofsleer van Ahl as-Sunnah) en *Ijmā’ as-Salaf fi’l-ʾIṭiqād* (De Consensus van de Salaf in de Geloofsleer), zoals verderop aan bod zal komen.

De geleerden hechtten veel belang aan deze verhandeling^[2], en wel om de volgende redenen:

- De verhandeling is geschreven door een betrouwbare Imām van Ahl as-Sunnah die een van de hoofdstudenten van al-ʿImām Aḥmad was;
- De verhandeling is relatief langer dan de meeste verhandelingen over de geloofsleer en gaat met detail in op een groot aantal kwesties, zoals al-ʿImām (het

[1] *‘Aqīdah* en *ʾiṭiqād* betekenen hetzelfde, namelijk: geloofsleer, overtuiging.

[2] Zodanig dat al-ʿImām Ibn al-Qayyim het bijna volledig citeerde in zijn werk *Ḥādī al-ʿArwāḥ*, zoals verderop aan bod zal komen.

geloof), de Voorbeschikking, zaken omtrent de Dag der Opstanding, de Eigenschappen van Allāh, afgedwaalde sektes en andere zaken.

- De auteur levert de consensus over van de geleerden vóór hem over de geloofsleer die hij opnoemt en vermeldt er tevens specifiek bij dat dit de geloofsleer is van zijn leraren al-ʿImām Aḥmad, al-ʿImām Ishāq, al-ʿImām al-Ḥumaydiyy en al-ʿImām Saʿīd ibn Manṣūr. Dit waren allen zeer prominente Imāms van Ahl as-Sunnah bij wie Ḥarb direct gestudeerd had. Daarom staat het werk bekend als een geloofsleertekst waarin de consensus van Ahl as-Sunnah in de geloofsleer overgeleverd wordt, vergelijkbaar met o.a. verhandeling [9] De Geloofsleer van ar-Rāziyyayn (alhoewel dit impliciet geldt voor veel verhandelingen van de Salaf over de geloofsleer).
- De authenticiteit van de verhandeling is onbetwistbaar.

Al-ʿImām Ibn Taymiyyah (728 NH) ﷺ prees en citeerde de verhandeling ter bevestiging van de juiste geloofsleer in o.a. zijn werken *al-Istiḳāmah*^[1], *Bayān Talbīs al-Jahmiyyah*^[2], *Majmūʿ al-Fatāwā*^[3], *Darʿ at-Taʿāruḍ*^[4], *Sharḥ al-ʿAṣbahāniyyah*^[5], *Minhāj as-Sunnah an-Nabawiyyah*^[6] en *Iqtidāʾ aṣ-Ṣirāṭ al-Mustaḳīm*^[7]. Zo zei Ibn Taymiyyah in *al-Istiḳāmah*: “De term al-Ḥarakah (Beweging^[8]) is bevestigd (voor Allāh) door groepen onder de mensen van de Sunnah en de overleveringen. Het werd vermeld door Ḥarb ibn Ismāʿīl al-Kirmāniyy in de Sunnah^[9] die hij overleverde van de geleerden die hij meemaakte, zoals al-Ḥumaydiyy, Aḥmad ibn Ḥanbal, Saʿīd ibn Manṣūr en Ishāq ibn Ibrāhīm (Ibn Rāhūyah).”^[10]

In *Darʿ at-Taʿāruḍ* zei Ibn Taymiyyah: “De Imāms van de Sunnah bevestigen beide soorten. Dit is vermeld door degenen die hun *madh-hab* (standpunt in de

[1] *Al-Istiḳāmah* (1/70, 73).

[2] *Bayān Talbīs al-Jahmiyyah* (1/429-430).

[3] *Majmūʿ al-Fatāwā* (5/393).

[4] *Darʿ at-Taʿāruḍ* (2/7, 22-23).

[5] *Sharḥ al-ʿAṣbahāniyyah* (1/52).

[6] *Minhāj as-Sunnah an-Nabawiyyah* (7/244).

[7] *Iqtidāʾ aṣ-Ṣirāṭ al-Mustaḳīm* (1/148).

[8] Zie [10] De Geloofsleer van Ḥarb al-Kirmāniyy, passage 58, incl. de voetnoot over al-Ḥarakah.

[9] De geleerden gebruiken soms de term ‘de Sunnah’ voor: de geloofsleer.

[10] *Al-Istiḳāmah* (7/70).

geloofsleer) overgeleverd hebben, zoals Ḥarb al-Kirmāniyy, ‘Uthmān ibn Sa‘īd ad-Dārimiyy en anderen. Sterker nog, de voorgenoemden bevestigden duidelijk de term al-Ḥarakah (Beweging) voor Allāh en dat dit de *madh-hab* is van zowel de vroegere als de latere Imāms van de Sunnah en de overleveringen. Ḥarb al-Kirmāniyy gaf aan dat dit de uitspraak is van de Imāms van de Sunnah die hij ontmoette, zoals Aḥmad ibn Ḥanbal, Ishāq ibn Rāhūyah, ‘Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy en Sa‘īd ibn Manṣūr.^[1] Verderop in hetzelfde werk^[2] citeerde Ibn Taymiyyah het begin van de verhandeling, waarna hij passage 54 (gedeeltelijk) t/m 58 vermeldde.

Al-‘Imām Ibn al-Qayyim citeerde het in *Ijtima‘ al-Juyūsh al-‘Islāmiyyah*,^[3] en in zijn werk *Ḥādī al-‘Arwāḥ*^[4] citeerde hij ongeveer twee derde van het boek en zei erbij: “Ḥarb is de metgezel van Aḥmad en Ishāq en leverde belangrijke vraagstukken van hen over. Ook nam hij van Sa‘īd ibn Manṣūr, ‘Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy en andere geleerden van deze generatie. Hij leverde deze *madhāhib* (standpunten in de geloofsleer) van hen over, evenals hun overeenstemming erover.”^[5] Ook Ibn al-Muḥibb aṣ-Ṣāmit al-Ḥanbaliyy (789 NH; tevens student van Ibn Taymiyyah), citeerde er meerdere stukken uit in zijn werk *Ṣifāt Rabb al-‘Ālamīn*.

Het voorgenoemde toont aan dat de geleerden van Ahl as-Sunnah dit werk als een autoriteit in de geloofsleer beschouwden, waardoor ze het citeerden in hun bewijsvoering ter bevestiging van de correcte geloofsleer en ter weerlegging van de afgedwaalde groeperingen.

Bronnen & authenticiteit

De verhandeling kent een aantal bronnen:

1. *Masā’il Ḥarb al-Kirmāniyy*; hierin staat de verhandeling als hoofdstuk vermeld. Het is vastgesteld dat dit boek door de auteur geschreven is en dit is door vele geleerden, waaronder die van de Ḥanbalitische wetsschool, bevestigd. Zo zei Ibn Taymiyyah: “Abū Muḥammad Ḥarb ibn Ismā‘īl al-Kirmāniyy zei

[1] Dar’ Ta’arūḍ al-‘Aql wa’n-Naql (2/7) van Ibn Taymiyyah.

[2] Dar’ Ta’arūḍ al-‘Aql wa’n-Naql (2/22-23) van Ibn Taymiyyah.

[3] *Ijtima‘ al-Juyūsh al-‘Islāmiyyah* (pp. 287-292).

[4] *Ḥādī al-‘Arwāḥ* (p. 234).

[5] *Ḥādī al-‘Arwāḥ* (p. 287).

in zijn bekende *Masā'il* (Vraagstukken) die hij overleverde van Aḥmad, Ishāq en anderen en waarbij hij tevens overleveringen van de Profeet ﷺ, de metgezellen en anderen vermeldde [...]. Het is een uitgebreid werk en hij schreef het op dezelfde manier als *al-Muwaṭṭa'* (van al-'Imām Mālik) en dergelijke schrijfwerken.”^[1] Adh-Dhahabiyy zei: “*Masā'il Ḥarb* is een van de meest waardevolle boeken van de Ḥanbalitische geleerden. Het is een groot werk dat bestaat uit twee volumes.”^[2]

2. *Ḥādī al-'Arwāḥ* (pp. 287-292) van Ibn al-Qayyim; hier citeerde Ibn al-Qayyim bijna de hele verhandeling.
3. *Ṭabaqāt al-Ḥanābilah* (pp. 55-74) van Ibn Abī Ya'la; hier leverde Ibn Abī Ya'la het werk *Risālat al-Iṣṭakhriyy* over van al-'Imām Aḥmad. Dit is een verhandeling over de geloofsleer die foutief toegeschreven wordt aan al-'Imām Aḥmad. Het is in werkelijkheid de geloofsleertekst van al-'Imām Ḥarb al-Kirmāniyy.^[3]

Het staat dus vast dat de verhandeling geschreven is door al-'Imām Ḥarb al-Kirmāniyy.

Vertaling

Bij het vertalen van deze verhandeling en het overnemen van de Arabische tekst is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

1. *Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb ibn Ismā'il al-Kirmāniyy*, Ḥarb al-Kirmāniyy; uitg. Dār al-Lu'lu'ah, 2^e editie, 1435 NH (2014 NC); red. 'Ādil Āl Ḥamdān al-Ghāmidiyy; pp. 33-73. Dit is een verzameling van alle hoofdstukken over de geloofsleer uit *Masā'il Ḥarb al-Kirmāniyy*.

[1] Dar' Ta'āruḍ al-'Aql wa'n-Naql (2/22) van Ibn Taymiyyah.

[2] Siyar A'lām an-Nubalā' (13/245) van adh-Dhahabiyy.

[3] Al-'Imām Ibn Taymiyyah zei in al-Istiqāmah (1/70-73): “Deze geloofsleertekst is niet authentiek overgeleverd van al-'Imām Aḥmad met deze bewoordingen. Ik heb drie overleveringsketens ervan bekeken en het waren duistere ketens vol onbekende overlevertaars. De bewoordingen zijn de bewoordingen van Ḥarb ibn Ismā'il en niet van al-'Imām Aḥmad. Het is ook nooit vermeld door de geleerden die zich bezighielden met het verzamelen van de uitspraken van al-'Imām Aḥmad.”

2. *Masā'il Ḥarb al-Kirmāniyy min Kitāb an-Nikāḥ ilā Ākhir al-Kitāb* (doctoraal-scriptie), Ḥarb al-Kirmāniyy; uitg. Jāmi'at Umm al-Qurā, 1422 NH (2001 NC); red. dr. Fāyiz Ḥābis; vol. 3, pp. 967-986.
3. *Mu'taqad Ahl as-Sunnah wal-Jamā'ah*, Ḥarb al-Kirmāniyy; digitale publicatie; red. Dr. Sulaymān ad-Dubayjiyy; pp. 20-109. Tevens uitgegeven in fysieke vorm door Maktabat Dār al-Minhāj (1435 NH/2014 NC).
4. *Ijmā' as-Salaf fi'l-I'tiqād*, Ḥarb al-Kirmāniyy; uitg. Dār al-'Imām Aḥmad, 2^e editie, 1433 NH (2012 NC); red. As'ad az-Za'tariyy; pp. 33-100.
5. *Kitāb 'Aqīdat Ahl as-Sunnah: I'tiqād Ḥarb ibn Ismā'il al-Kirmāniyy*, Ḥarb al-Kirmāniyy; uitg. Dār al-Manhaj, 1^e editie, 1441 NH (2019 NC), red. dr. 'Abd al-Majīd Jumu'ah; pp. 21-68.

De voorgenoemde publicaties baseren de verificatie en redactie van de verhandeling op een manuscript van Maktabat Yūsuf Āghā (Turkije), nr. 5054/402-7^[1], evenals op *Ḥādī al-'Arwāḥ* van Ibn al-Qayyim en *Risālat al-Iṣṭakhriyy* in *Ṭabaqāt al-Ḥanābilah* van Ibn Abī Ya'la^[2] (zie: Bronnen & authenticiteit). Bovenstaande bron nr. 5 baseerde het tevens op een manuscript van 'Abd al-'Azīz ad-Dawsariyy uit 1368 NH (1949 NC), bewaard in Maktabat al-Ḥaram al-Makkiyy onder nr. 4242, evenals het boek *Ṣifāt Rabb al-'Ālamīn* van Ibn al-Muḥibb (789 NH) waarin een aantal stukken uit de verhandeling geciteerd worden.

Manuscript(en)

Op de volgende pagina's staan de scans van de eerste pagina en de laatste pagina's van het manuscript van *Masā'il Ḥarb al-Kirmāniyy*, van Maktabat Yūsuf Āghā (nr. 5054/402-7), evenals de eerste pagina van het hoofdstuk van de verhandeling (*Bāb al-Qawl bi'l-Madh-hab*) uit hetzelfde manuscript.

[1] Ingescand door Ma'had al-Buḥūth wa'd-Dirāsāt al-'Islāmiyyah aan de Umm al-Qurā Universiteit te Makkah onder nr. 32. Het manuscript is waarschijnlijk geschreven in de 5^e eeuw na de Hijrah, zoals vermeld werd door dr. Fāyiz Ḥābis in *Masā'il Ḥarb al-Kirmāniyy min Kitāb an-Nikāḥ ilā Ākhir al-Kitāb* (1/145).

[2] De redacteur van bron nr. 2 maakte echter geen gebruik van *Risālat al-Iṣṭakhriyy* en beperkte zich tot het manuscript en *Ḥādī al-'Arwāḥ*.

De eerste pagina van het manuscript:

De eerste pagina van de verhandeling:

حدثنا خلد بن اكرث قال حدثنا عبد الرحمن بن حريش عن سعيد بن ابي مسهر
 قال اما العبد فطغى به ذلك فارتفعت وان تزلزلها صفتون حدثنا قيس بن
 حفص قال اما الضحاح بن محمد قال بلغني عن عطاء بن الحارث انه قال
 لا تكلم في عيبك فانما هي ما باب القول بالمرزوق
 قال ابو الهيثم حدثنا ابو محمد عن ابن ابي عمير قال هذا من ذهب العلم
 واصحاب الاثر واهل السنن المعروفين بها اطفئوا بها وادركت
 من ادركت من علماء اهل العراق والحجاز والشام وغيرهم عليها كمال
 شيئا من هذه المذاهب او طعن فيها او غاب قابليها فهو مبتدع
 خارج من الجماعة زليل عن منهج السنن وسبيل الحق وهو من ذهب
 احمد واسحق بن ابراهيم بن محمد وعبد الله بن ابراهيم بن محمد وسعد بن
 منصور وغيرهم ممن جالسنا واخذنا عنهم العلم فان من قولهم الايمان
 قول وعمل وقبيل وعسك بالسنن والايمان من هو مقتصر وشئنا في
 الايمان من منه ما صبه عن العلماء واذا سبيل الرجل اموه من انت فانه يقول
 انا مومن ارشاد الله او مومن ارجو ان يقول امنت بالله واليوم
 الدين ومن زعم ان الايمان قول بلا عمل فهو مجرئ ومن زعم ان الايمان هو
 القول والاعمال شرايع فهو مجرئ وان زعم ان الايمان لا يريد ولا ينعض فهو
 مجرئ وان قال ان الايمان بهذا السقف فعلى ما قال يقول المرحب ومن لم يركب
 السنن في الايمان فهو مجرئ ومن زعم ان الايمان دمان حبر الامل والادب
 فهو مجرئ واخبت من المرحب وهو ذاب ومن زعم ان الناس اسفا ضلوك
 في الايمان فقد ذهب ومن زعم ان المرحب شفع في العلب وان لم يتطهر بها فهو
 مجرئ ومن زعم انه مومن عند الله مستعمل الايمان فلهذا من اشنع قول
 المرحب واصحبه والقدر خير وشبهه ولسانه وظاهره وباطنه طوع
 وهم ومحبوه وكرهه وحسنه وبسبه واولده واخره من الله سار
 ونفعا لفضله على عباده وقدر قدره عليهم لا يعرفوا اصواتهم
 الله لا يجاوز فضله بل هم طامعون في ما خلقهم له وواقفون في ما

[10] DE GELOOFSLEER VAN ḤARB AL-KIRMĀNIYY

Hoofdstuk: Het standpunt in de geloofsleer

Abū'l-Qāsim^[1] zei: Abū Muḥammad Ḥarb ibn Ismā'īl
(al-Kirmāniyy) leverde over aan ons en zei:

بَابُ الْقَوْلِ بِالْمَذْهَبِ

قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ
حَرْبُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ:

1. Dit is het standpunt van de Imāms van kennis, de volgers van de overleveringen en de mensen van de Sunnah (Ahl as-Sunnah), die hierom bekend staan en hierin gevolgd worden, vanaf de metgezellen van de Profeet ﷺ tot aan de dag van vandaag. Hierop trof ik de geleerden in Irak, al-Ḥijāz,^[2] ash-Shām^[3] en anderen.^[4]

Wie afwijkt van een van deze standpunten of het bekritiseert, of degene afkraakt die erin gelooft, is een innovator (*mubtadi'*) die buiten de gemeenschap (Jama'ah) getreden is en die de methodiek van de Sunnah en de weg van de waarheid verlaten heeft. Het zijn de standpunten van Aḥmad,^[5] Ishāq ibn Ibrāhīm ibn Makhhlad,^[6] 'Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy,^[7] Sa'īd ibn Manṣūr^[8] en anderen bij wie wij gezeten hebben en van wie wij kennis namen. Zij droegen, onder andere, de volgende standpunten:

1. هَذَا مَذْهَبُ أَئِمَّةِ الْعِلْمِ وَأَصْحَابِ الْأَثَرِ
وَأَهْلِ السُّنَّةِ الْمَعْرُوفِينَ بِهَا الْمُفْتَدَى بِهِمْ
فِيهَا مِنْ لَدُنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى يَوْمِنَا
هَذَا وَأَذَرْتُ مَنْ أَذَرْتُ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ
الْعِرَاقِ وَالْحِجَازِ وَالشَّامِ وَعَرَبِهِمْ عَلَيْهَا،
فَمَنْ خَالَفَ شَيْئًا مِنْ هَذِهِ الْمَذَاهِبِ أَوْ
طَعَنَ فِيهَا أَوْ عَابَ قَائِلَهَا، فَهُوَ مُبْتَدِعٌ
خَارِجٌ عَنِ الْجَمَاعَةِ زَائِلٌ عَنْ مَنَهِجِ السُّنَّةِ
وَسَبِيلِ الْحَقِّ. وَهُوَ مَذْهَبُ أَحَدٍ وَإِسْحَاقَ بْنِ
إِبْرَاهِيمَ بْنِ خَلْدٍ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ الْحُمَيْدِيِّ
وَسَعِيدَ بْنِ مَنْصُورٍ وَعَرَبِهِمْ مَنْ جَالَسْنَا
وَأَخَذْنَا عَنْهُمْ الْعِلْمَ فَكَانَ مِنْ قَوْلِهِمْ:

[1] Abū'l-Qāsim, de overleveraar van deze verhandeling, is één van de volgende drie studenten van Ḥarb al-Kirmāniyy: Abū'l-Qāsim 'Abdullāh ibn Ya'qūb ibn Ishāq al-Kirmāniyy (geb. 250 NH), Abū'l-Qāsim 'Umar ibn al-Ḥusayn ibn 'Abdillāh al-Khiraqiyy (334 NH; auteur van de bekende Ḥanbalitische wetsleertekst genaamd: Mukhtaṣar al-Khiraqiyy), of Abū'l-Qāsim 'Īsā ibn Muḥammad ibn Sa'īd.

[2] Al-Ḥijāz: Makkah, at-Ṭā'if, al-Madīnah en de bijbehorende gebieden.

[3] Ash-Shām (de Levant): het huidige Syrië, Jordanië, Libanon en Palestina.

[4] Dit hoofdstuk bevat dus een overlevering van een consensus over deze geloofsleer. Het werd daarom ook veelvuldig geprezen en geciteerd door latere geleerden (zie: 10.2 Introductie tot de verhandeling).

[5] Al-'Imām Abū 'Abdillāh Aḥmad ibn Muḥammad ibn Ḥanbal ash-Shaybāniyy (241 NH) ﷺ, de Imām van Ahl as-Sunnah en de leraar van de auteur van dit werk.

[6] Al-'Imām Abū Ya'qūb Ishāq ibn Ibrāhīm ibn Makhhlad at-Tamīmiyy al-Ḥanzaliyy (238 NH) ﷺ, bekend als Ishāq ibn Rāhūyah; tevens leraar van de auteur en een van de grote Imāms van Ahl as-Sunnah.

[7] Al-'Imām Abū Bakr 'Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy al-Qurashiyy al-'Asadiyy (219 NH) ﷺ, de bekende ḥadithgeleerde en auteur van Al-Musnad die bekend staat als Musnad al-Ḥumaydiyy.

[8] Al-'Imām Abū 'Uthmān Sa'īd ibn Manṣūr ibn Shu'bah al-Khurāsāniyy (227 NH) ﷺ, de grote Imām van Makkah en auteur van het werk as-Sunan; student van o.a. Mālik ibn Anas ﷺ en al-Layth ibn Sa'd ﷺ.

2. Het geloof (al-ʿĪmān) bestaat uit uitspraken, daden, intenties en het zich vasthouden aan de Sunnah.^[1] 2. الْإِيمَانُ قَوْلٌ وَعَمَلٌ وَنِيَّةٌ وَمَسْكٌ بِالسُّنَّةِ.
3. Het geloof kan toenemen en kan afnemen. 3. وَالْإِيمَانُ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ.
4. *Al-Istithnā*^[2] in het geloof is een voortgaande Sunnah die overgeërfd is van de geleerden. 4. وَالْإِسْتِثْنَاءُ فِي الْإِيمَانِ شَيْءٌ مَّا ضِيَبُهُ عَنِ الْعُلَمَاءِ.
5. Als iemand gevraagd wordt: 'Ben jij een gelovige (*mu'min*)?', dan dient hij te zeggen: 'Ik ben een gelovige, in shā' Allāh (als Allāh het wil),' of: 'Ik hoop dat ik een gelovige ben,' of: 'Ik geloof in Allāh, Zijn Engelen, Zijn Boeken en Zijn Boodschappers.'^[3] 5. وَإِذَا سُئِلَ الرَّجُلُ: أَمُؤِمِنٌ أَنْتَ؟ فَإِنَّهُ يَقُولُ: أَنَا مُؤِمِنٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، أَوْ مُؤِمِنٌ أَرْجُو، أَوْ يَقُولُ: أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ.

[1] De consensus over deze definitie van het geloof is tevens vermeld door al-ʿImām ash-Shāfiʿiyy (204 NH), zoals overgeleverd door al-Lālakāʿiyy (418 NH) in *Sharḥ Uṣūl al-Iʿtiqād* (1593), dat ash-Shāfiʿiyy zei: "De consensus van de metgezellen, de *tābiʿīn*, degenen na hen en degenen die wij meemaakten, was dat zij zeiden: 'Het geloof bestaat uit uitspraak, daad en intentie: geen van deze drie is geldig zonder de rest.'"

Al-ʿImām Ibn Taymiyyah (728 NH) ﷺ legde de definities uit in *Majmūʿ al-Fatāwā* (7/170-171): "De uitspraken van de Salaf bij het uitleggen van het geloof (al-ʿĪmān) verschillen. Soms zeggen zij dat het bestaat uit uitspraken en daden; soms zeggen zij dat het bestaat uit uitspraken, daden en intenties; soms zeggen zij dat het bestaat uit uitspraken, daden, intenties en het volgen van de Sunnah; en soms zeggen zij dat het bestaat uit de uitspraken van de tong, het geloof met het hart en de daden met de ledematen, en dit is allemaal correct. [...] Waar het om gaat is: degene onder de Salaf die zei: 'uitspraken en daden', bedoelde daarmee de uitspraken van het hart (i.e. het innerlijke geloof) en van de tong en de daden van het hart en van de ledematen, en wie al-ʿiʿtiqād (het innerlijke geloof) erbij wilde vermelden, die deed dat omdat hij van mening was of vreesde dat uit de term 'uitspraken' enkel de uiterlijke uitspraken begrepen zouden worden, waardoor hij 'het geloof met het hart' eraan toevoegde.

"Wie zei: 'uitspraken, daden en intenties', die zei dat de uitspraken zowel het innerlijke geloof als de uitspraken van de tong omvatten, terwijl uit 'de daden' wellicht niet 'de intenties' begrepen zullen worden, waardoor hij dat eraan toevoegde. Wie 'het volgen van de Sunnah' eraan toevoegde, deed dat omdat al deze zaken niet geliefd zijn bij Allāh tenzij het gepaard gaat met het volgen van de Sunnah, terwijl de anderen (die dit niet eraan toevoegden) niet iedere uitspraak en daad bedoelden, maar enkel de voorgeschreven uitspraken en daden. Hun doel was echter het weerleggen van de Murjiʿah die het beperkten tot de uitspraken, waardoor zij zeiden: 'Integendeel, het bestaat uit uitspraken en daden.'"

[2] *Al-Istithnā*: het zeggen van *in shāʿ Allāh* (als Allāh het wil). Hier wordt specifiek bedoeld het zeggen van '*in shāʿ Allāh*' in de context van het geloof, namelijk dat je zegt: 'Ik ben een gelovige (*mu'min*), *in shāʿ Allāh*.'

[3] Ibn Taymiyyah ﷺ zei in *Majmūʿ al-Fatāwā* (7/446): "Het absolute geloof (*al-ʿĪmān al-muṭlaq*) omvat het verrichten van alles waartoe Allāh Zijn dienaar heeft opgedragen en het verlaten van alle verboden zaken. Als een man dus vanuit dit opzicht zegt: 'Ik ben een gelovige,' dan heeft hij voor zichzelf getuigd dat hij behoort tot de godsvrezende deugdzaame mensen die alles verrichten waartoe ze opgedragen zijn en alles laten wat hen verboden is, waardoor hij zou behoren tot de *awliyāʾ* (geliefden) van Allāh. Dit valt onder zelfprijzing van een persoon en dat iemand getuigt voor zichzelf over iets wat hij niet weet. Als deze getuigenis correct zou zijn, dan zou hij voor zichzelf dienen te getuigen dat hij naar het Paradijs zal gaan als hij zou sterven in deze toestand, en niemand getuigt voor zichzelf dat hij naar het Paradijs zal gaan. Dat hij voor zichzelf getuigt van het geloof is dus gelijk aan dat hij voor zichzelf zou getuigen dat hij naar het Paradijs gaat als hij overlijdt in die toestand. Dit is het kritiekpunt van alle Salaf op basis waarvan zij *al-istithnā* uitspraken."

6. Wie beweert dat het geloof (al-³Imān) enkel bestaat uit de uitspraken,^[1] zonder daden, is een Murji'.^[2] وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الْإِيمَانَ قَوْلٌ بَلَا عَمَلٍ فَهُوَ مُرْجِيٌّ.
7. Wie beweert dat het geloof enkel bestaat uit de uitspraken en dat de daden enkel voorschriften (*shara'ī*) zijn, is een Murji'. وَإِنْ زَعَمَ أَنَّ الْإِيمَانَ هُوَ الْقَوْلُ، وَالْأَعْمَالُ شَرَائِعُ، فَهُوَ مُرْجِيٌّ.
8. Wie beweert dat het geloof niet kan toenemen en niet kan afnemen, is een Murji'. وَإِنْ زَعَمَ أَنَّ الْإِيمَانَ لَا يَزِيدُ وَلَا يَنْقُصُ فَهُوَ مُرْجِيٌّ.
9. Wie beweert dat het geloof kan toenemen, maar niet kan afnemen, die heeft de uitspraak van de Murji'ah geuit. وَإِنْ قَالَ: الْإِيمَانُ يَزِيدُ وَلَا يَنْقُصُ فَقَدْ قَالَ بِقَوْلِ الْمُرْجِيَّةِ.
10. Wie van mening is dat *al-istithnā*' niet mogelijk is bij het geloof, is een Murji'.^[3] وَمَنْ لَمْ يَرِ الْإِسْتِثْنَاءَ فِي الْإِيمَانِ، فَهُوَ مُرْجِيٌّ.
11. Wie beweert dat zijn geloof is zoals het geloof van Jibril of de Engelen, is een Murji', en afschuwelijker dan een Murji', want hij is een leugenaar. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ إِيْمَانَهُ كِإِيمَانِ جِبْرِيلَ أَوْ الْمَلَائِكَةِ فَهُوَ مُرْجِيٌّ، وَأَخْبَثُ مِنَ الْمُرْجِيِّ، فَهُوَ كَاذِبٌ.
12. Wie beweert dat mensen niet qua niveau van elkaar verschillen in het geloof, heeft gelogen. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ النَّاسَ لَا يَتَفَاضَلُونَ فِي الْإِيمَانِ فَقَدْ كَذَبَ.
13. Wie beweert dat kennis (*al-ma'rifah*) in het hart van nut is zelfs al spreekt iemand het niet uit, die is een Jahmiyy.^[4] وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الْمَعْرِفَةَ تَنْفَعُ فِي الْقَلْبِ وَإِنْ لَمْ يَتَكَلَّمْ بِهَا، فَهُوَ جَاهِلِيٌّ.

[1] D.w.z. de uitspraken van het hart (d.w.z. het geloof in het hart) en de uitspraken van de tong.

[2] *Murji'*: enkelvoud van *Murji'ah*.

[3] Al-²Imām Ibn Taymiyyah ؒ zei in Majmū' al-Fatāwā (7/195): "Degenen die *al-istithnā*' verbieden zijn de Murji'ah, de Jahmiyyah en hun soortgenoten die geloven dat *al-Imān* één ondeelbaar geheel is dat iemand weet van zichzelf."

[4] De Jahmiyyah, waaronder de Ashā'irah, geloven dat *al-Imān* enkel het kennen van Allāh met het hart is. Al-²Imām al-Khallāl (311 NH) ؒ zei in as-Sunnah (967, 1761): "Ḥamdān ibn 'Alīyy al-Warrāq zei: Ik vroeg Aḥmad – toen de Murji'ah in zijn aanwezigheid genoemd werden – en zei: 'Zeggen zij dat als een man zijn Heer kent met zijn hart, dat hij dan een gelovige (*mu'min*) is?' Aḥmad zei: 'De Murji'ah zeggen dit niet. Het zijn de Jahmiyyah die dit zeggen. De Murji'ah zeggen: 'Pas als hij [de geloofsgetuigenis] uitsprekt met zijn tong, zelfs al verricht hij geen daden met zijn ledematen.' De Jahmiyyah zeggen: 'Als hij zijn Heer kent met zijn hart, zelfs al verricht hij geen daden met zijn ledematen.' En dit is ongeloof. Iblis kende immers zijn Heer en zei (vert.): ﴿Mijn Heer, omdat U mij heeft doen afdwalen...﴾ [15:39]."

Al-²Imām Ibn Taymiyyah ؒ zei in Majmū' al-Fatāwā (7/195): "De Murji'ah bestaan uit drie soorten: (1) zij die zeggen dat het geloof enkel datgene is wat zich in het hart bevindt. Vervolgens zijn er sommigen

14. De bewering van iemand over zichzelf dat hij bij Allāh een gelovige (*mu'min*) is met een volmaakt geloof, is de afschuwelijkste en lelijkste uitspraak van de Murji'ah.

14. وَمَنْ رَعَى أَنَّهُ مُؤْمِنٌ عِنْدَ اللَّهِ مُسْتَكْبِلٌ
الْإِيمَانِ، فَهَذَا مِنْ أَشْنَعِ قَوْلِ الْمُرْجِيَّةِ
وَأَقْبَحِهِ.

15. De Voorbeschikking (al-Qadar) – het goede en het kwade ervan, het weinige en het vele ervan, het zichtbare en het verborgene ervan, het zoete en het bittere ervan, het geliefde en het gehekeld ervan, het mooie en slechte ervan, en het eerste en laatste ervan: het is allemaal afkomstig van Allāh ﷻ. Het is een Voorbepaling (Qaḍā') die Allāh bepaald heeft voor Zijn dienaren en een Voorbeschikking (Qadar) die Hij voor hen beschikt heeft.^[1] Niemand van hen gaat voorbij de Wil (Mashī'ah) van Allāh, noch kan iemand Zijn Voorbepaling voorbijgaan. Integendeel, ze komen allen terecht bij datgene waarvoor Hij hen geschapen heeft en ze zullen vervallen in datgene wat Hij voor hen voorbeschikt heeft – het is onvermijdelijk. En dat is Rechtvaardigheid van Hem, Machtig en Groot is onze Heer.^[2]

15. وَالْقَدَرُ خَيْرُهُ وَشَرُّهُ، وَقَلِيلُهُ
وَكَثِيرُهُ، وَظَاهَرُهُ وَبَاطِنُهُ، وَخُلُوهُ
وَمُثَرُّهُ، وَحَبِيبُهُ وَمَكْرُوهُهُ، وَحَسَنُهُ
وَسَيِّئُهُ، وَأَوَّلُهُ وَآخِرُهُ: مِنْ اللَّهِ
ﷻ، قَضَاءٌ قَضَاهُ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ،
وَقَدَرٌ قَدَرَهُ عَلَيْهِمْ، لَا يَعْذُو
أَحَدٌ مِنْهُمْ مَشِيَّةَ اللَّهِ، وَلَا يَجَاوِزُ
قَضَاءَهُ، بَلْ هُمْ كُلُّهُمْ صَائِرُونَ إِلَى
مَا خَلَقَهُمْ لَهُ، وَوَاقِعُونَ فِيهَا قَدَرٌ
عَلَيْهِمْ لَا تَحَالَةَ، وَهُوَ عَدْلٌ مِنْهُ عَزَّ
رَبَّنَا وَجَلَّ.

Ontucht, diefstal, het drinken van bedwelmende drank (*al-khamr*), het doden van een ziel, het nuttigen van verboden bezit, het toekennen van deelgenoten aan Allāh, zondes en ongehoorzaamheden gebeuren allemaal met Voorbepaling en Voorbeschikking van Allāh, zonder dat iemand van de schepping hiermee een argument heeft tegenover Allāh. Integendeel, aan Allāh behoort het Perfecte Argument toe tegenover Zijn schepping: «Hij (Allāh) wordt niet gevraagd over wat Hij doet, terwijl zij (wel) gevraagd worden. {23}»^[3]

وَالزُّنَا وَالسَّرِقَةُ وَشُرْبُ الْخَمْرِ
وَقَتْلُ النَّفْسِ وَأَكْلُ الْمَالِ الْحَرَامِ وَالشُّرْكُ
بِاللَّهِ وَالذُّنُوبُ وَالْمَعَاصِي كُلُّهَا بِقَضَاءِ
وَقَدَرٍ مِنَ اللَّهِ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدٍ مِنَ
الْمَخْلُوقِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ، بَلْ لِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ
عَلَى خَلْقِهِ: «لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ
مُسْتَلُونَ» ﴿٢٣﴾ [الأنبياء: 23].

onder hen die daar ook de daden van het hart onder scharen, en dat zijn de meeste groepen onder de Murji'ah, zoals Abū'l-Ḥasan al-ʿAsh'ariyy hun uitspraken vermeldde in zijn boek. [...] Sommigen onder hen rekenen de daden van het hart niet tot het geloof, zoals Jahm (de stichter van de Jahmiyyah) en degenen die hem volgden zoals aṣ-Ṣālihiyy, en dit is wat al-ʿAsh'ariyy zelf en de meesten van zijn metgezellen ondersteunden. (2) De tweede uitspraak is van degene die zegt dat het geloof enkel de uitspraak van de tong is, en dit is van niemand bekend geweest vóór de Karrāmiyyah. (3) De derde is dat het geloof bestaat uit het geloof met het hart en de uitspraak met de tong, en dit is bekend van de wetsgeleerden en aanbidders onder de Murji'ah.”

[1] De Voorbepaling (al-Qaḍā') en de Voorbeschikking (al-Qadar) hebben dezelfde betekenis.

[2] Zie [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), passage 7 (incl. voetnoot), voor meer uitleg over de Voorbeschikking en de verschillende niveaus ervan waarin men dient te geloven.

[3] Sūrat al-ʿAnbiyā' 21:23.

16. De Kennis van Allāh wordt altijd verwezenlijkt in Zijn schepping, met Zijn Wil. Allāh wist van Iblis en anderen die Hem ongehoorzaam waren – vanaf de eerste ongehoorzaamheid tegenover onze Heer ﷻ tot aan de Totstandkoming van het Uur – dat zij ongehoorzaam zouden zijn, en daar schiep Hij hen voor. Hij wist van de mensen van gehoorzaamheid dat zij gehoorzaam zouden zijn, en daar schiep Hij hen voor. Eenieder verricht dus datgene waarvoor hij geschapen werd en zal terecht komen bij datgene wat voor hem voorbepaald werd en wat Hij van hem wist. Niemand van hen gaat voorbij de Voorbeschikking van Allāh en Zijn Wil. En Allāh is Degene Die doet wat Hij wil.^[1]

16. وَعَلَّمَ اللَّهُ مَا ضَىٰ فِي خَلْقِهِ بِمَشِيئَتِهِ مِنْهُ، قَدْ عَلِمَ مِنْ إِبْلِيسَ وَمِنْ غَيْرِهِ مِمَّنْ عَصَاهُ مِنْ لَدُنْ أَنْ عَصَىٰ رَبَّنَا ﷻ إِلَىٰ أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ الْمَعْصِيَةِ، وَخَلَقَهُمْ هَا. وَعَلِمَ الطَّاعَةَ مِنْ أَهْلِ طَاعَتِهِ وَخَلَقَهُمْ هَا. فَكُلُّ يَعْمَلُ لِمَا خَلَقَ لَهُ وَصَائِرُ إِلَىٰ مَا قُضِيَ عَلَيْهِ وَعَلِمَ مِنْهُ، وَلَا يَعْذُو وَاحِدٌ مِنْهُمْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَشِيئَتُهُ، وَاللَّهُ الْفَعَالُ لِمَا يَرِيدُ.

17. Wie beweert dat Allāh ﷻ goedheid en gehoorzaamheid wilde voor Zijn dienaren die Hem ongehoorzaam waren en dat deze dienaren voor zichzelf kwaad en ongehoorzaamheid wilden en vervolgens handelden naar hun wil, die heeft beweerd dat de wil van de dienaren sterker is dan de Wil (Mashī'ah) van Allāh. Welke leugen over Allāh is groter dan deze?⁽²⁾

17. فَمَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ ﷻ شَاءَ لِعِبَادِهِ الَّذِينَ عَصَوْهُ الْخَيْرَ وَالطَّاعَةَ وَأَنَّ الْعِبَادَ شَاءُوا لِأَنفُسِهِم الشَّرَّ وَالْمَعْصِيَةَ فَعَمِلُوا عَلَىٰ مَشِيئَتِهِمْ فَقَدْ زَعَمَ أَنَّ مَشِيئَةَ الْعِبَادِ أَغْلَبَ مِنْ مَشِيئَةِ اللَّهِ – تَبَارَكَ وَتَعَالَىٰ ذِكْرُهُ – فَلَا يَفْتَرِئُ عَلَى اللَّهِ أَكْثَرُ مِنْ هَذَا؟

18. Wie beweert dat iemand van de schepping terecht zal komen bij iets anders dan datgene waarvoor hij geschapen is, die ontkent de Macht (Qudrah) van Allāh over degenen die Hij geschapen heeft. Dit is een verzinsel over Allāh en een leugen over Hem.

18. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ أَحَدًا مِنَ الْخَلْقِ صَائِرٌ إِلَىٰ غَيْرِ مَا خُلِقَ لَهُ، فَقَدْ أَنْفَىٰ قُدْرَةَ اللَّهِ عَلَىٰ مَنْ خَلَقَهُ، وَهَذَا إِفْكٌ عَلَى اللَّهِ وَكَذِبٌ عَلَيْهِ.

[1] Al-'Imām Ibn Taymiyyah ﷻ zei in Majmū' al-Fatāwā (8/238): "Allāh draagt niet op tot immoraliteit, Hij is niet tevreden over ongeloof voor Zijn dienaren en Hij houdt niet van verdorvenheid, maar tegelijkertijd is Hij de Schepper van alles en Hij is de Heer en de Soevereine ervan. Wat Hij wil, komt tot stand, en wat Hij niet wil, komt niet tot stand."

[2] Al-'Imām Ibn Taymiyyah ﷻ legde dit uit in Majmū' al-Fatāwā (8/374): "De dienaar heeft een wil (*mashī'ah*) die ondergeschikt is aan de Wil (Mashī'ah) van Allāh, zoals Allāh dat op meerdere plekken heeft vermeld in Zijn Boek (vert.): ﴿Dus wie wil, zal er lering uit trekken. {55} Maar zij zullen er geen lering uit trekken, tenzij Allāh het wil.﴾ [al-Muddathir 74:55-56] En (vert.): ﴿Dus wie wil, zal een pad naar zijn Heer nemen. {29} En jullie zullen niet willen tenzij Allāh wil.﴾ [al-'Insān 76:29-30]. [...] Als Allāh de dienaar dus gemaakt heeft tot iemand die wil en kiest, dan kan er niet gezegd worden dat hij tegelijkertijd gedwongen (*majbūr*) en overweldigd is, en dan kan het ook niet zo zijn dat hij degene is die zijn wil voor zichzelf heeft doen ontstaan (want Allāh heeft de dienaar, zijn wil en zijn daden geschapen met Zijn Wil en Macht)." Dit is zowel een weerlegging op de sekte al-Jabriyyah, die beweren dat een dienaar gedwongen is in zijn daden en geen eigen wil heeft, als een weerlegging op de sekte genaamd al-Qadariyyah die de Voorbeschikking (al-Qadar) ontkennen.

19. Wie beweert dat ontucht niet plaatsvindt met Zijn Voorbeschikking, tegen hem dient gezegd te worden: 'Een vrouw die zwanger is geworden door ontucht en een kind gekregen heeft. Heeft Allāh ﷻ het gewild dat dit kind geboren zou worden? En is dit voorgegaan in Zijn Voorkennis?' Indien hij zegt: 'Nee,' dan heeft hij beweerd dat er een schepper is naast Allāh, en dit is een uitspraak die gelijkstaat aan *ash-shirk* (deelgenoten toekennen aan Allāh). Sterker nog, dit is *ash-shirk*.

19. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الرِّثَا لَيْسَ بِقَدَرٍ، قِيلَ لَهُ: أَرَأَيْتَ هَذِهِ الْمَرْأَةَ الَّتِي حَمَلَتْ مِنَ الرِّثَا وَجَاءَتْ بِوَلَدٍ، هَلْ شَاءَ اللَّهُ ﷻ أَنْ يُخْلَقَ هَذَا الْوَلَدُ؟ وَهَلْ مَضَى هَذَا فِي سَابِقِ عِلْمِهِ؟ فَإِنْ قَالَ: (لَا)، فَقَدْ زَعَمَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ خَالِقًا، وَهَذَا قَوْلٌ يُضَارِعُ الشِّرْكَ بَلْ هُوَ الشِّرْكُ.

20. Wie beweert dat diefstal, het drinken van bedwelvende drank (*al-khamr*) en het nuttigen van verboden bezit niet plaatsvindt met Voorbepaling en Voorbeschikking van Allāh, die heeft beweerd dat een persoon ertoe in staat is om de voorziening (*rizq*) die bestemd was voor een ander te nuttigen. Deze uitspraak staat gelijk aan de uitspraak van al-Majūsiyyah^[1] en het christendom. Hij nuttigde echter zijn eigen voorziening (*rizq*) en Allāh heeft voor hem bepaald dat Hij het zou nuttigen op de manier waarop hij het nuttigde.

20. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ السَّرِقَةَ وَشُرْبَ الْخَمْرِ وَأَكْلَ الْمَالِ الْحَرَامِ لَيْسَ بِقَضَاءٍ وَقَدَرٍ مِنَ اللَّهِ فَقَدْ زَعَمَ أَنَّ هَذَا الْإِنْسَانَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَأْكُلَ رِزْقَ غَيْرِهِ. وَهَذَا الْقَوْلُ يُضَارِعُ قَوْلَ الْمَجُوسِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ. بَلْ أَكَلَ رِزْقَهُ وَقَضَى اللَّهُ لَهُ أَنْ يَأْكُلَهُ مِنَ الْوَجْهِ الَّذِي أَكَلَهُ.

21. Wie beweert dat het doden van een ziel niet plaatsvindt met Voorbeschikking van Allāh ﷻ, die heeft beweerd dat de gedode persoon gestorven is op een ander tijdstip dan zijn voorbeschikte tijdstip. Welk ongeloof in Allāh is duidelijker dan dit? Het vindt echter allemaal plaats met voorbepaling en voorbeschikking van Allāh ﷻ, en het vindt allemaal plaats met Zijn Wil voor en Zijn Regeling van Zijn schepping, en met datgene wat voor hen is voorgegaan in Zijn Voorgaande Kennis. Hij is de Rechtvaardige, de Waarheid (*al-Haqq*), Die doet wat Hij wil.

21. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ قَتْلَ النَّفْسِ لَيْسَ بِقَدَرٍ مِنَ اللَّهِ فَقَدْ زَعَمَ أَنَّ الْمَفْتُولَ مَاتَ بِغَيْرِ أَجَلِهِ، فَأَيُّ كُفْرٍ بِاللَّهِ أَوْضَحُ مِنْ هَذَا؟ بَلْ ذَلِكَ كُلُّهُ بِقَضَاءٍ مِنَ اللَّهِ ﷻ وَقَدَرٍ، وَكُلُّ ذَلِكَ بِمَشِيئَتِهِ فِي خَلْقِهِ وَتَدْبِيرِهِ فِيهِمْ وَمَا جَرَى فِي سَابِقِ عِلْمِهِ هُمْ، وَهُوَ الْعَدْلُ الْحَقُّ الَّذِي يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ.

22. Wie de Kennis [van Allāh] bevestigt, moet noodzakelijkerwijs – in alle vernedering – de Voorbeschikking en de Wil bevestigen. Allāh is Degene Die schaadt en Degene Die baat, en Degene Die doet afdwalen en Degene Die leidt. Verheven is Allāh, de Beste der scheppers.

22. وَمَنْ أَقَرَّ بِالْعِلْمِ، لَزِمَهُ الْإِقْرَارُ بِالْقَدَرِ وَالْمَشِيئَةِ عَلَى الصَّغَرِ وَالْقِمَاءِ، وَاللَّهُ الصَّارُ النَّافِعُ الْمُضِلُّ الْهَادِي قَبَارِكُ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ.

[1] Al-Majūsiyyah is de religie van al-Majūs (de magiërs).

23. Je dient niet over iemand van de mensen van de Qiblah^[1] te getuigen dat hij naar het Vuur zal gaan vanwege een zonde die hij heeft gepleegd of een grote zonde (*kabīrah*) die hij heeft verricht. Mocht er een overlevering over zijn, dan dien je de overlevering over te leveren zoals deze gekomen is en op de manier waarop deze overgeleverd is. Je dient erin te geloven, het te accepteren en te weten dat het is zoals het overgeleverd is, zonder een getuigenis te geven.^[2]

23. وَلَا تَشْهَدُ عَلَى أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ أَنَّهُ فِي النَّارِ لِدَنْبٍ عَمَلَهُ وَلِكَبِيرَةٍ أَتَى بِهَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي ذَلِكَ حَدِيثٌ فَتَرَوِي الْحَدِيثَ كَمَا جَاءَ عَلَى مَا رَوَيْ وَتُصَدِّقُ بِهِ وَتَقْبَلُ وَتَعْلَمُ أَنَّهُ كَمَا جَاءَ، وَلَا تَنْصِبُ الشَّهَادَةَ.

24. Je dient niet over iemand te getuigen dat hij naar het Paradijs zal gaan vanwege de rechtschapenheid van zijn daden of vanwege iets goeds wat hij verricht heeft. Mocht er een overlevering over zijn, dan dien je de overlevering over te leveren zoals deze gekomen is en op de manier waarop deze overgeleverd is. Je dient erin te geloven, het te accepteren en te weten dat het is zoals het overgeleverd is, zonder een getuigenis te geven.^[3]

24. وَلَا تَشْهَدُ عَلَى أَحَدٍ أَنَّهُ فِي الْجَنَّةِ لِصَلَاحٍ عَمَلِهِ أَوْ خَيْرٍ أَتَى بِهِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي ذَلِكَ حَدِيثٌ فَتَرَوِي الْحَدِيثَ كَمَا جَاءَ عَلَى مَا رَوَيْ وَتُصَدِّقُ بِهِ وَتَقْبَلُ وَتَعْلَمُ أَنَّهُ كَمَا جَاءَ، وَلَا تَنْصِبُ الشَّهَادَةَ.

25. Het kalifaat ligt bij Quraysh, zolang er nog twee mensen over zijn. Het is voor niemand toegestaan om hen hierin te betwisten, of tegen hen in opstand te komen, of het te erkennen voor iemand anders dan hen, tot aan de totstandkoming van het Uur.^[4]

25. وَالْخِلَافَةُ فِي قُرَيْشٍ مَا بَقِيَ مِنَ النَّاسِ اثْنَانِ. وَلَيْسَ لِأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ أَنْ يُنَازِعَهُمْ فِيهَا وَلَا يُخْرِجَ عَلَيْهِمْ وَلَا يُقَرِّ لغيرِهِمْ بِهَا إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ.

26. De Jihād gaat door en blijft tot stand gebracht worden samen met de leiders, of zij nu vroom of zondig zijn. Het wordt niet geannuleerd vanwege de onrechtvaardigheid van een onrechtvaardige noch vanwege de rechtvaardigheid van een rechtvaardige.^[5]

26. وَالْجِهَادُ مَاضٍ قَائِمٌ مَعَ الْأَيْمَةِ، بَرُّوا أَوْ فَجَرُوا، وَلَا يُبْطَلُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ.

[1] De mensen van de Qiblah (Ahl al-Qiblah): de mensen van de gebedsrichting; i.e. de moslims.

[2] D.w.z. je vermeldt de overlevering waarin staat dat de pleger van een bepaalde zonde naar het Vuur zal gaan, zonder te getuigen over een specifieke moslim, die het gepleegd heeft, dat hij naar het Vuur zal gaan.

[3] D.w.z. je vermeldt de overlevering waarin staat dat de pleger van een bepaalde daad naar het Paradijs zal gaan, zonder te getuigen over een specifieke moslim, die het verricht heeft, dat hij naar het Paradijs zal gaan.

[4] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (3501) en Ṣaḥīḥ Muslim (1820) is overgeleverd van Ibn ‘Umar ؓ dat de Profeet ﷺ zei: “Deze zaak (het kalifaat) zal bij Quraysh blijven zolang er nog twee van hen over zijn.” En in de bewoording in Ṣaḥīḥ Muslim staat: “...zolang er nog twee mensen over zijn.” En tevens in Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (3500), overgeleverd van Mu‘āwiyah ؓ dat de Profeet ﷺ zei: “Voorwaar, deze zaak (het kalifaat) ligt bij Quraysh. Niemand is vijandig tegen hen behalve dat Allāh hem op zijn gezicht zal werpen, zolang zij de religie tot stand brengen.”

[5] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (2956) en Ṣaḥīḥ Muslim (1841) is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: “De leider is slechts zoals een schild waarachter gestreden wordt en waarmee men zich beschermt. Indien hij opdraagt tot godsvrees en rechtvaardig is, dan wordt hij daarvoor beloond, en indien hij iets anders zegt, dan zal het tegen hem zijn.” Zie o.a. [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), passage 29.

27. Het vrijdaggebed, de twee feestgebeden en de Ḥajj worden ver-
richt samen met de machthebbers, zelfs al zijn het geen vrome
rechtvaardigen en geen godsvrezenden. 27. وَالْجُمُعَةُ وَالْعِيدَانِ وَالْحَجُّ مَعَ
السُّلْطَانِ وَإِنْ لَمْ يَكُونُوا بَرَّةَ عُدُوٍّ وَلَا
أَنْقِيَاءَ.
28. De *kharāj*,^[1] *ṣadaqāt*,^[2] *aʿshār*,^[3] *fayʿ*^[4] en *ghanimah*^[5] worden af-
gestaan aan de machthebbers, of zij hier nu rechtvaardig of on-
rechtvaardig mee omgaan. 28. وَدَفْعُ الْخَرَجِ وَالصَّدَقَاتِ وَالْأَعْشَارِ
وَالْفَيْءِ وَالْغَنِيمَةِ إِلَى الْأُمَرَاءِ عَدْلًا فِيهَا أَمْ
جَازُوا.
29. Het gehoorzamen van degene die door Allāh als gezaghebber
over jou is aangesteld. Onttrek jezelf niet van gehoorzaamheid en
kom niet tegen hen in opstand met je zwaard. [Wees geduldig] tot
Allāh je een verlichting en een uitweg geeft. 29. وَالْإِنْفِصَادُ لِمَنْ وَلَّاهُ اللَّهُ أَمْرَكَ، لَا
تَنْتَفِعُ بِدَكَ مِنْ طَاعَةٍ وَلَا تَخْرُجُ عَلَيْهِ بِسَيْفِكَ
حَتَّى يَجْعَلَ اللَّهُ لَكَ قَرَجًا وَخُرْجًا.
30. Dat je luistert en gehoorzaamt, dat je niet in opstand komt te-
gen de machthebber en dat je de eed van trouw niet verbreekt, want
wie dit wel doet, is een afgeweken innovator (*mubtadiʿ*) die zich
heeft afgesplitst van de gemeenschap (Jamāʿah). 30. وَأَنْ لَا تَخْرُجَ عَلَى السُّلْطَانِ، وَتَسْمَعُ
وَتُطِيعُ وَلَا تَنْكُثُ بَيْعَةً، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ
فَهُوَ مُبْتَدِعٌ خَالِفٌ مُفَارِقٌ لِلْجَمَاعَةِ.
31. Als de machthebber je opdraagt tot ongehoorzaamheid aan Allāh,
dan mag je hem (hierin) absoluut niet gehoorzamen, maar je mag
ook niet in opstand komen tegen hem, noch mag je hem zijn recht
ontnemen. 31. وَإِنْ أَمْرَكَ السُّلْطَانُ بِأَمْرٍ هُوَ بِلَّهِ
مَعْصِيَةٌ فَلَيْسَ لَكَ أَنْ تُطِيعَهُ أَلَبَّةً وَلَيْسَ
لَكَ أَنْ تَخْرُجَ عَلَيْهِ وَلَا تَنْتَعَهُ حَقَّهُ.
32. Zich onthouden tijdens *fitnah*^[6] is een voortgaande, overgeërf-
de Sunnah. Het is verplicht om je eraan te houden. Indien je be-
proefd wordt, offer dan je ziel en je bezit op, maar niet je religie. On-
dersteun de *fitnah* niet met je hand of je tong, maar weerhoud je
hand, je tong en je begeerte. En Allāh is de Helper. 32. وَالْإِمْسَاكُ فِي الْفِتْنَةِ سُنةٌ ماضِيَةٌ
وَاجِبٌ لُرُومِهَا فَإِنْ ابْتُلِيتَ فَقَدِّمِ نَفْسَكَ
وَمَالَكَ دُونَ دِينِكَ وَلَا تُعِنْ عَلَى الْفِتْنَةِ يَدَ
وَلَا لِسَانَ وَلَكِنْ اكْضِفْ يَدَكَ وَلِسَانَكَ
وَهَوَاكَ وَاللَّهُ الْمُعِينُ.

[1] *Kharāj*: een vorm van landbelasting die de islamitische staat int over grond wat veroverd is middels *ʿanwah* (strijd) of over grond wat veroverd is middels een *ṣulh* (verdrag). [Muʿjam Lughat al-Fuqahāʾ]

[2] *Ṣadaqāt*: aalmoezen. Hier wordt echter specifiek de zakāh bedoeld.

[3] *Aʿshār*: één tienden, meervoud van *ʿushr* (één tiende; 1/10). Dit is de Zakāh die betaald wordt over gewas-
sen die door regen of andere natuurlijke bronnen van water voorzien worden, zonder irrigatie.

[4] *Fayʿ*: oorlogsbuit die verkregen is zonder strijd.

[5] *Ghanimah*: oorlogsbuit die verkregen is middels strijd.

[6] *Fitnah*: oproer, tumult en beproeving.

33. Zich weerhouden van de mensen van de Qiblah.^[1] Verklaar niemand van hen tot ongelovig vanwege een zonde en plaats hem niet buiten de Islam vanwege een daad,^[2] tenzij daar een overlevering over is: in dat geval dien je de overlevering over te leveren zoals deze gekomen is en zoals deze overgeleverd is, en dan dien je erin te geloven, het te accepteren en te weten dat het is zoals het gekomen is, zoals: het nalaten van het gebed (*tark aṣ-ṣalāh*),^[3] het drinken

33. وَالْكَفُّ عَنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ، لَا تُكْفَرُ أَحَدًا مِنْهُمْ بِذَنْبٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي ذَلِكَ حَدِيثٌ فَتُرْوَى الْحَدِيثُ كَمَا جَاءَ وَكَمَا رُوِيَ وَتُصَدَّقُ بِهِ وَتَقْبَلُ وَتَعْلَمُ أَنَّهُ كَمَا رُوِيَ، نَحْوُ: تَرَكَ الصَّلَاةَ...

[1] De mensen van de Qiblah (Ahl al-Qiblah): de mensen van de gebedsrichting; i.e. de moslims.

[2] Zolang het geen daad van ongelooft is, zoals de rest van deze passage duidelijk benadrukt.

[3] Dit werk is, zoals reeds vermeld, een overlevering van consensussen. Deze uitspraak van de auteur is dus één van de consensussen die overgeleverd zijn door de geleerden van de Salaf over het ongelooft van de verlater van het gebed. Consensus werd tevens overgeleverd door de leraar van al-ʿImām Ḥarb, namelijk al-ʿImām Iṣḥāq ibn Rāhūyah (238 NH) ؒ, zoals al-Marwazīyy (294 NH) overleverde in zijn werk Taʿzīm Qadr aṣ-Ṣalāh (990) dat Iṣḥāq ibn Rāhūyah zei: “Het is authentiek overgeleverd van de Boodschapper van Allāh ؐ dat de nalater van het gebed ongelovig is. En dat was de mening van de mensen van kennis vanaf de tijd van de Profeet ؐ tot op de dag van vandaag, namelijk dat degene die het gebed met opzet nalaat, zonder excuus, tot de tijd ervan voorbijgaat, een ongelovige is. En het voorbijgaan van de tijd is wanneer je het Ṣuhr-gebed uitstelt tot zonsondergang en al-Maghrib tot de opkomst van al-Fajr.” (Er zijn verschillende opinies inzake wanneer iemand beschouwd wordt als ‘verlater van het gebed’.)

■ Al-ʿImām Ayyūb as-Sakhtiyāniyy (131 NH), een van de grote *tābiʿīn*, leverde ook een consensus over, zoals overgeleverd werd door al-Marwazīyy in Taʿzīm Qadr aṣ-Ṣalāh (978) dat Ayyūb zei: “Het verlaten van het gebed is ongelooft. Hier wordt niet van mening over verschillend.”

Al-Marwazīyy (294 NH) leverde over in Taʿzīm Qadr aṣ-Ṣalāh (893) en al-Lālakāʿiyy in Sharḥ Uṣūl al-ʿIṭiqād (1538) dat de metgezel Jābir ibn ʿAbdillāh ؓ gevraagd werd: “Welke van de daden maakte het onderscheid tussen ongelooft en geloof (*al-ʿImān*) bij jullie, in de tijd van de Boodschapper van Allāh ؐ?” Hij zei: “Het gebed.”

Overgeleverd in Jāmiʿ at-Tirmidhiyy (2622) dat de Tābiʿiyy-geleerde ʿAbdullāh ibn Shaqīq (108 NH) ؒ zei: “De metgezellen van de Profeet ؐ beschouwden het nalaten van geen enkele daad als ongelooft, behalve het gebed.” Authentiek (*ṣaḥīḥ*) verklaard door al-ʿAlbāniyy in Ṣaḥīḥ Sunan at-Tirmidhiyy (2622).

Overgeleverd door al-ʿImām Aḥmad in zijn werk Kitāb al-ʿImān (210) en Ibn Baṭṭāh in al-ʿIbānah al-Kubrā (888) dat al-ʿImām al-Ḥasan al-Baṣriyy (110 NH) ؒ zei: “Het heeft mij bereikt dat de metgezellen van Muḥammad ؐ gewend waren om te zeggen: ‘Tussen de dienaar en tussen dat hij *shirk* (afgoderij) pleegt en ongelovig wordt bevindt zich: dat hij het gebed nalaat zonder excuus.’”

Al-Marwazīyy (294 NH) zei in Taʿzīm Qadr aṣ-Ṣalāh (2/925): “We hebben de overleveringen vermeld die overgeleverd zijn van de Profeet ؐ inzake het tot ongelovig verklaren van de nalater van het gebed en waarin hij hem buiten de religie plaatste, en dat het toegestaan is om te strijden tegen degene die weigert om het te verrichten. Hetzelfde heeft ons bereikt van de metgezellen ؓ en er is van niemand van hen iets gekomen wat hiervan afwijkt.”

■ Al-ʿImām Ibn Taymiyyah (728 NH) ؒ zei in Sharḥ al-ʿUmdah (2/67) over deze zaak: “En omdat dit de consensus van de metgezellen is. Toen er tegen ʿUmar gezegd werd: ‘Het gebed, het gebed!’ – toen hij gewond was (nadat hij gestoken was) – zei ʿUmar: ‘Jazeker. Er is geen aandeel in de Islam voor degene

van bedwelmende drank (en het daardoor verlaten van het gebed),^[1] en dergelijke, of dat iemand een innovatie (*bidʿah*) invoert waarvan de verrichter toegeschreven wordt aan ongeloof en het treden buiten de Islam. Volg hierin de overlevering en ga deze niet voorbij.

وَشَرِبِ الْخَمْرَ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ، أَوْ يَتَّبِعِ
بِدْعَةً يُنْسَبُ صَاحِبُهَا إِلَى الْكُفْرِ وَالْخُرُوجِ
مِنَ الْإِسْلَامِ، وَاتَّبِعِ الْكَثْرَ فِي ذَلِكَ وَلَا
تُجَاوِزْهُ.

34. Ik houd niet van het bidden achter de mensen van innovaties noch het bidden (van het dodengebed) over hun overledenen.

34. وَلَا أُحِبُّ الصَّلَاةَ خَلْفَ أَهْلِ الْبِدْعِ
وَلَا الصَّلَاةَ عَلَى مَنْ مَاتَ مِنْهُمْ.

35. De eenogige Dajjāl (Antichrist) zal verschijnen, daar is geen twijfel of onzekerheid over, en hij is de meest leugenachtige der leugenaars.^[2]

35. وَالْأَعْوَرُ الدَّجَالُ خَارِجٌ لَا شَكَّ فِي
ذَلِكَ وَلَا اِزْتِيَابَ، وَهُوَ أَكْذَبُ الْكَاذِبِينَ.

die het gebed nalaat.' (Muwaṭṭa' Mālik 2/83) En zijn verhaal staat in de Ṣaḥīḥ (i.e. al-Bukhāriyy en/of Muslim). In een andere versie die van hem overgeleverd werd, zei hij: 'Wie niet bidt, heeft geen Islam.' Overgeleverd door an-Najjād (o.a. in Ta'zīm Qadr aṣ-Ṣalāh [2/897] van al-Marwaziyy). En dit zei hij in aanwezigheid van de metgezellen."

Al-ʿImām Ibn al-Qayyim ﷺ zei over de uitspraak van ʿUmar ibn al-Khaṭṭāb ﷺ in zijn werk Kitāb aṣ-Ṣalāh (p. 67): "Hij zei dit dus in aanwezigheid van de metgezellen en zij keurden dit niet af bij hem. Het soortgelijke hebben we reeds vermeld van Muʿādh ibn Jabal, ʿAbd ar-Raḥmān ibn ʿAwf en Abū Hurayrah, en er is van geen enkele metgezel bekend dat hij hiertegen inging."

Al-ʿImām Ibn Baṭṭāh ﷺ leverde over in al-ʿIbānah al-Kubrā (1870) dat al-ʿImām al-ʿAwzāʿiyy (157 NH) ﷺ zei: "Je dient te kijken naar datgene waar de metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ zich op bevonden ten opzichte van de desbetreffende zaak. [...] Als zij hierin verenigd zijn op één zaak en niemand onder hen afgeweken is, hoe kan men dan een ander standpunt innemen? Want zeker, vernietiging ligt in het afwijken van hen, en zeker, het kan niet zo zijn dat zij zich verenigen op iets terwijl de leiding ergens anders ligt."

- [1] **Belangrijk:** hier wordt niet de daad van het drinken van bedwelmende drank (*al-khamr*) op zich bedoeld, maar het feit dat het drinken hiervan in veel gevallen betekent dat diegene het gebed zal nalaten, en het nalaten van het gebed is ongeloof.

■ Al-ʿImām Aḥmad ﷺ leverde over in zijn werk Kitāb al-ʿImān (233), dat de metgezel ʿAbdullāh ibn ʿAmr ibn al-ʿĀṣ ﷺ zei: "Ik heb liever dat ik overspel pleeg dan dat ik bedwelmende drank drink. Zeker, als ik bedwelmende drank drink, dan zal ik het gebed nalaten, en wie het gebed nalaat, heeft geen religie." En in Sunan an-Nasāʿiyy (5665) is overgeleverd dat de Ṭābiʿiyy Masrūq ibn al-ʿAjdaʿ (62 NH) zei: "Wie bedwelmende drank (*al-khamr*) drinkt, is ongelovig geworden, en zijn ongeloof is dat hij geen gebed heeft."

■ Zoals we in deze overleveringen zien, draait het om het verlaten van het gebed. De auteur vermeldde het dan ook meteen na het nalaten van het gebed, omdat het daaraan verbonden is. Het drinken van bedwelmende drank op zich is dus *geen* ongeloof.

- [2] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (7407, 3439, 4402) en Ṣaḥīḥ Muslim (169) is overgeleverd van ʿAbdullāh ibn ʿUmar ﷺ dat de Profeet ﷺ zei: "Voorwaar, Allāh is niet eenogig," – en hij wees met zijn hand naar zijn oog – "terwijl al-Masiḥ ad-Dajjāl (de Antichrist) blind is aan zijn rechteroog, alsof zijn oog een uitpuilende druif is." ■ In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (7408) is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: "Allāh heeft geen profeet gestuurd behalve dat hij zijn gemeenschap waarschuwde voor de eenogige leugenaar. Voorwaar, hij is eenogig – en jullie Heer is niet eenogig – en tussen zijn twee ogen staat geschreven: *kāfir* (ongelovige)."

36. De bestraffing van het graf is een ware werkelijkheid. De dienaar zal gevraagd worden over zijn Heer, zijn Profeet en zijn religie, en zijn plek in het Paradijs of het Vuur zal aan hem getoond worden.^[1]

36. وَعَذَابُ الْقَبْرِ حَقٌّ، يُسْأَلُ الْعَبْدُ عَنْ رَبِّهِ وَعَنْ نَبِيِّهِ وَعَنْ دِينِهِ وَيُرَى مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ.

37. (De engelen) Munkar en Nakīr^[2] zijn een ware werkelijkheid. Dit zijn de twee toetsers van de graven. We vragen Allāh om standvastigheid.

37. وَمُنْكَرٌ وَنَكِيرٌ حَقٌّ وَهُمَا فَتَاْنَا الْقُبُورِ نَسْأَلُ اللَّهَ الثَّبَاتَ.

38. Het Waterbassin (Ḥawḍ) van Muḥammad ﷺ is een ware werkelijkheid. Zijn gemeenschap zal erlangs komen en het heeft drinkbekers waarmee zij eruit zullen drinken.^[3]

38. وَحَوْضٌ مُحَمَّدٍ ﷺ حَقٌّ، تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتُهُ وَلَهُ آيَةٌ يَشْرَبُونَ بِهَا مِنْهُ.

39. De Weg (aṣ-Ṣirāṭ) is een ware werkelijkheid. Deze zal over het midden van de Hel geplaatst worden, waarna de mensen eroverheen zullen gaan, en het Paradijs bevindt zich daarachter. We vragen Allāh om veiligheid en dat we over zullen steken.^[4]

39. وَالصِّرَاطُ حَقٌّ يُوَضَّعُ فِي سَوَاءِ جَهَنَّمَ فَيَمُرُّ النَّاسُ عَلَيْهِ، وَالْجَنَّةُ مِنْ وَرَاءِ ذَلِكَ، نَسْأَلُ اللَّهَ السَّلَامَةَ وَالْجَوَارَ.

[1] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (1374) en Ṣaḥīḥ Muslim (2870) is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: “Voorwaar, wanneer de dienaar in zijn graf gelegd wordt en zijn metgezellen terugkeren en hij zelfs de stappen van hun schoenen hoort, dan komen er twee Engelen naar hem toe die hem laten zitten en tegen hem zeggen: ‘Wat was je gewend te zeggen over deze man, Muḥammad ﷺ?’ De gelovige zal zeggen: ‘Ik getuig dat hij de dienaar van Allāh en Zijn Boodschapper is.’ Waarop er tegen hem gezegd zal worden: ‘Kijk naar jouw plek in het Vuur, Allāh heeft deze voor jou ingewisseld voor een plek in het Paradijs,’ waarna hij ze beide zal zien.’ [...] Wat betreft de *munāfiq* (huichelaar) en de ongelovige, tegen hem zal gezegd worden: ‘Wat was je gewend te zeggen over deze man?’ Hij zal zeggen: ‘Ik weet het niet. Ik zei wat de mensen zeiden.’ Er zal tegen hem gezegd worden: ‘Je wist niet en je accepteerde de leiding ook niet.’ Vervolgens zal hij een slag krijgen met ijzeren hamers waardoor hij een kreet zal uitschreeuwen die iedereen nabij hem zal horen behalve de Thaḳalayn (d.w.z. de Jinn en de mensen).”

[2] Zie [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), passage 17 en de bijbehorende voetnoot.

[3] Zie [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), passage 16 en de bijbehorende voetnoot.

[4] De Weg (aṣ-Ṣirāṭ) is een brug die over de Hel gelegd zal worden op de Dag der Opstanding. In een lange overlevering in Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (7437, 7438) zei de Profeet ﷺ: “Vervolgens zal de Brug (al-Jisr) dwars over de Hel geplaatst worden en ik en mijn Ummah zullen de eersten zijn die het oversteken. Niemand zal op die Dag spreken behalve de Boodschappers en de smeekebede van de Boodschappers zal op die Dag zijn: ‘O Allāh, stel veilig, stel veilig.’” ■ In Ṣaḥīḥ Muslim (482) is overgeleverd dat de Profeet zei ﷺ: “Het toe-vertrouwde en de familieband zullen aan de rechter- en linkerzijde van de Weg (aṣ-Ṣirāṭ) gaan staan. Vervolgens zullen zij (die naar de Profeet ﷺ toe kwamen) oversteken zoals bliksem. [...] Vervolgens [sommigen] zoals het oversteken van de wind, vervolgens zoals het oversteken van een vogel, en de snelheid van personen is naar gelang hun daden die hen meenemen, terwijl jullie Profeet op de Brug staat en zegt: ‘O mijn Heer, stel veilig, stel veilig,’ totdat de daden van de dienaren niet meer kunnen en totdat een man zal komen en hij niet over zal kunnen steken behalve door te kruipen. [...] En aan de zijanten van de Brug hangen haken die opgedragen zijn om degenen te grijpen tot wie ze opgedragen werden (om ze te grijpen): sommigen zullen gesneden worden maar toch ontkomen en anderen zullen opgestapeld worden in het Vuur.”

40. De Weegschaal (al-Mizān) is een ware werkelijkheid. De goede en slechte daden zullen ermee gewogen worden zoals Allāh wil dat ze gewogen worden.^[1]
40. وَالْمِيزَانُ حَقٌّ، تُوزَنُ بِهِ الْحَسَنَاتُ وَالسَّيِّئَاتُ كَمَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تُوزَنَ بِهِ.
41. De Bazuin (aṣ-Ṣūr) is een ware werkelijkheid. [De Engel] Isrāfīl zal erop blazen, waarna de schepping zal sterven. Vervolgens zal hij er nogmaals op blazen, waarna zij op zullen staan voor de Heer der werelden, voor de Verrekening (al-Ḥisāb) en de Oordeelvelling, de Beloning en de Bestrafing, en het Paradijs en het Vuur.^[2]
41. وَالصُّورُ حَقٌّ يَنْفُخُ فِيهِ إِسْرَافِيلُ فَيَمُوتُ الْخَلْقُ ثُمَّ يَنْفُخُ فِيهِ الْآخَرَى فَيَقُومُونَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ لِلْحِسَابِ وَالْقَضَاءِ وَالنَّوَابِ وَالْعِقَابِ وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ.
42. Het Bewaarde Tablet (al-Lawḥ al-Maḥfūz) is een ware werkelijkheid. Hieruit worden de daden van de dienaren gekopieerd (door de Engelen), vanwege de Voorbeschikkingen en de Voorbepaling die daarin voorafgegaan zijn.
42. وَاللَّوْحُ الْمَحْفُوظُ حَقٌّ، تُسْتَنْسَخُ مِنْهُ أَعْمَالُ الْعِبَادِ لِمَا سَبَقَتْ فِيهِ مِنَ الْمَقَادِيرِ وَالْقَضَاءِ.
43. De Pen (al-Qalam) is een ware werkelijkheid. Allāh heeft de voorbeschikkingen van alle zaken ermee opgeschreven en opgesomd in adh-Dhikr.^[3] Geheiligd en Verheven is onze Heer.^[4]
43. وَالْقَلَمُ حَقٌّ، كَتَبَ اللَّهُ بِهِ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ وَأَخْصَاهُ فِي الذِّكْرِ، فَتَبَارَكَ رَبُّنَا وَمَعَالَى.
44. De Intercessie (ash-Shafā'ah) op de Dag der Opstanding is een ware werkelijkheid. Een groep zal (na toestemming van Allāh) intercederen voor een andere groep, waardoor ze niet naar het Vuur
44. وَالشَّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ، يَسْمَعُ قَوْمٌ فِي قَوْمٍ فَلَا يَصِيرُونَ إِلَى النَّارِ،
-
- [1] Al-Mizān: de Weegschaal op de Dag der Opstanding. Al-'Imām Ibn Baṭṭāh (387 NH) ﷺ zei in al-'Ibānah aṣ-Ṣuḡhrā (268): "De Profeet ﷺ zei: 'De Mizān ligt in de Hand van de Genadevolle (ar-Raḥmān), Hij laat deze zakken en rijzen.' (Musnad Aḥmad [17630], Sunan Ibn Mājah [199], as-Sunnah [1202] van 'Abdullāh ibn Aḥmad) Wie hierover twijfelt of het ontkent, is in enorme dwaling vervallen. De mensen van kennis over de berichtgevingen, de geleerden, de asceten en de aanbidders in alle gebieden, hebben er overeenstemming over dat het geloven hierin verplicht is."
- [2] Allāh ﷻ zei in Sūrat az-Zumar 39:68 (vert.): «En er zal op de Bazuin geblazen worden, waarna degenen die zich in de hemelen en degenen die zich op aarde bevinden, neervallen, behalve wie Allāh wil. Vervolgens zal er nogmaals op geblazen worden, waarop zij plots zullen staan, terwijl zij kijken. {68}»
- Al-'Imām Aḥmad ibn Ḥanbal (241 NH) ﷺ zei in zijn verhandeling *Risālat Aḥmad ilā Musaddad* (nr. 32), zoals overgeleverd door Abū Ya'la (458 NH) in Ṭabaqāt al-Ḥanābilah (2/430): "En geloven in het blazen op de Bazuin (aṣ-Ṣūr). De Bazuin is een hoorn waar (de Engel) Isrāfīl ﷺ op zal blazen."
- [3] Adh-Dhikr: de Vermelding; hier wordt het Bewaarde Tablet (al-Lawḥ al-Maḥfūz) bedoeld.
- [4] In Jāmi' at-Tirmidhiyy (2155) is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: "Voorwaar, toen Allāh de Pen schiep, zei Hij ertegen: 'Schrijf.' Het zei: 'Wat moet ik schrijven?' Hij (Allāh) zei: 'Schrijf de Voorbeschikking (al-Qadar): wat er was en wat er zal zijn tot in de eeuwigheid.'" Authentiek (ṣaḥīḥ) verklaard door al-'Albāniyy in Ṣaḥīḥ Sunan at-Tirmidhiyy (2155). Er is tevens overgeleverd in Ṣaḥīḥ Muslim (2653) dat de Profeet ﷺ zei: "Allāh schreef de voorbeschikkingen van de schepselen op (in het Bewaarde Tablet), vijftigduizend jaar voordat Hij de Hemelen en de aarde schiep, terwijl Zijn Troon zich op water bevond."

gaan. En een groep zal uit het Vuur treden nadat zij deze binnengetreden waren, door de intercessie van de voorsprekers. En een groep zal uit het Vuur treden met de Genade van Allāh nadat Hij hen daarin laat verblijven zolang Hij wil.^[1]

وَيُخْرِجُ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ بَعْدَ مَا دَخَلُوهَا بِشَفَاعَةِ الشَّاافِعِينَ، وَيُخْرِجُ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ بِرَحْمَةِ اللَّهِ بَعْدَ مَا يُلْهِمُهُمْ فِيهَا مَا شَاءَ اللَّهُ.

45. Een groep zal voor altijd in het Vuur verblijven, en dat zijn de mensen van afgoderij (*ash-shirk*), loochening, ontkenning en ongehoorzaamheid in Allāh.

45. وَقَوْمٌ يُخَلَّدُونَ فِي النَّارِ أَبَدًا، وَهُمْ أَهْلُ الشِّرْكِ وَالْكَذِبِ وَالْجُحُودِ وَالْكَفْرِ بِاللَّهِ.

46. De dood zal op de Dag der Opstanding geslacht worden tussen het Paradijs en het Vuur.^[2]

46. وَيُذَبِّحُ الْمَوْتُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ.

47. Het Paradijs en wat zich erin bevindt is al geschapen, en het Vuur en wat zich erin bevindt is al geschapen. Allāh schiep deze beide en vervolgens schiep Hij de schepselen ervoor. Beide^[3] zullen nooit vergaan en wat zich erin bevindt zal ook nooit vergaan.

47. وَقَدْ خُلِقَتِ الْجَنَّةُ وَمَا فِيهَا وَخُلِقَتِ النَّارُ وَمَا فِيهَا خَلَقَهُمَا اللَّهُ ثُمَّ خَلَقَ الْخَلْقَ هُمَا، لَا يُفْنَيْنِ وَلَا يَفْنَى مَا فِيهِمَا أَبَدًا.

48. Als een innovator of *zindiq*^[4] de volgende Uitspraak van Allāh ﷻ als bewijs aanvoert: «Alles zal vergaan, behalve Zijn Gezicht».^[5] en dergelijke verzen, zeg dan tegen hem: alles waarvoor Allāh heeft voorgeschreven dat het zal vergaan en zal eindigen, zal vergaan. Het Paradijs en het Vuur zijn echter geschapen om permanent te

48. فَإِنْ احْتَجَّ مُبْتَدِعٌ زَنْدِيقٌ بِقَوْلِ اللَّهِ ﷻ: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ» [الْقَصَص: 88]، وَيَنْحُو هَذَا، فَقُلْ لَهُ: كُلُّ شَيْءٍ مِمَّا كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْفَنَاءَ وَالْهَلَاكَ هَالِكٌ، وَالْجَنَّةُ وَالنَّارُ خُلِقَتَا لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ وَلَا لِلْهَلَاكِ،

[1] Zie in deze verzameling: [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad) ﷺ, passage 18 (incl. voetnoten).

[2] In Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (4453) en Ṣaḥīḥ Muslim (2849) is overgeleverd dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “De dood zal (op de Dag der Opstanding) gebracht worden in de vorm van een zwart-wit gespikkelde ram, waarna een roeper zal roepen: ‘O mensen van het Paradijs!’ Hierop zullen zij hun nekken uitstrekken en kijken, waarna hij zal zeggen: ‘Kennen jullie deze?’ Zij zullen zeggen: ‘Ja, dit is de dood.’ En zij zullen hem allemaal gezien hebben. Vervolgens zal hij roepen: ‘O mensen van het Vuur!’ Zij zullen hun nekken uitstrekken en kijken, waarna hij zal zeggen: ‘Kennen jullie deze?’ Zij zullen zeggen: ‘Ja, dit is de dood.’ En zij zullen hem allemaal gezien hebben. Vervolgens zal het geslacht worden en hij (i.e. de roeper) zal zeggen: ‘O mensen van het Paradijs: eeuwigheid en geen dood. En, o mensen van het Vuur: eeuwigheid en geen dood.’ [...]”

[3] D.w.z.: het Paradijs en het Vuur.

[4] Al-ʿImām Ibn Taymiyyah ﷺ legde uit in Majmūʿ al-Fatāwā (7/471): “De *zindiq*, in het gebruik van deze *fiqh*-geleerden, is de *munāfiq* (huichelaar) zoals deze er was in de tijd van de Profeet ﷺ, en dat is dat iemand de Islam uitdraagt terwijl hij iets anders verbergt, of dit nu een religie is, zoals het jodendom, christendom of een andere religie, of dat hij nu een ontkenner (*muʿaṭṭil*) is die de Schepper, het Hiernamaals en goede daden ontkent.”

[5] Sūrat al-Qaṣaṣ 28:88.

blijven bestaan, niet om te eindigen en te vergaan, en zij behoren beide tot het Hiernamaals en niet tot het wereldse. Al-Ḥūr al-ʿĪn^[1] zullen niet sterven bij de totstandkoming van het Uur, noch bij het blazen (op de Bazuin), noch ooit, want Allāh ﷻ heeft hen geschapen om permanent te blijven bestaan en niet om te vergaan, noch heeft Hij de dood voor hen voorgeschreven. Wie iets zegt dat hiervan afwijkt, is een afgeweken innovator (*mubtadi*) en afgedwaald van het rechte Pad.

وَهُمَا مِنَ الْآخِرَةِ لَا مِنَ الدُّنْيَا. وَالْحُورُ الْعَيْنُ لَا يَمُتْنَ عِنْدَ قِيَامِ السَّاعَةِ وَلَا عِنْدَ النَّفْخَةِ وَلَا أَبَدًا، لِأَنَّ اللَّهَ ﷻ خَلَقَهُنَّ لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ، وَلَمْ يَكْتُبْ عَلَيْهِنَّ الْمَوْتَ، فَمَنْ قَالَ بِخِلَافِ ذَلِكَ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ مُخَالَفٌ وَقَدْ ضَلَّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ.

49. Allāh schiep zeven hemelen boven elkaar en zeven aarden onder elkaar. Tussen de hoogste aarde en de laagste hemel bevindt zich een afstand van vijfhonderd jaar en ook tussen iedere twee hemelen bevindt zich een afstand van vijfhonderd jaar.

49. وَخَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ وَسَبْعَ أَرْضِينَ بَعْضُهَا أَسْفَلَ مِنْ بَعْضٍ وَبَيْنَ الْأَرْضِ وَالْعُلَى وَالسَّمَاءِ الدُّنْيَا مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ وَبَيْنَ كُلِّ سَمَاءَيْنِ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ.

50. Het water bevindt zich boven de hoogste, zevende hemel en de Troon van de Genadevolle (ar-Raḥmān) bevindt zich op het water. En Allāh ﷻ bevindt Zich op de Troon.^[2]

50. وَالْمَاءُ فَوْقَ السَّمَاءِ الْعُلْيَا السَّابِعَةِ وَعَرْشُ الرَّحْمَنِ فَوْقَ الْمَاءِ وَاللَّهُ ﷻ عَلَى الْعَرْشِ.

51. De Stoel (al-Kursiyy) is de plek van Zijn Twee Voeten.^[3]

51. وَالْكُرْسِيُّ مَوْضِعُ قَدَمَيْهِ.

[1] Al-Ḥūr al-ʿĪn zijn de vrouwen van het Paradijs, zoals Allāh hen vermeldde toen Hij zei (vert.): «En schone vrouwen (Ḥūr) met mooie, grote ogen. {22} Zoals bewaard gebleven parels. {23}» [56:22-23]. Al-ʿImām aṭ-Ṭabariyy (310 NH) ﷺ zei in zijn Tafsir van Sūrat al-Wāqīʿah 56:22: “Al-Ḥūr is het meervoud van *ḥawra*’ en dat is de vrouw wiens oogwit helder is en waarbij het zwarte (van de pupil) gitzwart is. En al-ʿĪn is het meervoud van *ʿaynā*’, en dat is de vrouw met grote mooie ogen.”

[2] Overgeleverd door al-ʿImām ad-Dārimīyy (280 NH) in an-Naḥḍ ʿalāʾl-Marisiyy (98, 111, 137) en ar-Radd ʿalāʾl-Jahmiyyah (81), evenals door al-ʿImām Ibn Khuzaymah (311 NH) in Kitāb at-Tawḥīd (178, 787) en anderen, van de metgezel ʿAbdullāh ibn Masʿūd ﷺ, hij zei: “Tussen de hemel en de aarde ligt een afstand van vijfhonderd jaar. Tussen iedere hemel en de andere hemel ligt een afstand van vijfhonderd jaar. Tus-sen de zevende hemel en de Kursiyy (Stoel) ligt een afstand van vijfhonderd jaar. Tussen de Kursiyy en het water ligt een afstand van vijfhonderd jaar. En de Troon bevindt zich op het water. En Allāh bevindt Zich op de Troon, terwijl Hij jullie daden kent.” Authentiek (*ṣaḥīḥ*) verklaard door Ibn al-Qayyim in Ijtīmāʿ al-Juyūsh al-ʾIslāmiyyah (p. 100) en door adh-Dhahabiyy in al-ʾUluww (p. 64).

[3] Zoals overgeleverd is in Kitāb as-Sunnah (572) van Al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad dat Ibn ʿAbbās ﷺ zei: “De Kursiyy is de plek (*mawḍiʿ*) van de Twee Voeten (van Allāh), en niemand kent de omvang van de Troon.” Tevens overgeleverd door al-ʿImām ad-Dārimīyy (280 NH) ﷺ in an-Naḥḍ ʿalāʾl-Marisiyy (89), waarna ad-Dārimīyy zei: “Dit is wat we van Ibn ʿAbbās kennen als authentiek (*ṣaḥīḥ*) en bekend.” Ook vermeld door al-ʿImām Ibn Khuzaymah (311 NH) in Kitāb at-Tawḥīd (156), ad-Dāraqutniyy in Kitāb aṣ-Ṣifāt (36), Ibn Mandah in ar-Radd ʿalāʾl-Jahmiyyah (15), Ibn Abī Shaybah in al-ʾArsh (61) en al-Ḥākim in al-Mustadrak (316). Al-ʾAzhariyy (370 NH) zei in Tahdhīb al-Lughah (10/54): “De mensen van kennis hebben er overeenstemming over dat deze overlevering authentiek (*ṣaḥīḥ*) is.”

52. Allāh weet wat zich in de zeven hemelen en in de zeven aarden bevindt, wat zich ertussen en eronder bevindt, en wat zich bevindt onder de grond en op de bodem van de zeeën. Hij kent de wortel van iedere haar, iedere boom, ieder gewas en iedere plant, en [Hij kent] de plek waar ieder blad valt, het aantal van al deze zaken en het aantal kiezelstenen, zand en aarde. En [Hij kent] het gewicht van de bergen, de druppels van de regen en de daden van de dienaren, en hun sporen, hun spraak, hun zielen, hun gemompel en dat wat hun borsten fluisteren. Hij weet alles. Niets ervan is verborgen voor Hem.

52. وَهُوَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ السَّعِ وَمَا فِي الْأَرْضِينَ السَّعِ وَمَا بَيْنَهُنَّ وَمَا تَحْتَهُنَّ وَفِي الْبَحْرِ وَمَنْبِتُ كُلِّ شَيْءٍ وَكُلِّ شَجَرَةٍ وَكُلِّ زَرْعٍ وَكُلِّ نَبْتٍ وَمَسْقَطُ كُلِّ وَرَقَةٍ وَعَدَدُ ذَلِكَ كُلِّهِ وَعَدَدُ الْحَصَى وَالرَّمْلِ وَالثَّرَابِ وَمَسَاقِيلِ الْجِبَالِ وَقَطْرُ الْأَمْطَارِ وَأَعْمَالُ الْعِبَادِ وَأَثَارُهُمْ وَكَلَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ وَكَيْفَتُهُمْ وَمَا تُؤَسُّوسُ بِهِ صُدُورُهُمْ. يَعْلَمُ كُلُّ شَيْءٍ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ.

53. Allāh bevindt Zich op de Troon boven de zevende hemel, en vóór Hem bevinden zich afschermingen (*hujub*) van vuur, licht, duisternis en datgene wat Hij het beste weet.^[1]

53. وَهُوَ عَلَى الْعَرْشِ فَوْقَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، وَدُونَهُ حُجُبٌ: مِنْ نَارٍ وَنُورٍ وَظُلْمَةٍ وَمَا هُوَ أَعْلَمُ بِهَا.

54. Als een innovator, dwalende of *zindiq* de volgende Uitspraak van Allāh ﷻ als bewijs aanvoert: «En Wij zijn (met Onze Kennis) dichter bij hem dan zijn halsader. {16}»^[2] en Zijn Uitspraak: «En Hij is met jullie (met Zijn Kennis), waar jullie ook maar zijn. En Allāh is Alziend over wat jullie doen. {4}»^[3] en Zijn Uitspraak: «Er zal geen heimelijk gesprek plaatsvinden tussen drie (personen) behalve dat

54. فَإِنْ أَحْتَجَّ مُتْبِدِعٌ أَوْ مُخَالِفٌ أَوْ زُنْدِيقٌ يَقُولُ اللَّهُ ﷻ: «وَمَنْ أَقْرَبُ إِلَيْنَا مِنْ حَلِ الْوَرِيدِ (5) [ق: 16]، وَيَقُولُ: «هُوَ مَعَكُمْ أَقْرَبُ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (4) [الحديد: 4]، وَيَقُولُ: «مَا يَكْشُرُونَ مِنْ شَيْءٍ لَنْتَهُ إِلَّا هُوَ رَافِعُهُمْ» [المجادلة: 7]، وَنَحْوِ هَذَا

[1] In Ṣaḥīḥ Muslim (179) is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: “Voorwaar, Allāh slaapt niet en het past Hem niet dat Hij zou slapen. [...] Zijn afscherming (*hijab*) is licht...” – en in de versie van Abū Bakr (een andere overleveraar): “vuur (i.p.v. ‘licht’),” – “...als Hij het (i.e. de afscherming) zou verwijderen, dan zouden de *Subuhāt* van Zijn Gezicht alles verbranden waar Zijn Zicht (Baṣar) reikt (en Zijn Zicht reikt overal).” Ibn Taymiyyah ﷺ zei in al-Fatwā al-Ḥamawīyyah al-Kubrā (p. 411): “Aḍ-Ḍabbiyy zei: ‘De *Subuhāt* van Zijn Gezicht betekent: Zijn Grootheid (Jalāl) en Zijn Licht (Nūr).’ Hij overleverde dit van al-Khalīl (al-Farāhīdīyy) en Abū ‘Ubayd (al-Qāsim ibn Sallām).” Al-‘Imām ad-Dārimīyy (280 NH) ﷺ zei in an-Naḍḍ ‘alā’l-Marīsiyy (2/748): “Hoofdstuk: De afschermingen (*hujub*) waarmee Allāh Zich afgeschermd heeft van Zijn schepping. [...] Allāh heeft Zich met dit vuur afgeschermd van Zijn schepping.”

Ibn Taymiyyah ﷺ zei in Majmū‘ al-Fatāwā (6/387): “Deze overlevering bevat de vermelding van Zijn afscherming (*hijab*). De aarzeling van de overleveraar bij het woord ‘vuur’ en ‘licht’ houdt het (bevestigen hiervan) verder niet tegen, want dit soort helder vuur, vanwaar Hij sprak tegen Mūsā, wordt vuur (*nār*) en licht (*nūr*) genoemd. En zo noemde Allāh het vuur van een lamp ook ‘licht’. Dit in tegenstelling tot duister vuur, zoals het vuur van de Hel; dit wordt niet ‘licht’ genoemd. Er zijn dan ook drie categorieën: verlichting zonder verbranding, en dit is puur licht zoals de maan; verbranding zonder verlichting, en dit is het duistere vuur; en dat wat zowel vuur als licht is, zoals de zon en het vuur van lampen in deze wereld, die beschreven wordt met beide zaken.”

[2] Sūrat Qāf 50:16.

[3] Sūrat al-Ḥādīd 57:4.

Hij hun vierde is (met Zijn Kennis)»^[1] en dergelijke meerduidige ver-zen uit de Qurʿān, zeg dan dat Hij daarmee doelde op: Zijn Kennis,^[2] want Allāh is op de Troon boven de hoogste, zevende hemel. Hij (i.e. Allāh) weet al die zaken terwijl Hij afgescheiden (*bāʿin*) is van Zijn schepping. Geen plek is vrij van Zijn Kennis.

مِنْ مُتَسَابِهِ الْقُرْآنُ فَقُلْ: إِمَّا يَعْنِي بِذَلِكَ الْعِلْمَ، لِأَنَّ اللَّهَ عَلَى الْعَرْشِ فَوْقَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ الْعُلْيَا، يَعْلَمُ ذَلِكَ كُلَّهُ وَهُوَ بَاطِنٌ مِنْ خَلْقِهِ، لَا يَخْلُو مِنْ عَلَيْهِ مَكَانٌ.

55. Allāh heeft een Troon en de Troon heeft dragers (Engelen) die het dragen.^[3]

55. وَلِلَّهِ عَرْشٌ وَلِلْعَرْشِ حَمَلَةٌ يَحْمِلُونَهُ.

[1] Sūrat al-Mujādilah 58:7.

[2] D.w.z.: dat Hij met Zijn Kennis met ons is, terwijl Hij Zelf op de Troon is. Al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad (290 NH) ﷺ overleverde in Kitāb as-Sunnah (577): “Van aḍ-Ḍaḥḥāk inzake Zijn ﷺ Uitspraak (vert.): «Er zal geen heimelijk gesprek plaatsvinden tussen drie (personen) behalve dat Hij hun vierde is, en geen vijf (personen) behalve dat Hij hun zesde is» [58:7], aḍ-Ḍaḥḥāk zei: ‘Hij (i.e. Allāh) is op de Troon en Zijn Kennis is met hen.’” Aḍ-Ḍaḥḥāk ibn Muzāḥim (105 NH) ﷺ was een Ṭābiʿiyy en een bekende tafsirgeleerde.

Al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad (290 NH) ﷺ overleverde in as-Sunnah (582): “Maʿdān zei: Ik vroeg Sufyān ath-Thawriyy (161 NH) over de Uitspraak van Allāh (vert.): «En Hij is met jullie, waar jullie ook maar zijn.» [57:4], Sufyān zei: ‘Zijn Kennis.’” Tevens in as-Sunnah (583): “Aḥmad ibn Ibrāhīm leverde over aan mij, hij zei: ‘Aliyy ibn al-Ḥasan leverde over aan ons, hij zei: Ik vroeg ʿAbdullāh ibn al-Mubārak (181 NH): Hoe dienen wij onze Heer te kennen? Ibn al-Mubārak zei: ‘Boven de zevende hemel op Zijn Troon, en we zeggen niet dat Hij hier is...’, d.w.z. op aarde, ‘...zoals de Jahmiyyah dat zeggen.’”

Al-ʿImām al-ʿAjurriyy (360 NH) ﷺ zei in zijn werk ash-Sharīʿah (3/1075): “Wat de geleerden als standpunt hebben is dat Allāh op Zijn Troon boven Zijn hemelen is en dat Zijn Kennis alles omvat. [...] En als iemand zegt: ‘Wat is dan de betekenis van Zijn Uitspraak (vert.): «Er zal geen heimelijk gesprek plaatsvinden tussen drie (personen) behalve dat Hij hun vierde is, en geen vijf (personen) behalve dat Hij hun zesde is, en niet minder of meer dan dat behalve dat Hij met hen is, waar zij ook zijn.» [58:7], die zij als bewijs aanvoeren?’ Dan dient er tegen hem gezegd te worden dat de betekenis is: Zijn Kennis, en Allāh is op Zijn Troon terwijl Zijn Kennis hen en alles van Zijn schepping omvat. Zo hebben de geleerden het uitgelegd, en het begin en het eind van het vers duiden erop dat het over de Kennis van Allāh gaat.”

De Andalusische Mālikitische geleerde Abū ʿUmar aṭ-Ṭalamankiyy (429 NH) ﷺ zei in zijn werk al-Wuṣūl ilā Maʿrifat al-ʿUṣūl, zoals adh-Dhahabiyy dit overleverde in zijn werk al-ʿUluww (p. 246), het volgende: “De moslims van Ahl as-Sunnah hebben er consensus over inzake Zijn Uitspraak (vert.): «En Hij is met jullie, waar jullie ook maar zijn.» [57:4] en dergelijke verzen uit de Qurʿān, dat de betekenis daarvan is: Zijn Kennis, en dat Allāh Zelf boven de hemelen is, Gevestigd (*mustawin*) op Zijn Troon hoe Hij wil.”

[3] Al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad (290 NH) ﷺ zei in Kitāb as-Sunnah (203): “Van ʿAbdullāh ibn Abi Salamah, hij zei: “ʿAbdullāh ibn ʿUmar stuurde (een boodschapper) naar ʿAbdullāh ibn ʿAbbās ﷺ om hem te vragen: ‘Heeft Muḥammad ﷺ zijn Heer gezien?’ Waarop hij antwoordde: ‘Ja, hij heeft Hem zeker gezien (met zijn hart).’ Zijn boodschapper antwoordde erop en zei: ‘Hoe heeft hij Hem gezien?’ Ibn ʿAbbās zei: ‘Hij zag Hem op een Stoel (i.e. de Troon) van goud, die gedragen werd door vier engelen – een engel in de vorm van een man, een engel in de vorm van een leeuw, een engel in de vorm van een stier en een engel in de vorm van een adelaar – in een groene tuin, en onder Hem was een kleed van goud.’” ■ Zie [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), passage 13 en de bijbehorende voetnoot, waarin uitgelegd wordt dat de Profeet ﷺ zijn Heer zag met zijn hart.

56. Allāh heeft een *ḥadd* (grens) en Allāh is het beste op de hoogte van Zijn *ḥadd*.^[1]

56. وَلَهُ حَدٌّ، اللَّهُ أَعْلَمُ بِحَدِّهِ.

[1] Ahl as-Sunnah hebben een consensus over het bevestigen van *al-ḥadd* (de grens) voor Allāh. Deze term is overgeleverd van meerdere Imāms van Ahl as-Sunnah, waaronder al-'Imām 'Abdullāh ibn al-Mubārak (186 NH) ۞, zoals al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad (290 NH) overleverde in zijn werk *Kitāb as-Sunnah* (202) van 'Aliyy ibn al-Ḥasan ibn Shaqīq die zei: "Ik hoorde 'Abdullāh (ibn al-Mubārak) zeggen: 'Wij kennen onze Heer ۞ boven de zeven hemelen, op de Troon, afgescheiden (*bā'in*) van Zijn schepping, met een *ḥadd* (grens), en we zeggen niet zoals de Jahmiyyah zeggen, namelijk dat Hij hier is,' en hij wees met zijn hand naar de grond." Ook overgeleverd door ad-Dushtīyy ۞ in *Ithbāt al-Ḥadd li'l-Lāh* (14), door al-'Imām al-Kirmāniyy zelf in *Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb* (338, 429) en door al-'Imām 'Uthmān ibn Sa'īd ad-Dārimiyy (280 NH) in *ar-Radd 'alā'l-Jahmiyyah* (162).

■ Al-'Imām Ibn Taymiyyah (728 NH) ۞ zei in zijn werk *Bayān Talbīs al-Jahmiyyah* (3/43): "De uitspraak van de Jahmiyyah houdt in feite in dat de Schepper niet te onderscheiden is van de schepping. Daarom ontkennen ze Zijn Eigenschappen waarmee Hij Zich onderscheidt en ontkennen ze Zijn Waarde [...]. Zij (de Jahmiyyah) zeggen dat Hij niet gescheiden is van anderen, en in plaats daarvan beschrijven ze hem met de eigenschap van *al-ma'dūm* (het niet-bestaande) door te zeggen: 'Hij is niet in de wereld noch buiten de wereld, noch zus, noch zo,' of ze geloven dat Hij Zich bevindt in de schepselen of in het bestaan van de schepselen. Daarom verduidelijkte Ibn al-Mubārak dat de Heer ۞ Zich op de Troon bevindt en afgescheiden (*mubāyin*) en apart (*munfaṣil*) van Zijn schepping is, en hij vermeldde de *ḥadd* (grens) omdat de Jahmiyyah gewend waren om te zeggen dat Hij geen *ḥadd* (grens) heeft, en datgene wat geen *ḥadd* heeft onderscheidt zich niet van de schepselen en kan niet boven de wereld zijn, want anders zou het betekenen dat er een *ḥadd* (grens) is."

Al-'Imām Abū Bakr al-Khallāl (311 NH) ۞ overleverde in zijn werk *Kitāb as-Sunnah* dat de voorgaande uitspraak van Ibn al-Mubārak werd bevestigd door al-'Imām Aḥmad ibn Ḥanbal. Al-'Imām ad-Dushtīyy (665 NH) ۞ vermeldde meerdere overleveringen van al-Khallāl uit *Kitāb as-Sunnah* hierover in *Ithbāt al-Ḥadd li'l-Lāh* (p. 168), waar ad-Dushtīyy zei: "Het bevestigen van *al-ḥadd* (de grens) voor Allāh ۞ is authentiek overgeleverd van al-'Imām Aḥmad, via vele wegen. Al-'Imām Abū Bakr Aḥmad ibn Muḥammad ibn Hārūn al-Khallāl leverde over met authentieke ketens in zijn boek *as-Sunnah*: [17] Al-Khallāl zei: Abū Bakr al-Marrūdhiyy (de student van Aḥmad) zei: Ik hoorde Abū 'Abdillāh (Aḥmad) toen er tegen hem gezegd werd: 'Aliyy ibn al-Ḥasan leverde over van Ibn al-Mubārak dat er tegen hem gezegd werd: 'Hoe dienen wij Allāh ۞ te kennen?' Ibn al-Mubārak zei: 'Op de Troon, met een *ḥadd* (grens).'" Aḥmad zei: 'Dat heeft me bereikt van hem', en Aḥmad vond het goed. [...]" Ook overgeleverd door Ibn Baṭṭāh in *al-'Ibānah al-Kubrā* (2673).

Vervolgens zei al-'Imām ad-Dushtīyy in *Ithbāt al-Ḥadd li'l-Lāh* (18): "Al-Khallāl zei: Muḥammad ibn 'Aliyy al-Warrāq berichtte ons, hij zei: Abū Bakr (ibn Hānī) al-'Athram leverde over aan ons, hij zei: Muḥammad ibn Ibrāhīm al-Qaysiyy leverde over aan mij, hij zei: 'Ik zei tegen Aḥmad ibn Ḥanbal: Er wordt overgeleverd van Ibn al-Mubārak dat er tegen hem gezegd werd: 'Hoe dienen wij onze Heer te kennen?' Waarop hij zei: 'Boven de zevende hemel, op Zijn Troon, met een *ḥadd* (grens).'" Aḥmad zei: 'Zo is het ook bij ons."

De auteur, al-'Imām Ḥarb al-Kirmāniyy ۞, zei in zijn werk *Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb* (336): "[...] Ik zei tegen Ishāq (ibn Rāhūyah; 238 NH): Op de Troon met een *ḥadd* (grens)? Hij zei: 'Ja, met een *ḥadd* (grens).' En Ishāq leverde over van Ibn al-Mubārak dat hij zei: 'Allāh is op Zijn Troon, gescheiden (*bā'in*) van Zijn schepping, met een *ḥadd* (grens).'" Tevens overgeleverd door o.a. Ibn Baṭṭāh in *al-'Ibānah al-Kubrā* (app. 118) en al-Harawiyy al-'Anṣāriyy in *Dhamm al-Kalām* (1208).

57. Allāh bevindt Zich op Zijn Troon. Machtig is Zijn Status, verheven is Zijn Geweldigheid en er is geen rechtmatige aanbedene behalve Hij.^[1]

57. وَاللَّهُ عَلَى عَرْشِهِ عَزَّ ذِكْرُهُ وَتَعَالَى جَدُّهُ وَلَا إِلَهَ غَيْرُهُ.

58. Allāh ﷻ is Alhorend (Samī'), Hij twijfelt niet. Hij is Alziend (Baṣīr), Hij is nooit onzeker. Hij is Alwetend ('Alīm), Hij is nooit onwetend. Hij is Genereus (Jawād), Hij is nooit gierig. Hij is Verdraagzaam (Ḥalīm), Hij haast niet. Hij is Toezichhoudend (Ḥafīz), Hij vergeet niet. Hij is Alert, Hij is niet onoplettend. Hij is Waakzaam (Raḳīb), Hij is niet onachtzaam. Hij spreekt, Hij beweegt,^[2] Hij hoort, Hij ziet, Hij kijkt, Hij grijpt (met Zijn Hand), Hij strekt (Zijn Hand) uit,

58. وَاللَّهُ بَازِكٌ وَتَعَالَى سَمِيعٌ لَا يَشْكُ، بَصِيرٌ لَا يَرْتَابُ، عَلِيمٌ لَا يَجْهَلُ، جَوَادٌ لَا يَخُلُّ، حَلِيمٌ لَا يَعْجَلُ، حَفِيزٌ لَا يَنْسَى يَقْطَانٌ لَا يَسْهُو، رَقِيبٌ لَا يَغْفُلُ، يَتَكَلَّمُ وَيَتَحَرَّكُ وَيَسْمَعُ وَيُبْصِرُ وَيَنْظُرُ وَيَقْضِي

Al-'Imām ad-Dārimīyy (280 NH) ﷺ zei in ar-Radd 'alā'l-Jahmiyyah (162): "Het bewijs voor de uitspraak van Ibn al-Mubārak is de Uitspraak van Allāh ﷻ (vertaling): ﴿En je zult de Engelen de Troon zien omringen...﴾ [39:75]. Immers, om welke reden zouden zij de Troon omringen, behalve omdat Allāh ﷻ Zich erop bevindt? Als Hij op iedere plek was, dan zouden zij alle plekken omringd hebben, en niet enkel de Troon zonder de andere plekken. Dit bevat een heldere verduidelijking van *al-ḥadd* (de grens), en dat Allāh op de Troon is."

Al-'Imām ad-Dārimīyy zei in hetzelfde werk (161): "De schepselen zijn het er allemaal over eens dat 'iets' (*ash-shay'*) niet kan bestaan zonder een *ḥadd* (grens) en een *ṣifah* (eigenschap), en dat 'niets' (*lā shay'*) geen *ḥadd* (grens) en geen *ṣifah* (eigenschap) heeft. Dit is waarom jullie (i.e. de Jahmiyyah) zeggen: 'Allāh heeft geen *ḥadd* (grens).'" Vervolgens zei ad-Dārimīyy in hetzelfde werk (161): "En Hij heeft een *ḥadd* (grens) die alleen Hij kent en niemand anders."

[1] Zie [16] Al-'Aqidah al-Wāsiṭiyyah (Ibn Taymiyyah), passage 38.

[2] 'Beweging' (*al-ḥarakah*) is de noodzakelijke implicatie van de Eigenschappen an-Nuzūl (het Neerdalen) en al-Majī' (het Komen). Ibn Taymiyyah ﷺ zei in Majmū' al-Fatāwā (5/577): "Ad-Dārimīyy vermeldde het bevestigen van de term 'beweging' in zijn boek an-Naqd 'alā Bishr al-Marisiyy, en hij ondersteunde het en beschouwde het als de uitspraak van de mensen van de Sunnah en de overleveringen. En Ḥarb ibn Ismā'īl al-Kirmāniyy noemde het toen hij het standpunt (de *madh-hab*) vermeldde van alle mensen van de Sunnah en de overleveringen, en hij noemde degenen die hij hierop aantrof: Aḥmad ibn Ḥanbal, Ishāq ibn Rāhūyah, 'Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy en Sa'īd ibn Manṣūr. Het is ook de uitspraak van Ibn Ḥāmid en anderen. En velen onder mensen van de overleveringen en de Sunnah zeggen: 'De betekenis is correct, maar de term dient niet gebruikt te worden, aangezien er geen overlevering is gekomen waarin het vermeld staat.'"

Al-'Imām ad-Dārimīyy (280 NH) zei in zijn werk an-Naqd 'alā'l-Marisiyy (p. 52): "Al-Ḥayy (de Levende), al-Qayyūm (de Instandhouder) doet wat Hij wil, beweegt wanneer Hij wil, daalt neer en stijgt op wanneer Hij wil [...], want het teken (van verschil) tussen de levende en de dode is: beweging. Iedere levende beweegt, ongetwijfeld, en iedere dode beweegt niet, ongetwijfeld."

Al-'Imām al-Karajiyy al-Qaṣṣāb (360 NH) ﷺ zei in zijn werk Nukat al-Qur'an (1/160): "Zijn Uitspraak (vert.): ﴿Wachten zij op niets behalve dat Allāh naar hen zal komen met gewelven (i.e. gebogen overkappingen) van wolken...﴾ [2:210], is een duidelijk bewijs tegen de Jahmiyyah als het gaat om hun ontkenning van beweging (*al-ḥarakah*) en an-Nuzūl (het Neerdalen) naar de laagste hemel."

Hij licht,^[1] Hij wordt blij,^[2] Hij houdt van [zaken], Hij heeft een hekel aan [zaken], Hij haat, Hij wordt tevreden, Hij wordt woedend, Hij wordt toornig (i.e. woedend), Hij begenadigt, Hij pardonneert, Hij vergeeft, Hij geeft, Hij weerhoudt en Hij daalt iedere nacht neer naar de laagste hemel^[3] hoe Hij wil en zoals Hij wil: «Niets is gelijk aan Hem, en Hij is de Alhorende, de Alziende. {11}»^[4]

وَيَسْطُو وَيُضْحَكُ وَيَفْرَحُ وَيُحِبُّ وَيَكْرَهُ
وَيُبْغِضُ وَيَرْضَى وَيَسْخَطُ وَيَغْضَبُ
وَيَرْحَمُ وَيَعْمُو وَيَغْفِرُ وَيُعْطِي وَيَمْنَعُ
وَيَنْزِلُ كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا كَيْفَ
شَاءَ وَكَمَا شَاءَ: «لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ»
وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾ [الشُّورَى: 11].

59. De harten van de dienaren bevinden zich tussen Twee Vingers van de Vingers van de Genadevolle (ar-Raḥmān): Hij keert deze hoe Hij wil^[5] en Hij vult het met wat Hij wil.

59. وَقُلُوبُ الْعِبَادِ بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ
الرَّحْمَنِ يُقَلِّبُهَا كَيْفَ يَشَاءُ وَيُؤْتِيهَا مَا أَرَادَ.

60. Allāh schiep Ādam met Zijn Hand naar Zijn Šurah (Gedaante).^[6]

60. وَخَلَقَ آدَمَ بِيَدِهِ عَلَى صُورَتِهِ.

[1] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (2826) en Ṣaḥīḥ Muslim (1890) is overgeleverd dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “Allāh licht naar twee mannen waarvan de een de ander doodt, terwijl beiden het Paradijs zullen binnentreden.” Ze zeiden: “Hoe dan, o Boodschapper van Allāh?” Hij zei: “De ene (i.e. die gedood is) strijdt voor de zaak van Allāh ﷻ en sterft als martelaar. Vervolgens accepteert Allāh het berouw van de doder, die moslim wordt, strijdt voor de zaak van Allāh ﷻ en sterft als martelaar.”

[2] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (5950) en Ṣaḥīḥ Muslim (2747) is overgeleverd van Anas ibn Mālik ؓ dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “Allāh is blijer met het berouw van Zijn dienaar dan een van jullie die zijn kameel vindt nadat hij hem kwijtgeraakt was op een verlaten land.”

[3] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (1145) en Ṣaḥīḥ Muslim (758) is overgeleverd van Abū Hurayrah ؓ dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “Onze Heer ﷻ daalt iedere nacht neer naar de laagste hemel wanneer de laatste derde deel van de nacht nog over is en zegt (vert.): ‘Wie roept Mij aan, zodat Ik hem zal verhoren? Wie vraagt Mij, zodat Ik hem zal geven? Wie vraagt Mij om vergeving, zodat Ik hem zal vergeven?’”

De Salaf hebben verduidelijkt dat de Neerdaling van Allāh naar de laagste hemel niet betekent dat Hij niet meer op de Troon boven de zevende hemel is; Hij daalt dus neer zonder dat Hij de Troon boven de zevende hemel verlaat. Al-ʿImām Aḥmad zei in Risālat Aḥmad ilā Musaddad, zoals vermeld staat in Majmūʿ al-Fatāwā (5/381) van Ibn Taymiyyah: “Allāh daalt neer naar de laagste hemel en de Troon wordt niet door Hem verlaten.” Ibn Taymiyyah zei in Darʾ at-Taʾaruf (7/7): “Daarom was het standpunt van de Salaf en de Imāms dat wanneer Allāh neerdaalt naar de laagste hemel, Hij nog steeds boven de Troon is. Hij bevindt Zich nooit onder de schepselen en de schepselen omvatten Hem nooit. Integendeel, Hij is de Hoge (al-ʿAlīyy), de Hoogste (al-ʿAlā): Hoog in Zijn Nabijheid, Nabij in Zijn Hoogheid.”

[4] Sūrat ash-Shūrā 42:11.

[5] In Ṣaḥīḥ Muslim (2654) is overgeleverd van ʿAbdullāh ibn ʿAmr ibn al-ʿĀṣ ؓ dat de Profeet ﷺ zei: “Voorwaar, de harten van de kinderen van Ādam bevinden zich allemaal tussen Twee Vingers van de Vingers van de Genadevolle (ar-Raḥmān) zoals één hart: Hij keert deze hoe Hij wil.” Vervolgens zei de Boodschapper van Allāh ﷺ: “O Draaier van de harten, keer onze harten naar het gehoorzamen van U.”

[6] De Šurah is een Eigenschap van Allāh en betekent: Gedaante, Vorm. Al-ʿImām Ḥarb al-Kirmāniyy verwijst hiermee naar de overlevering in Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (6227) en Ṣaḥīḥ Muslim (2841) van Abū Hurayrah ؓ, waarin de Profeet ﷺ zei: “Allāh ﷻ schiep Ādam naar Zijn Šurah (Gedaante).” In Ṣaḥīḥ Muslim (2612) is overgeleverd, tevens van Abū Hurayrah ؓ, dat de Profeet ﷺ zei: “Als een van jullie zijn broeder bevecht, laat hem dan het gezicht vermijden, want voorwaar, Allāh schiep Ādam naar Zijn Šurah (Gedaante).” Het

61. De hemelen en de aarden zullen op de Dag der Opstanding in وَالسَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ 61.
Zijn Handpalm (Kaff) en Zijn Greep (Qabḍah) liggen. ^[1] فِي كَفِّهِ وَقَبْضَتِهِ.

is tevens overgeleverd door al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad in Kitāb as-Sunnah (480, 1001, 1046, 1077, 1099) en door zijn vader, al-ʿImām Aḥmad ibn Ḥanbal, in Musnad Aḥmad (2/251, 2/434), al-ʿImām al-Ḥumaydiyy in zijn Musnad (1120), al-ʿImām al-Bukhārīyy in al-ʿAdab al-Mufrad (173), Ibn Abī ʿĀsim in Kitāb as-Sunnah (532), Ibn Khuzaymah in Kitāb at-Tawḥīd (35, 59), al-ʿĀjurriyy in ash-Sharīʿah (723), Ibn Mandah in Kitāb at-Tawḥīd (84) en ad-Dāraquṭniyy in aṣ-Ṣifāt (64).

Al-ʿImām Ibn Taymiyyah ﷺ zei over deze overlevering in Bayān Talbīs al-Jahmiyyah (6/368): “Inzake deze overlevering hadden de Salaf – de eerste drie generaties – er geen meningsverschil over dat de *ḍamir* (het voornaamwoord [أَن] in [حُورَيَّة]) terugkeert naar Allāh. Dit is veelvuldig en wijdverspreid overgeleverd, via meerdere wegen, van meerdere metgezellen, en de context van alle overleveringen hierover duidt erop.” Met de *ḍamir* (het voornaamwoord) wordt hier het Arabische [أَن] (*al-hā*) bedoeld in [حُورَيَّة] (Ṣūratih), dat vertaald wordt als ‘Zijn’, in ‘Zijn Ṣūrah’.

De overlevering is ook met een andere bewoording overgeleverd, o.a. door al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad, die overleverte in Kitāb as-Sunnah (482, 1054) van ʿAbdullāh ibn ʿUmar ﷺ, dat de Profeet ﷺ zei: “Zeg niet: ‘moge Allāh je gezicht lelijk maken’, want Allāh heeft Ādam geschapen naar de Ṣūrah (Gedaante) van de Genadevolle (ar-Raḥmān).” Tevens overgeleverd door Ibn Abī ʿĀsim in Kitāb as-Sunnah (529), al-ʿImām al-ʿĀjurriyy in ash-Sharīʿah (725) en al-ʿImām ad-Dāraquṭniyy in aṣ-Ṣifāt (48). Al-ʿImām Iṣḥāq ibn Rāḥūyah (238 NH) zei over deze overlevering, zoals al-ʿĀjurriyy vermeldde in ash-Sharīʿah (697): “Deze is authentiek (*ṣaḥīḥ*). Niemand laat het behalve een innovator of iemand met een zwak inzicht.”

Deze tweede overlevering van Ibn ʿUmar ﷺ bevestigt dat het betekent dat Ādam geschapen is naar de Ṣūrah (Gedaante) van Allāh en het bevat een weerlegging op degenen die de eerste overlevering interpreteren als dat Ādam geschapen is naar de gedaante (*ṣūrah*) van Ādam of de gedaante van de geslagen persoon. Al-ʿImām Abū Bakr al-Khallāl (311 NH) ﷺ leverde over in zijn werk Kitāb as-Sunnah, zoals dit vermeld werd door Ibn Taymiyyah in Bayān Talbīs al-Jahmiyyah (6/416): “Al-Khallāl leverde over van Abū Ṭalīb via twee wegen, hij zei: Ik hoorde Abū ʿAbdillāh (Aḥmad ibn Ḥanbal) zeggen: ‘Wie zegt dat Allāh Ādam geschapen heeft naar de gedaante (*ṣūrah*) van Ādam, is een Jahmiyy. En welke gedaante had Ādam dan voordat Hij hem schiep?’”

Abū Yaʿlā zei in Ibtāl at-Taʿwīlāt (74): “Aṭ-Ṭabarāniyy zei: Ik hoorde ʿAbdullāh ibn Aḥmad zeggen: Een man zei tegen mijn vader (Aḥmad): De overlevering van de Boodschapper van Allāh ﷺ, ‘Voorwaar, Allāh ﷺ schiep Ādam naar Zijn Ṣūrah (Gedaante)’, die-en-die zegt hierover: ‘naar de gedaante (*ṣūrah*) van de (geslagen) man.’ Mijn vader (Aḥmad) zei: ‘Deze persoon heeft gelogen. Dit is de uitspraak van de Jahmiyyah. En wat voor nut (qua betekenis) zit hierin?’”

- [1] Allāh zei (vert.): ﴿En zij achtten Allāh niet met de ware grootachting die Hem toekomt, terwijl de hele aarde in Zijn Greep zal zijn op de Dag der Opstanding, en de hemelen zullen opgerold zijn in Zijn Rechterhand.﴾ [az-Zumar 39:67]. In Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (4534) en Ṣaḥīḥ Muslim (2782) is overgeleverd van Abū Hurayrah ﷺ dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “Allāh zal de aarde grijpen en de hemelen zal Hij oprollen in Zijn Rechterhand. Vervolgens zal Hij zeggen (vert.): ‘Ik ben de Heerser (al-Malik). Waar zijn de koningen van de aarde?’”

In Ṣaḥīḥ Muslim (1014), Sunan an-Nasāʿiyy (2525) en Sunan Ibn Mājah (1842) is overgeleverd van Abū Hurayrah ﷺ dat de Profeet ﷺ zei: “Niemand van jullie geeft liefdadigheid van iets goeds – en Allāh accepteert enkel het goede – behalve dat de Genadevolle (ar-Raḥmān) het met Zijn Rechterhand neemt, zelfs al is het een dadel, waarna het bloeit in de Handpalm (Kaff) van de Genadevolle (ar-Raḥmān) tot het groter wordt dan een berg, zoals één van jullie zijn veulen of kamelenkalf grootbrengt.”

62. Hij zal Zijn Voet (Qadam) op de Hel plaatsen, waarna het samen zal trekken.^[1] 62. وَيَضَعُ قَدَمَهُ فِي جَهَنَّمَ فَتَنَزُّوِي.
63. Hij zal een groep uit het Vuur halen met Zijn Hand (Yad).^[2] 63. وَيُخْرِجُ قَوْمًا مِنَ النَّارِ بِيَدِهِ.
64. De mensen van het Paradijs zullen naar Zijn Gezicht (Wajh) kijken.^[3] Ze zullen Hem bezoeken, waarop Hij hen zal eren, en Hij zal Zich aan hen vertonen, waarop Hij hen (gunsten) zal schenken. 64. وَيَنْظُرُ أَهْلُ الْجَنَّةِ إِلَى وَجْهِهِ، يُزَوِّنُهُ فَيَكْرُمُهُمْ، وَيَنْجِلِي لَهُمْ فَيُعْطِيهِمْ.
65. De dienaren zullen aan Hem gepresenteerd worden op de Dag der Beslissing en Vergelding, waarna Hij hun verrekening Zelf op Zich zal nemen; Hij zal dat aan niemand anders overdragen. Krachtig en Groot is onze Heer, en Hij is in staat om te doen wat Hij wil. 65. وَيُعْرَضُ عَلَيْهِ الْعِبَادُ يَوْمَ الْقَضَائِ وَالَّذِينَ قَبِلُوا حِسَابَهُمْ بِنَفْسِهِ، لَا يُؤْتِي ذَلِكَ غَيْرُهُ. عَزَّ رَبُّنَا وَجَلَّ وَهُوَ عَلَى مَا يَشَاءُ قَدِيرٌ.
66. De Qur'an is de Spraak van Allāh. Hij heeft het uitgesproken en het is niet geschapen. Wie beweert dat de Qur'an geschapen is, is een Jahmiyy, een ongelovige. 66. وَالْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ، تَكَلَّمَ بِهِ، لَيْسَ بِمَخْلُوقٍ، فَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الْقُرْآنَ مَخْلُوقٌ فَهُوَ جَاهِلِيٌّ كَافِرٌ.
67. Wie zegt dat de Qur'an de Spraak van Allāh is, maar vervolgens stopt en niet zegt dat het niet geschapen is, die is nog ongeloviger dan de vorige en zijn uitspraak is afschuwelijker.^[4] 67. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الْقُرْآنَ كَلَامُ اللَّهِ وَوَقَفَ وَلَمْ يَقُلْ: لَيْسَ بِمَخْلُوقٍ؛ فَهُوَ أَكْفَرُ مِنَ الْأَوَّلِ، وَأَخْبَثُ قَوْلًا.

- [1] In Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (6661) en Ṣaḥīḥ Muslim (2848) is overgeleverd van Anas ibn Mālik ؓ dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: "De Hel zal blijven zeggen: 'Is er nog meer?' totdat de Bezitter der Krachtigheid Zijn Voet erop plaatst, waarna het zal zeggen: 'Genoeg, genoeg.' En haar delen zullen samentrekken."
- [2] In Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (7439) is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: "[...] De Profeten, de Engelen en de gelovigen zullen intercederen, waarna de Overweldiger (al-Jabbār) zal zeggen: 'Mijn Intercessie (Shafā'ah) is nog over.' Vervolgens zal Hij een greep uit het Vuur grijpen en groepen eruit halen wiens lichamen verbrand zijn, waarop zij in een rivier gegooid zullen worden bij de ingang van het Paradijs genaamd het Water van het Leven. [...]"
- [3] Allāh zei (vert.): ﴿Op die Dag zullen (sommige) gezichten stralen. {22} Naar hun Heer zullen zij kijken. {23}﴾ [75:22-23]. In Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (554) en Ṣaḥīḥ Muslim (633) is overgeleverd van Jarīr ؓ dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: "Voorwaar, jullie zullen jullie Heer zien (op de Dag der Opstanding) zoals jullie deze maan zien en jullie zullen elkaar niet verdringen om Hem te zien."
- [4] Dit wordt de innovatie van *al-waqf* (het stoppen inzake de Qur'an) genoemd, waar de Wāqifah (een subsekte van de Jahmiyyah) naar zijn vernoemd. Zij hadden als standpunt dat ze stopten inzake de Qur'an en dus noch bevestigden noch ontkenden dat de Qur'an geschapen is. Al-'Imām al-'Ājurriyy (360 NH) zei in ash-Sharī'ah (1/527): "Wat betreft degenen die zeiden: 'De Qur'an is de Spraak van Allāh', en vervolgens stopten en zeiden: 'We zeggen niet dat het niet geschapen is', veel geleerden [...] zeiden dat deze Wāqifah hetzelfde zijn als en zelfs erger zijn (qua gevaar) dan degene die zegt dat de Qur'an geschapen is, want zij twijfelen over hun religie (en twijfel is makkelijker te verspreiden). We zoeken toevlucht bij Allāh tegen degene die twijfelt over het feit dat de Spraak van de Heer niet geschapen is." →

68. Wie zegt: 'Onze uitspraak van de Qur'ān en onze recitatie ervan is geschapen, maar de Qur'ān is de Spraak van Allāh,^[1] is een afschuwelijke Jahmiyy, een (ongelovige) innovator.^{[2][3]}

68. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الْقَاطِنَاتِ بِالْقُرْآنِ وَيَلَاوَنَنَا لَهُ خُلُوقَهُ وَالْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ، فَهُوَ جَاهِمِيٌّ خَبِيثٌ مُبْتَدِعٌ.

Al-'Imām Ibn Taymiyyah ❁ zei in Majmū' al-Fatāwā (12/358): "De Jahmiyyah zijn de ontkeners van de Eigenschappen van Allāh, de volgers van de afgedwaalde Šābi'ah. De vertakkingen van *at-tajahhum* (de dwaling van de Jahmiyyah) zijn verspreid geraakt onder veel mensen. Sommigen die eerst bekend stonden om [het volgen van] de Sunnah en de overleveringen, zeiden ineens: 'We zeggen niet dat de Qur'ān geschapen is, noch dat het niet geschapen is, maar we stoppen.' Van binnen zijn veel van hen het echter eens met degenen die zeggen dat het geschapen is, maar ze waren meer bang voor de gelovigen dan voor Allāh." Zie hieronder bij voetnoot nr. 2.

- [1] Dit wordt de innovatie (*bid'ah*) van *al-lafz* (de uitspraak) genoemd, waar de *Lafziyyah* (een subsekte van de Jahmiyyah) naar zijn vernoemd. Zij zeiden dat hun uitspraak van de Qur'ān geschapen is en wilden hiermee met een omweg zeggen dat de Qur'ān geschapen is. Al-'Imām Ibn Taymiyyah ❁ zei in Dar Ta'arud al-'Aql wa'n-Naql (1/264): "Als iemand zegt: 'De uitspraak, oplezing of recitatie van de Qur'ān is geschapen', of: 'Mijn uitspraak of recitatie van de Qur'ān is geschapen', dan valt hier tevens de opgelezen en geciteerde Spraak zelf onder, en dat is de Spraak van Allāh."
- [2] De Jahmiyyah zijn inzake de Qur'ān opgesplitst in drie subsektes. Al-'Imām Aḥmad zei: "De Jahmiyyah zijn er in drie soorten: één groep zegt dat de Qur'ān geschapen is (al-Jahmiyyah al-Makhlūqiyyah), één groep zegt: 'de Qur'ān is de Spraak van Allāh' en stopt vervolgens (al-Wāqifah), en één groep zegt: 'Onze uitspraken van de Qur'ān zijn geschapen' (al-Lafziyyah). Ik beschouw hen qua uitspraak als één en hetzelfde." Overgeleverd door o.a. al-Khallāl in as-Sunnah (5/125) en al-'Ajurriyy in ash-Shar'ah (1/539). Daarom verklaarde de auteur alle drie tot ongelovig in de volgende passage (69); zie hieronder.

■ Als het gaat om de Wāqifah en de Lafziyyah maakten de Salaf wel een uitzondering voor de onwetende onder hen en verklaarden hem niet tot ongelovig. Al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad (290 NH) zei in Kitāb as-Sunnah (224-225): "[224] Mijn vader ❁ werd gevraagd – terwijl ik luisterde – over de Lafziyyah en de Wāqifah, waarop hij zei: 'Degene onder hen die onwetend is en geen geleerde is, dient te vragen en te leren.' [225] Ik hoorde mijn vader ❁ een andere keer zeggen, toen hij gevraagd werd over de Lafziyyah en de Wāqifah: 'Degene onder hen die *al-kalām* (theologische redenering op basis van Griekse filosofie) beheerst, is een Jahmiyy.'"

Al-'Imām Abū Zur'ah (264 NH) en al-'Imām Abū Ḥātim (277 NH) zeiden in hun verhandeling, [9] Het Fundament van de Sunnah & de Geloofsleer van de Religie (passage 32-33), overgeleverd door al-Lālakā'iyy in Sharḥ Uṣūl al-I'tiqād (1/165-168): "Wie twijfelt over de Spraak van Allāh en vervolgens uit twijfel stopt en zegt: 'Ik weet niet of het wel of niet geschapen is', die is een Jahmiyy. En wie uit onwetendheid stopt (*waqafa*) inzake de Qur'ān, dient onderwezen te worden, en hij wordt tot innovator (*mubtadi'*) verklaard, maar niet tot ongelovige."

- [3] De methodiek van Ahl as-Sunnah is dat we niet zeggen dat onze uitspraak van de Qur'ān geschapen is, maar dat we ook niet zeggen dat onze uitspraak van de Qur'ān niet geschapen is, want beide bevatten een valse betekenis; zie hieronder.

Al-'Imām Abū Bakr al-Khallāl leverde over in Kitāb as-Sunnah (2122) dat Abū Bakr ibn Zanjūyah zei: "Ik hoorde Aḥmad ibn Ḥanbal zeggen: 'Wie zegt dat zijn uitspraak van de Qur'ān geschapen is, die is een Jahmiyy, en wie zegt dat zijn uitspraak van de Qur'ān niet geschapen is, die is een innovator (*mubtadi'*), met wie niet gesproken dient te worden.'"

→

69. Wie deze mensen – en alle Jahmiyyah – niet tot ongelovigen verklaart, die is hetzelfde als hen.^[1] 69. وَمَنْ لَمْ يُكْفَرْ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ وَالْجُهْمِيَّةَ كُلَّهُمْ فَهُوَ مِثْلُهُمْ.
70. Allāh heeft werkelijk en direct tot Mūsā gesproken, en Hij overhandigde hem de Tawrah (de Thora) van Zijn Hand tot zijn hand.^[2] 70. وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا مِنْهُ إِلَيْهِ، وَتَأَوَّلَهُ التَّوْرَةَ مِنْ يَدِهِ إِلَى يَدِهِ، وَلَمْ يَزَلِ اللَّهُ مُتَكَلِّمًا عَالِمًا فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ.
- Allāh heeft altijd al gesproken (wanneer Hij wil)^[3] en Hij is altijd al Alwetend geweest. Geweldig is Allāh, de Beste der scheppers.

Al-'Imām Ibn Taymiyyah legde dit uit in Majmū' al-Fatāwā (12/170): "Zo keurden de Imams de uitspraak af van degene die zegt: 'Mijn uitspraak (*lafz*) van de Qur'an is geschapen', of: 'is niet geschapen.' De Imams zeiden: 'Wie zegt dat het geschapen is, is een Jahmiyy, en wie zegt dat het niet geschapen is, is een innovator (*mubtadi*).' Hetzelfde zeiden ze inzake *at-tilawah* (de recitatie) en *al-qirā'ah* (de oplezing) van de Qur'an, want 'de uitspraak', 'de recitatie' en 'de oplezing' worden [twee zaken] mee bedoeld:

"(1) de *maṣdar* (het verbaal substantief; grammaticale term) en dat is de daad van de dienaar, en de daden van de dienaren zijn geschapen, dus wie beweert dat iets van hun daden, stemmen en dergelijke van hun eigenschappen niet geschapen zijn, die is een innovator; (2) en met 'de uitspraak' wordt tevens het uitgesprokene zelf bedoeld (d.w.z. de Spraak) en met 'de recitatie' en 'de oplezing' wordt tevens de Spraak zelf bedoeld, en dat is de Qur'an zelf, en wie beweert dat de Spraak van Allāh die Hij neergezonden heeft op Zijn Profeet ﷺ en die de moslims reciteren, geschapen is, die is een Jahmiyy." Einde citaat van Ibn Taymiyyah.

[1] De Salaf maakten een uitzondering voor de onwetende die zich weerhoudt van *takfir* (tot ongelovig verklaren) in deze zaak. Al-'Imām Abū Zur'ah (264 NH) en al-'Imām Abū Ḥātim (277 NH) zeiden in verhandeling [7] De Geloofsleer van ar-Rāziyyayn (passage 31), overgeleverd door al-Lālākā'iyy in Sharḥ Uṣūl al-'Itiqād (1/165-168): "Wie beweert dat de Qur'an geschapen is, is ongelovig in Allāh, de Geweldige, waarmee iemand buiten de religie treedt. En wie twijfelt aan zijn ongeloof is [ook] een ongelovige, indien hij (die twijfelt) behoort tot degenen die begrijpen." Zie voetnoot nr. 2 op de vorige pagina voor de uitzondering als het gaat om de onwetende onder de Wāqifah en de Lafziyyah.

[2] Ibn Taymiyyah ﷺ werd gevraagd in Majmū' al-Fatāwā (12/532) over degene die zegt: "Allāh heeft werkelijk tegen Mūsā gesproken, zijn oren hebben het gehoord en zijn hart heeft het opgenomen. En Allāh heeft de Tawrah met Zijn Hand geschreven en heeft het aan hem overhandigd, van Zijn Hand naar zijn hand." En een ander persoon die zei: 'Hij heeft enkel middels een *wāsiṭah* (medium) tot hem gesproken.'

"Hij (Ibn Taymiyyah) antwoordde: 'Degene die zei: 'Allāh heeft werkelijk tot Mūsā gesproken' – zoals Hij heeft bericht in Zijn Boek – heeft het juist. Wat betreft degene die zei: 'Hij heeft tot Mūsā gesproken middels een *wāsiṭah* (medium)': hij is een afgedwaalde en heeft het fout. Sterker nog, de Imāms hebben gezegd dat degene die dat zegt, opgeroepen wordt om berouw te tonen, en als hij geen berouw toont, dan wordt hij gedood. Deze uitspraak is namelijk een verwerping van wat noodzakelijkerwijs bekend is in de Islām en omdat het bevestigd is in het Boek, de Sunnah en de consensus. [...] De Salaf en de Imams van de Ummah hebben de Jahmiyyah tot ongelovigen verklaard die zeiden: 'Allāh heeft spraak geschapen in sommige objecten, die Mūsā vervolgens heeft gehoord', en die 'het spreken tegen (Mūsā)' op deze manier uitlegden. Wat betreft zijn uitspraak: 'Allāh heeft de Tawrah met Zijn Hand geschreven,' dit is overgeleverd in aṣ-Ṣaḥīḥayn (al-Bukhāriyy en Muslim). Wie dit verwerpt is een afgedwaalde en hij heeft het fout. En als hij het verwerpt nadat hij kennis heeft genomen van de authentieke overlevering, dan verdient hij de straf. Wat betreft zijn uitspraak: 'Hij overhandigde het van Zijn Hand naar zijn hand.' Dit is overgeleverd van een groep Ṭābi'in en dit is tevens zo bij Ahl al-Kitāb (de mensen van het Boek)."

[3] Ibn Taymiyyah ﷺ zei in Majmū' al-Fatāwā (6/178) overleverend van Abū Ismā'il al-Anṣāriyy: "Allāh is *mutakallim*: als Hij wil spreekt Hij en als Hij wil zwijgt Hij."

71. De goede droom (*ar-ru'yā*) komt van Allāh ﷻ en het is waarheid. Als iemand iets in zijn droom ziet wat geen verwarde mengeling is,^[1] en hij het vervolgens vertelt aan een geleerde – en hij de waarheid vertelt – en deze geleerde het interpreteert volgens het fundament van de correcte interpretatie ervan zonder te verdraaien, dan zijn de goede droom en de interpretatie waar. Voorwaar, de dromen van de Profeten waren openbaring,^[2] dus wie is onwetender dan degene die dromen neerhaalt en beweert dat deze niks voorstellen?^[3]

71. وَالرُّؤْيَا مِنَ اللَّهِ ﷻ، وَهِيَ حَقٌّ، إِذَا رَأَى صَاحِبُهَا شَيْئًا فِي مَنَامِهِ بِمَا لَيْسَ هُوَ ضِغْثٌ، فَقَضَاهَا عَلَى عَالَمٍ وَصَدَقَ فِيهَا وَأَوْفَاهَا الْعَالَمَ عَلَى أَصْلِ تَأْوِيلِهَا الصَّحِيحِ وَلَمْ يُحَرِّفْ، فَالرُّؤْيَا وَتَأْوِيلُهَا حَبِيبٌ حَقٌّ. وَقَدْ كَانَتْ الرُّؤْيَا مِنَ النَّبِيِّينَ وَحِيًّا. فَأَيُّ جَاهِلٍ أَجْهَلُ مِمَّنْ يَطْعَنُ فِي الرُّؤْيَا وَيَزْعُمُ أَنَّهَا لَيْسَتْ بِشَيْءٍ؟

72. Er is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: “De goede droom van de gelovige is een verkondiging waarmee de Heer Zijn dienaar toespreekt.”^[4]

72. وَقَدْ رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ: «رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ كَلَامٌ يَكَلِّمُ بِهِ الرَّبُّ عَبْدَهُ».

73. En hij (ﷺ) zei: “De goede droom komt van Allāh.”^[5]

73. وَقَالَ: «الرُّؤْيَا مِنَ اللَّهِ».

En van Allāh komt het succes.

وَبِاللَّهِ التَّوْفِيقُ.

[1] In Ṣaḥīḥ Muslim (2263) is overgeleverd dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “Dromen zijn er in drie soorten: de goede droom is een verheugende tijding van Allāh; een bedroevende droom, die is van de *shayṭān*; en een droom van datgene waar een persoon over nadenkt.”

[2] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (3) en Ṣaḥīḥ Muslim (160) is overgeleverd dat 'Ā'ishah رضي الله عنها zei: “Het eerste waarmee de Openbaring begon bij de Boodschapper van Allāh ﷺ was de goede droom tijdens het slapen...”

[3] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (6614) en Ṣaḥīḥ Muslim (2263) is overgeleverd de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “Wanneer de tijd nadert (d.w.z. het Uur nadert), dan zal de droom van een gelovige nauwelijks vals zijn. En de droom van een gelovige is één van de zesenvestig delen van het Profeetschap.”

[4] Overgeleverd door de auteur, al-'Imām Ḥarb, in Kitāb as-Sunnah min Masā'il Ḥarb (448), evenals door Ibn Abi 'Āṣim in zijn werk Kitāb as-Sunnah (496), ad-Dūlābiyy in al-Kunā wa'l-'Asmā' (1532), ad-Ḍiyā' in al-Mukhtārāh (337), al-Ḥakīm at-Tirmidhiyy in an-Nawādir (494) en at-Ṭabarāniyy in zijn werk Musnad ash-Shāmiyyīn (1025); van 'Ubādah ibn aṣ-Ṣāmit رضي الله عنه, van de Profeet ﷺ. Zwak verklaard door al-'Albāniyy in Ḍa'if al-Jāmi' (3078) en door Ibn Ḥajar in Fath al-Bārī (12/354). Al-Haythamiyy zei in Majma' az-Zawā'id (7/174): “Overgeleverd door at-Ṭabarāniyy. De keten bevat overlevertaars die ik niet ken.”

Al-'Imām Ibn Taymiyyah (728 NH) legde uit in Majmū' al-Fatāwā (12/398): “De algemene *taklim* (het toespreken) waarover Allāh zei (vert.): ﴿En het is niet voor een mens dat Allāh hem zou toespreken, behalve via openbaring, of van achter een scherm, of Hij stuurt een boodschapper (Engel) die vervolgens met Zijn toestemming openbaart wat Hij wil.﴾ [42:51] In dit vers heeft Allāh alle niveaus van *at-taklim* verzameld, zoals de Salaf vermeldten. [...] De eerste is: openbaring (*al-wahy*), en dat is de snelle, verborgen kennisgeving – ofwel in wakkere staat, ofwel tijdens het slapen, want de dromen van de Profeten zijn openbaring, en de dromen van de gelovigen zijn een van de zesenvestig delen van het Profeetschap, zoals bevestigd is van de Profeet ﷺ in de authentieke verzamelingen. En 'Ubādah ibn aṣ-Ṣāmit – alhoewel het ook als uitspraak van de Profeet ﷺ overgeleverd werd – zei: ‘De droom van een gelovige is een verkondiging waarmee de Heer Zijn dienaar toespreekt in zijn slaap.’”

[5] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (6603) en Ṣaḥīḥ Muslim (2261) is overgeleverd dat de Boodschapper van Allāh ﷺ zei: “De goede droom (*ar-ru'yā*) is van Allāh en de slechte droom (*al-ḥulm*) is van de *Shayṭān*. [...]”

En tot de duidelijke, heldere, vastgestelde en bekende Sunnah behoort:

وَمِنَ السُّنَّةِ الْوَاضِحَةِ الْيَبِيَّةِ
الَّتَابِيَةِ الْمَعْرُوفَةِ:

74. Het vermelden van de goede eigenschappen van alle metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ en zich weerhouden van het vermelden van hun fouten en de geschillen die tussen hen plaatsgevonden hebben.

74. ذَكَرَ مَحَاسِنَ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
كُلِّهِمْ أَجْمَعِينَ، وَالْكَفَّ عَنْ ذِكْرِ مَسَاوِيهِمْ
وَالَّذِي سَجَرَ بَيْنَهُمْ.

75. Wie de metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ dus beledigt, of een van hen beledigt, kleineert of kwaadsprekt over hem, of zinspeelt op kritiek jegens hen, of één van hen bekritiseert, of het nu met weinig is of met veel, met iets kleins of met iets groots, dat gebruikt wordt om kwaad te spreken over één van hen, die is een walgelijke, afgedwaalde innoveerder en een Rāfiḍiyy,^[1] wiens vrijwillige en verplichte daden niet door Allāh geaccepteerd zullen worden. Het houden van hen (i.e. de metgezellen) is juist de Sunnah, het verrichten van smeekbeden voor hen is een vorm van toenadering (tot Allāh), het volgen van hen is een middel (van toenadering tot Hem), en het nemen van hun overleveringen is een deugd.^[2]

75. فَمَنْ سَبَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
أَوْ أَحَدًا مِنْهُمْ، أَوْ تَنَقَّصَهُ أَوْ طَعَنَ عَلَيْهِمْ
أَوْ عَرَّضَ يَعْيبِهِمْ أَوْ عَابَ أَحَدًا مِنْهُمْ
بِقَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ أَوْ دِقٍّ أَوْ جَلٍّ مِمَّا يَنْطَرُقُ بِهِ
إِلَى الْوَقِيعَةِ فِي أَحَدٍ مِنْهُمْ، فَهُوَ مُتَبَدِّعٌ
رَافِضِيٌّ خَبِيثٌ مُخَالِفٌ لَا قَبْلَ لِلَّهِ صَرْفَهُ
وَلَا عَدْلَهُ، بَلْ حُبُّهُمْ سُنَّةٌ وَالِدَعَاءُ هُمْ قُرْبَةٌ
وَالِإِقْتِدَاءُ بِهِمْ وَسَبِيلَةٌ وَالْأَخْذُ بِأَثَرِهِمْ
فَصِيلَةٌ.

76. De beste van de Ummah (moslimnatie), na de Profeet ﷺ, is Abū Bakr (رضي الله عنه), de beste na Abū Bakr is ‘Umar (رضي الله عنه) en de beste na ‘Umar is ‘Uthmān (رضي الله عنه).^[3]

76. وَخَيْرُ الْأُمَّةِ بَعْدَ النَّبِيِّ ﷺ أَبُو بَكْرٍ
وَخَيْرُهُمْ بَعْدَ أَبِي بَكْرٍ عُمَرُ وَخَيْرُهُمْ بَعْدَ
عُمَرَ عُثْمَانُ.

[1] Rāfiḍiyy: enkelvoud van Rāfiḍah.

[2] Al-ʿImām Aḥmad ibn Ḥanbal (241 NH) رضي الله عنه zei in [6] De Fundamenten van de Sunnah, passage 42: “Wie een van de metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ kleineert, of hem haat vanwege iets wat hij gedaan heeft, of zijn tekortkomingen vermeldt, die is een innovator (*mubtadi*), tot hij (Allāh) om genade vraagt voor hen allemaal en zijn hart zuiver is tegenover hen.”

Al-ʿImām Abū Zurʿah ar-Rāziyy (279 NH) رضي الله عنه zei, zoals vermeld door al-Khaṭīb al-Baghḍādiyy in al-Kifāyah (97): “Als je ziet dat een man een van de metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ kleineert, weet dan dat hij een *zindīq* (huichelaar) is. Dit omdat de Boodschapper ﷺ waarheid is bij ons, en de Qurʾān waarheid is, en deze Qurʾān en deze Sunan (mv. van Sunnah) zijn enkel aan ons overgebracht door de metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ. Zij willen dus enkel onze getuigen misprijzen, om daarmee het Boek en de Sunnah neer te halen. Ze zijn echter zelf degenen die misprijzing verdienen. Ze zijn *zanādiqah* (huichelaren).”

[3] In Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy (3655) is overgeleverd dat de edele metgezel ‘Abdullāh ibn ‘Umar ibn al-Khaṭṭāb رضي الله عنه zei: “We waren in de tijd van de Profeet ﷺ gewend om sommige mensen als beter dan anderen te verklaren: we verklaarden dan Abū Bakr als de beste, vervolgens ‘Umar ibn al-Khaṭṭāb en daarna ‘Uthmān ibn ‘Affān رضي الله عنه.”

77. Een groep onder de geleerden en onder Ahl as-Sunnah zei: “En de beste na ‘Uthmān is ‘Aliyy (عليه السلام).” 77. وَقَالَ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ وَأَهْلِ السُّنَّةِ: وَخَيْرُهُمْ بَعْدَ عُثْمَانَ عَلِيٌّ.
78. En een groep (onder Ahl as-Sunnah) stopte bij ‘Uthmān. 78. وَوَقَفَ قَوْمٌ عَلَى عُثْمَانَ.
79. En zij zijn rechtgeleide kaliefen.^[1] 79. وَهُمْ خُلَفَاءُ رَاشِدُونَ مُهْدِيُونَ.
80. Na deze vier zijn de overige metgezellen van Muḥammad ﷺ de beste mensen. 80. ثُمَّ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ ﷺ بَعْدَ هَؤُلَاءِ الْأَرْبَعَةِ خَيْرُ النَّاسِ.
81. Het is voor niemand toegestaan om iets van hun fouten te vermelden of kwaad te spreken over een van hen door een fout of tekortkoming te vermelden of te roddelen. Als iemand dit toch doet, dan is het verplicht voor de machthebber om hem te disciplineren en te straffen. Hij mag hem niet pardonneren. Integendeel, hij dient hem te straffen en hem vervolgens op te roepen tot berouw. Indien hij berouw toont, dan wordt het van hem geaccepteerd, en indien hij geen berouw toont, dan dient hij hem opnieuw te bestraffen. Vervolgens dient hij hem permanent gevangen te zetten tot hij berouw toont en tot inkeer komt. Dit is de Sunnah inzake de metgezellen van Muḥammad ﷺ.^[2] 81. لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَذْكُرَ شَيْئًا مِنْ مَسَاوِيهِمْ وَلَا يَطْعُنَ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ بِعَيْبٍ وَلَا يَنْقُصُ وَلَا وَفِيعَةً. فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ قَالُوا جِبْ عَلَى السُّلْطَانِ: تَأْذِيبُهُ وَعُقُوبَتُهُ، لَيْسَ لَهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُ، بَلْ يُعَاقِبُهُ ثُمَّ يَسْتَتِيبُهُ، فَإِنْ تَابَ قُبِلَ مِنْهُ وَإِنْ لَمْ يَتُبْ أَعَادَ عَلَيْهِ الْأَعْقَابُ ثُمَّ خَلَّدَهُ فِي الْحَبْسِ حَتَّى يَتُوبَ وَتُرَاجَعَ. فَهَذَا السُّنَّةُ فِي أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ ﷺ.

[1] In o.a. Musnad Aḥmad (21919), Jāmi‘ at-Tirmidhiyy (2326), Sunan Abi Dāwūd (4633), Ṣaḥīḥ Ibn Hibbān (6934) en Kitāb as-Sunnah (1181) van Ibn Abi ‘Āṣim is overgeleverd: “Van Safinah ﷺ, hij zei: Ik hoorde de Boodschapper van Allāh ﷺ zeggen: ‘Het kalifaat zal dertig jaar duren. Daarna zal er koningschap zijn.’ Safinah ﷺ zei: ‘Het kalifaat van Abū Bakr duurde twee jaar, het kalifaat van ‘Umar tien jaar, het kalifaat van ‘Uthmān twaalf jaar en het kalifaat van ‘Aliyy zes jaar.’” Al-‘Imām Aḥmad verklaarde het authentiek (ṣaḥīḥ), zoals al-Khallāl overleverde in zijn werk as-Sunnah (611, 612, 622, 623).

In o.a. Musnad Aḥmad (16692), Sunan Abi Dāwūd (4607), Jāmi‘ at-Tirmidhiyy (2815) en Sunan Ibn Mājah (42) is overgeleverd van al-‘Irbād ibn Sāriyah ﷺ dat de Profeet ﷺ zei: “Houd jullie vast aan mijn Sunnah en de Sunnah van de rechtgeleide kaliefen. Klamp jullie eraan vast en bijt jullie eraan vast met de kiezen.” Authentiek (ṣaḥīḥ) verklaard door al-‘Imām Ibn Taymiyyah in o.a. Iqtīdā’ aṣ-Ṣirāṭ al-Mustaqīm (2/83) en al-‘Albāniyy in Ṣaḥīḥ Sunan Abi Dāwūd (4607), en goed (ḥasan) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī‘iyy in aṣ-Ṣaḥīḥ al-Musnad (921).

[2] In bepaalde gevallen wordt de belediger echter ongelovig. Deze uitspraak van de auteur gaat dus niet over elke situatie. Al-‘Imām al-Khallāl (311 NH) zei in zijn werk Kitāb as-Sunnah (764): “Al-Marrūdhīyy berichtte ons, hij zei: Ik vroeg Abū ‘Abdillāh (Aḥmad ibn Ḥanbal) over degene die Abū Bakr, ‘Umar en ‘Ā’ishah beledigt. Aḥmad zei: ‘Ik beschouw hem niet als een moslim.’ Al-Marrūdhīyy zei: En ik hoorde Abū ‘Abdillāh (Aḥmad) zeggen: Mālik zei: ‘Degenen die de metgezellen van de Profeet ﷺ beledigen, hebben geen aandeel in de Islam.’” En al-Khallāl zei in hetzelfde werk (767): “‘Abdullāh ibn Aḥmad ibn Ḥanbal berichtte ons, hij zei: Ik vroeg mijn vader over een man die een van de metgezellen van de Profeet ﷺ beledigt, waarop Aḥmad zei: ‘Ik beschouw hem niet als een moslim.’” →

82. We erkennen het recht van de Arabieren, hun deugd en hun وَتَعْرِفُ لِلْعَرَبِ حَقَّهَا وَفَضْلَهَا
voorgangerschap,^[1] en we houden van hen.^[2] وَسَابِقَتَهَا وَنَجَبَتَهُمْ

Al-'Imām Ibn Baṭṭah al-'Ukbariyy (387 NH) zei over deze kwestie in zijn werk al-'Ibānah aṣ-Ṣuḡhrā (207, 208): 'Bishr ibn al-Hārith (een edele Imām; 227 NH) zei: 'Wie de Metgezellen van de Boodschapper van Allāh beledigt, is een ongelovige, zelfs al vast hij, bidt hij en beweert hij dat hij tot de moslims behoort.' [208] En al-'Awzā'iyy (de Imām van ash-Shām; 157 NH) zei: 'Wie Abū Bakr aṣ-Ṣiddīq beledigt, is afvallig geworden van zijn religie en zijn bloed is toegestaan geworden.'

■ Al-'Imām Ibn Taymiyyah رحمته الله zei hierover in aṣ-Ṣārim al-Maslūl (3/1108): "Wat betreft degene die de metgezellen beledigt door middel van een belediging die geen kritiek op hun betrouwbaarheid bevat noch op hun religie, zoals dat iemand sommigen van hen beschrijft met gierigheid, lafheid, weinig kennis, een gebrek aan *zuhd* (minimalisme met het wereldse), en dergelijke, dan is dit degene die disciplineren en *ta'zīr* (disciplinaire bestraffing) verdient, en hij wordt niet tot ongelovig verklaard puur vanwege dit. De uitspraken van geleerden die hen (i.e. de beledigers van de metgezellen) niet tot ongelovig verklaarden, dienen geïnterpreteerd te worden als zijnde over deze situatie. [...] Wie dat echter voorbijgaat tot hij zelfs beweert dat de metgezellen afvallig werden na (de dood van) de Boodschapper van Allāh ﷺ behalve een kleine groep onder hen die niet eens dertien tot negentien personen bereikt, of dat zij in het algemeen *fussāq* (zondaren) werden, dan is er ook bij deze geen twijfel over zijn ongeloof, want hij ontkent datgene wat op meerdere plekken in de Qur'ān vermeld staat aan Teverdenheid (van Allāh) over hen en prijzing voor hen."

[1] D.w.z. dat zij de rest voorgingen in het binnentreden van de Islam.

[2] Ahl as-Sunnah wa'l-Jamā'ah zijn het erover eens dat het Arabische ras (*jins al-'arab*) beter is dan het niet-Arabische ras (*jins al-'ajam*). In Ṣaḥīḥ Muslim (2276) is overgeleverd van Wāṭilah ibn al-'Asqa' رحمته الله dat de Profeet ﷺ zei: "Voorwaar, Allāh verkoos Kinānah van onder de kinderen van Ismā'īl, en Hij verkoos Quraysh van onder Kinānah, en Hij verkoos Banū Hāshim van onder Quraysh, en Hij verkoos mij van onder Banū Hāshim."

■ Al-'Imām Ibn Taymiyyah رحمته الله zei hierover in zijn bekende werk Iqtīdā' aṣ-Ṣirāṭ al-Mustaqīm (1/379): "Waar Ahl as-Sunnah wa'l-Jamā'ah zich op bevinden, is het geloven dat het Arabische ras (*jins al-'arab*) beter is dan het niet-Arabische ras (*jins al-'ajam*) – inclusief de Hebreëën, Assyriërs, Romeinen, Perzen en anderen – en dat de stam Quraysh de beste van de Arabieren is, en dat Banū Hāshim de besten van Quraysh zijn, en dat de Boodschapper van Allāh ﷺ de beste van Banū Hāshim is. Hij ﷺ is dus de beste der schepselen als persoon en qua stamboom. En de superioriteit van de Arabieren, vervolgens die van Quraysh en vervolgens die van Banū Hāshim, is niet enkel omdat de Profeet ﷺ uit hen is voortgekomen – alhoewel dit wel een deel van de deugd is – maar zij zijn *op zich* beter. Zo wordt bevestigd voor de Boodschapper van Allāh ﷺ dat hij de beste is qua stamboom en persoon. Anders zou er een cirkelredenering ontstaan." D.w.z. een cirkelredenering omdat je dan stelt dat hij uit de beste stamboom voortgekomen is, terwijl je die stamboom enkel als de beste beschouwt omdat hij eruit voortgekomen is.

Elders, in Majmū' al-Fatāwā (19/29), zei Ibn Taymiyyah رحمته الله over deze zaak: "In de Ṣaḥīḥ (Ṣaḥīḥ Muslim, nr. 2638) is overgeleverd dat de Profeet ﷺ zei: 'Mensen zijn van verschillende oorsprongen, zoals de oorsprong van zilver en goud: de besten onder hen in de pre-Islamitische periode van onwetendheid (al-Jāhiliyyah) zijn de besten in de Islām, als ze (religieus) begrip verkrijgen.' Maar het plaatsen van de ene groep boven de andere groep wil niet zeggen dat ieder individu (van de ene groep) beter is dan ieder individu (van de andere groep). Immers, onder de niet-Arabieren zijn er veel mensen die beter zijn dan de meeste Arabieren, en onder degenen buiten Quraysh – zoals de Anṣār (de Helpers) en sommige Muhājirūn (Emigranten) – bevinden zich mensen die beter waren dan de meesten van Quraysh."

83. Dit vanwege de overlevering van de Boodschapper van Allāh ﷺ: «حُبُّ الْعَرَبِ إِيْمَانٌ وَبُغْضُهُمْ نِفَاقٌ». 83. لِحَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: «حُبُّ الْعَرَبِ إِيْمَانٌ وَبُغْضُهُمْ نِفَاقٌ».

83. Dit vanwege de overlevering van de Boodschapper van Allāh ﷺ: “Het houden van de Arabieren is geloof (Īmān) en het haten van hen is huichelarij (*nifāq*).”^[1]

84. We nemen niet het standpunt in van de Shu‘ūbiyyah^[2] en de laaghartigen onder de *mawālī*^[3] die niet van de Arabieren houden en die hun deugd niet erkennen, want hun uitspraak is een innovatie (*bid‘ah*) en een afwijking.^[4] 84. وَلَا نَقُولُ يَقُولُ الشُّعُوبِيَّةُ وَأَزَادِلِ الْمُؤَلِّي الَّذِينَ لَا يُحِبُّونَ الْعَرَبَ وَلَا يَقْرُونَ هَذَا بِفَضْلِ، فَإِنَّ قَوْلَهُمْ بِدْعَةٌ وَخِلَافٌ.

84. We nemen niet het standpunt in van de Shu‘ūbiyyah^[2] en de laaghartigen onder de *mawālī*^[3] die niet van de Arabieren houden en die hun deugd niet erkennen, want hun uitspraak is een innovatie (*bid‘ah*) en een afwijking.^[4]

85. Wie inkomsten, handel en het verwerven van rijkdommen via de daarbij horende (toegestane) manieren verbiedt, die is in onwetendheid vervallen, de fout ingegaan en afgeweken. Integendeel, 85. وَمَنْ حَرَّمَ الْمَكَايِبَ وَالتَّجَارَاتِ وَطَلَبَ الْمَالِ مِنْ وَجْهِهَا فَقَدْ جَهَلَ وَأَخْطَأَ وَخَالَفَ.

85. Wie inkomsten, handel en het verwerven van rijkdommen via de daarbij horende (toegestane) manieren verbiedt, die is in onwetendheid vervallen, de fout ingegaan en afgeweken. Integendeel,

[1] Overgeleverd door al-Ḥakīm in al-Mustadrak (4/87), die erover zei: “De keten is authentiek (*ṣaḥīḥ*).” Adh-Dhahabiyy zei in at-Talkhiṣ over de overleveraars: “Al-Haytham is *matrūk* (verlaten) en Ma‘qil is zwak.” Al-‘Ajlūniyy zei in Kashf al-Khafā’ (1/370): “Er zijn veel overleveringen gekomen over het houden van de Arabieren, en het geheel aan overleveringen samen maakt deze overlevering *ḥasan* (goed) is.”

■ Al-‘Imām Ibn Taymiyyah zei over deze overlevering in Iqtidā’ aṣ-Ṣirāṭ al-Mustaqīm (1/387): “Ḥarb al-Kirmāniyy en anderen gebruikten deze overlevering als bewijs en vermeldten de bewoording ervan: ‘Het houden van de Arabieren is geloof en het haten van hen is huichelarij en ongeloof.’ Deze overleveringsketen op zich is discutabel, maar wellicht is het nog op een andere manier overgeleverd. Ik schreef het dan ook enkel op omdat het overeenkomt met de betekenis van de overlevering van Salmān, want de Profeet ﷺ heeft in de overlevering van Salmān duidelijk verklaard dat het haten van hen de Arabieren een vorm van ongeloof is, en daaruit komt voort: dat het houden van hen een vorm van geloof is.”

Met de overlevering van Salmān ﷺ wordt de overlevering bedoeld in Musnad Aḥmad (23731), Jāmi‘ at-Tirmidhiyy (3927) en Musnad at-Ṭayālisiyy (693) van Salmān al-Fārisiyy ﷺ die zei: “De Boodschapper van Allāh ﷺ zei tegen mij: ‘O Salmān, haat mij niet, anders zul je jouw religie verlaten.’ Ik zei: ‘Hoe kan ik je haten terwijl Allāh ons middels jou geleid heeft?’ Hij (ﷺ) zei: ‘Door de Arabieren te haten, waardoor je mij zult haten.’” Al-‘Imām Abū Ḥātim ﷺ zei over de overlevering van Salmān ﷺ, zoals vermeld werd door Ibn Abī Ḥātim ﷺ in al-Jarḥ wa’t-Ta’dil (4/379): “Deze overlevering is *munkar* (verworpen).”

[2] Verderop in deze verhandeling (passage 108) zal de auteur ﷺ de Shu‘ūbiyyah definiëren.

[3] *Mawālī*: vrijgelaten (voormalige) slaven.

[4] Al-‘Imām Ibn Taymiyyah ﷺ zei in Iqtidā’ aṣ-Ṣirāṭ al-Mustaqīm (1/372): “Een groep mensen nam als standpunt in dat het Arabische ras (*jins al-‘arab*) niet beter is dan het niet-Arabieren ras (*jins al-‘ajam*). Deze groep mensen wordt ash-Shu‘ūbiyyah genoemd, omdat zij opkwamen voor de *shu‘ūb* (volkeren) die in contrast staan met de *qabā’il* (stammen); zoals men wel eens zegt: ‘De Arabieren hebben stammen en de niet-Arabieren hebben volkeren.’ Het komt zelfs voor dat sommige mensen bepaalde soorten niet-Arabieren boven de Arabieren plaatsen. In de meeste gevallen komen dit soort uitspraken enkel voort uit een vorm van huichelarij (*nifāq*): ofwel huichelarij in de overtuiging (grotere huichelarij), ofwel huichelarij in de daden (kleinere huichelarij) die voortkomt uit een innerlijke begeerte gepaard met misvattingen die dat veroorzaken. Daarom is er overgeleverd: ‘Het houden van de Arabieren is geloof en het haten van hen is huichelarij.’”

inkomsten via de daarbij horende manieren zijn toegestaan, want het is toegestaan verklaard door Allāh ﷻ, Zijn Boodschapper ﷺ en de geleerden van de Ummah.^[1] Een man dient dan ook te werken voor zichzelf en voor degenen die hij onderhoudt en de gunst van zijn Heer te zoeken. Indien hij dit laat omdat hij verdienen niet als toegestaan beschouwt, dan is hij afgeweken.^[2]

بَلِ الْمَكَايِبُ مِنْ وَجْهِهَا حَلَالٌ، فَقَدْ أَحَلَّهَا اللَّهُ ﷻ وَرَسُولُهُ ﷺ وَالْعُلَمَاءُ مِنَ الْأُئِمَّةِ. فَالرَّجُلُ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَسْعَى عَلَى نَفْسِهِ وَعِبَالِهِ وَيَنْبَغِي مِنْ فَضْلِ رَبِّهِ فَإِنْ تَرَكَ ذَلِكَ عَلَى أَنَّهُ لَا يَرَى الْكُسْبَ فَهُوَ مُخَالِفٌ.

86. Ieder persoon heeft het volste recht op zijn rijkdommen die hij heeft geërfd, verkregen, behaald of verdiend, in tegenstelling tot wat de afgeweken *mutakallimūn*^[3] zeggen.

86. وَكُلُّ أَحَدٍ أَحَقُّ بِمَا لَيْهِ الَّذِي وَرَثَهُ أَوْ اسْتَفَادَهُ أَوْ أَصَابَهُ أَوْ اكْتَسَبَهُ، لَا كَمَا يَقُولُ الْمُتَكَلِّمُونَ الْمُخَالِفُونَ.

87. De religie is enkel: het Boek van Allāh ﷻ, overleveringen (*āthār*), Sunan^[4] en authentieke vertellingen (*riwāyāt*) van degenen die betrouwbaar zijn in het overbrengen van authentieke, sterke, bekende en beroemde berichtgevingen. Ze worden overgeleverd door de eerste bekende, betrouwbare persoon van de volgende bekende, betrouwbare persoon. Zo bevestigen ze elkander totdat dit eindigt bij de Profeet ﷺ, de metgezellen van de Profeet, de Tābi‘īn^[5], de opvolgers van de Tābi‘īn of de bekende Imams na hen die als voorbeeld genomen worden: de Imāms die zich vastklampen aan de Sunnah,

87. وَالَّذِينَ إِنَّمَا هُوَ كِتَابُ اللَّهِ ﷻ وَأَثَارٌ وَسُنَنٌ وَرَوَايَاتٌ صَحَّاحٌ عَنِ الثَّقَاتِ بِالْأَخْبَارِ الصَّحِيحَةِ الْقَوِيَّةِ الْمَعْرُوفَةِ الْمَشْهُورَةِ يَرْوِيهَا الثَّقَةُ الْأَوَّلُ الْمَعْرُوفُ عَنِ الثَّانِي الثَّقَةُ الْمَعْرُوفُ يَصْدُقُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا حَتَّى يَنْتَهِيَ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ أَوْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ أَوْ التَّابِعِينَ أَوْ تَابِعِ التَّابِعِينَ أَوْ مَنْ بَعْدَهُمْ مِنَ الْأُئِمَّةِ الْمَعْرُوفِينَ الْمُتَّقِنِينَ بِمِثْلِ الْمُتَمَسِّكِينَ بِالسُّنَّةِ

[1] Ibn Taymiyyah ﷺ vermeldde in al-Fatwā al-Ḥamawīyyah (p. 457-458) dat Abū ‘Abdillāh Muḥammad ibn Khafif (371 NH) ﷺ zei: “Tot de zaken die wij geloven behoort: dat Allāh inkomsten, handel en productie heeft toegestaan, en dat het enkel bedrog en onrecht is wat Allāh verboden heeft. Wie deze inkomsten verbiedt, is een afgedwaalde en misleidende innovator, want valsheid, bedrog en onrecht hebben niets te doen met handel en productie. [...] En tot de zaken die wij geloven behoort: dat Allāh niet [Zijn dienaren] opdraagt tot het nuttigen van het toegestane om vervolgens het bereiken ervan vanuit alle kanten onmogelijk te maken. Datgene waartoe Hij hen heeft opgedragen is namelijk aanwezig tot aan de Dag der Opstanding. Wie gelooft dat de aarde geen toegestane zaken bevat en dat de mensen zich enkel bezighouden met het verbodene, die is een afgedwaalde innovator. Wat wel kan, is dat het [toegestane] schaars is op een bepaalde plek en veelvuldig aanwezig is op een andere plek, maar het kan niet volledig afwezig zijn op aarde.”

[2] Overgeleverd in Musnad Aḥmad (6842) dat Wahb ibn Jābir zei: “Een bevrijde slaaf van ‘Abdullāh ibn ‘Amr (ibn al-‘Āṣ) ﷺ zei tegen hem: ‘Ik wil deze maand hier verblijven, in Bayt al-Maqdis (Jeruzalem).’ Hij (‘Abdullāh) zei tegen hem: ‘Heb je onderhoud voor deze maand achtergelaten voor je gezin?’ Hij zei: ‘Nee.’ Hij zei: ‘Keer dan terug naar je gezin en laat onderhoud voor hen achter, want ik hoorde de Boodschapper van Allāh ﷻ zeggen: ‘Het is genoeg voor een persoon om zondig te zijn dat hij degenen die hij onderhoudt verwaarloost.’”

[3] *Mutakallimūn*: de volgers van *al-kalām* (theologische redenering op basis van Griekse filosofie).

[4] Sunan: mv. van Sunnah. Sunnah: manier, methode (van de Profeet ﷺ).

[5] Tābi‘īn: de generatie na de metgezellen.

zich vasthouden aan de overlevering, niet bekend staan om innovatie, niet bekritiseerd worden vanwege liegen, niet beschuldigd worden van afwijking en geen aanhangers van *qiyās*^[1] of opinie (*ra'y*) zijn, want *qiyās* in de religie is vals. En voor opinie geldt hetzelfde en deze is nog valser.^[2]

وَالْمُتَعَلِّقِينَ بِالْأَثَرِ الَّذِينَ لَا يُعْرِضُونَ بِبِدْعَةٍ وَلَا يُطْعَنُونَ عَلَيْهِمْ بِكَذِبٍ وَلَا يُرْمَوْنَ بِخِلَافٍ وَلَيْسُوا أَصْحَابَ قِيَاسٍ وَلَا رَأْيٍ لِأَنَّ الْقِيَاسَ فِي الدِّينِ بَاطِلٌ وَالرَّأْيَ كَذَلِكُ وَأَبْطُلَ مِنْهُ.

88. De volgers van opinie (*ar-ra'y*) en *qiyās* in de religie zijn onwetende, dwalende innovators (*mubtadi'ah*). Maar als er een overlevering over [een kwestie] is gekomen van de betrouwbare Imams die ons voor zijn gegaan, dan heeft het nemen van de overlevering voorrang.^[3]

88. وَأَصْحَابُ الرَّأْيِ وَالْقِيَاسِ فِي الدِّينِ مُتَبَدِّعَةٌ جَهْلَةٌ ضَلَالٌ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي ذَلِكَ أَثَرٌ عَمَّنْ سَلَفَ مِنَ الْأَئِمَّةِ النَّقَابِ فَلَا تُخَذُّ بِالْأَثَرِ أَوَّلَى.

[1] *Qiyās*: analogie (vergelijkingstrekkend). Hier wordt bedoeld: valse analogie (*al-qiyās al-fāsid*), d.w.z. analogie die tegen de Sunnah ingaat. Shaykh al-'Islām Ibn Taymiyyah (728 NH) ﷺ legde dit uit in Majmū' al-Fatāwā (20/504) en zei: "Het fundament hierin is dat je begrijpt dat de term '*al-qiyās*' een algemene term is waar zowel *al-qiyās aṣ-ṣāhiḥ* (de correcte analogie) als *al-qiyās al-fāsid* (de valse analogie) onder vallen." De afkeuring van *al-qiyās* in deze en andere passages gaat dus over valse *qiyās*; d.w.z. het toepassen van analogie in een zaak en op basis daarvan tot een oordeel komen, terwijl er een specifieke overlevering is over de desbetreffende zaak, waar deze analogie tegenin gaat.

[2] *Ar-Ra'y*: opinie. Hier wordt echter specifiek bedoeld op de opinie (d.w.z. mening) die ingaat tegen de overlevering. Ahl ar-Ra'y (de mensen of volgers van opinies), die hierna aan bod zullen komen, stonden er dan ook om bekend dat zij opinie verkozen boven de overleveringen. Er is overgeleverd door al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad (290 NH) in zijn werk as-Sunnah (308) dat al-'Imām Abū Ishāq al-Fazāriyy (188 NH) zei: "Al-'Awzā'iyy zei: 'Voorwaar, wij bekritisieren Abū Ḥanīfah niet omdat hij een opinie draagt. We dragen immers allemaal een opinie (in kwesties). Maar we bekritisieren Abū Ḥanīfah om het feit dat wanneer de overlevering van de Profeet ﷺ bij hem vermeld wordt, hij een fatwa geeft die ertegen ingaat.'" Authentiek (*ṣāhiḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 308).

Al-'Imām Aḥmad ibn Ḥanbal ash-Shaybāniyy (241 NH) ﷺ zei, zoals vermeld werd door al-'Allāmah Ibn al-Qayyim ﷺ in zijn boek Badā'i' al-Fawā'id (5/1428): "Wat verplicht is voor de mensen, is het volgen van de overleveringen van de Boodschapper van Allāh ﷺ en weten welke authentiek zijn en welke zwak zijn. Vervolgens de uitspraak van de metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ, indien hun uitspraken niet van elkaar afwijken. Mochten deze wel van elkaar afwijken, dan dient een persoon te kijken in het Boek, en de uitspraak van hen die het meest overeenkomt met het Boek dient hij te nemen, of die het meest overeenkomt met de uitspraak van de Boodschapper van Allāh ﷺ. Indien er niets gekomen is van de Profeet ﷺ noch van een van de metgezellen van de Profeet ﷺ, dan dient hij te kijken naar de uitspraak van de Ṭābi'in (de generatie na de metgezellen), en de uitspraak van hen die het meeste overeenkomt met het Boek en de Sunnah dient hij te nemen, en hij dient datgene te verlaten wat de mensen na hen ingevoerd hebben."

[3] Al-'Imām al-Barbahāriyy (329 NH) ﷺ zei in verhandeling [11] De Uitleg van de Sunnah (passage 110) in deze verzameling: "Weet, moge Allāh je genadig zijn: wie over de religie van Allāh spreekt met zijn opinie (*ra'y*), *qiyās* (analogie) en *ta'wīl* (interpretatie) zonder bewijs van de Sunnah en de *Jamā'ah*, die heeft gesproken over Allāh met iets waar hij geen kennis over heeft. En wie spreekt over Allāh met iets waar hij geen kennis over heeft, die behoort tot de *mutakallifīn* (zij die zichzelf belasten met zaken die de grenzen overschrijden)."

89. Als iemand beweert dat *at-taqlīd*^[1] verkeerd is en dat hij niemand volgt in zijn religie, dan is dit de uitspraak van een ongehoorzame (*fāsiq*), een innovator (*mubtadiʿ*) en een vijand van Allāh, Zijn Boodschapper (ﷺ), Zijn religie, Zijn Boek en de Sunnah van Zijn Profeet ﷺ. Hij wenst daarmee niets anders dan het opheffen van de overleveringen, het neerhalen van kennis, het uitschakelen van de Sunnah en het zich afzonderen met opinie, *al-kalām*,^[2] innovatie en afwijking. Moge de vloek van Allāh, de Engelen en alle mensen rusten op degene die dit zegt.

Dit behoort tot de meest afschuwelijke uitspraken van de innovators (*mubtadiʿah*) en de meest nabije tot dwaling en vernietiging; sterker nog, het is dwaling. Hij beweert dat hij tegen *at-taqlīd* (navolging) is, maar tegelijkertijd volgt hij in zijn religie wel Abū Ḥanīfah,^[3] en Bishr al-Marīsiyy^[4] en zijn metgezellen. Welke vijand van de religie

89. وَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُ لَا يَرَى التَّقْلِيدَ وَلَا يُقَلِّدُ دِينَهُ أَحَدًا فَهَذَا قَوْلٌ فَاسِقٌ مُبْتَدِعٌ عَدُوٌّ لِلَّهِ وَلِرَّسُولِهِ ﷺ وَلِدِينِهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِسُنَّةِ نَبِيِّهِ ﷺ. إِنَّمَا يُرِيدُ بِذَلِكَ إِبْطَالَ الْأَثَرِ وَتَغْطِيلَ الْعِلْمِ وَإِطْفَاءَ السُّنَّةِ وَالتَّفَرُّدَ بِالرَّأْيِ وَالْكَلَامِ وَالْبِدْعَةِ وَالْحِلَافِ. فَعَلَى قَائِلِ هَذَا الْقَوْلِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

فَهَذَا مِنْ أَخْبَثِ قَوْلِ الْمُتَبَدِّعِ وَأَقْرَبَهَا إِلَى الضَّلَالَةِ وَالرَّدَى، بَلْ هُوَ ضَلَالَةٌ. زَعَمَ أَنَّهُ لَا يَرَى التَّقْلِيدَ وَقَدْ قَلَّدَ دِينَهُ أَبَا حَنِيفَةَ وَبِشْرًا الْمَرْيَسِيَّ وَأَصْحَابَهُ. فَلَا يَأْيُ عَدُوٌّ لِرَبِّينِ اللَّهُ أَغْدَى

[1] *At-Taqlīd* (navolging) wordt vandaag de dag vaak vertaald als 'blindvolgerij', maar dit is niet de betekenis die het woord droeg bij de vroegere geleerden. Ash-Shaykh ʿĀdil Āl Ḥamdān al-Gḥāmiyy zei in de voetnoot van Kitāb as-Sunnah min Masāʾil Ḥarb (89): "Bij de vroegere ḥadithgeleerden en Imāms van de Sunnah betekende *at-taqlīd*: het volgen van de overleveringen, de metgezellen en de geleerden van de Salaf die in hun voetsporen traden. Dit is de (correcte) geprezen vorm van *at-taqlīd*. De afgekeurde vorm van *at-taqlīd*, zoals deze bekend staat bij de latere geleerden, is het blind volgen van degenen wiens uitspraak geen bewijs is, zonder bewijs of overlevering."

■ Al-ʿImām Ishāq ibn Rāhūyah (238 NH) ﷺ zei, zoals vermeld werd door al-ʿImām al-Khallāl (311 NH) in zijn boek Kitāb as-Sunnah (2179): "Wij zijn slechts mensen van *ittibāʿ* (navolging) en *taqlīd* (navolging) van onze Imāms en onze voorgangers ﷺ die ons voor zijn gegaan. We introduceren na hen geen nieuwe zaak die zich niet in het Boek van Allāh bevindt, noch in de Sunnah van de Boodschapper van Allāh ﷺ, noch geuit is door een Imām."

Al-ʿImām al-Barbahāriyy (329 NH) ﷺ zei in verhandeling [13] De Uitleg van de Sunnah (passage 93): "De religie komt enkel tot stand middels *at-taqlīd* (navolging): en wie nagevolgd dienen te worden zijn de metgezellen van Muḥammad ﷺ." Al-ʿImām al-Barbahāriyy zei in dezelfde verhandeling (passage 144): "Vrees Allāh inzake jezelf en blij bij de overleveringen, de volgers van de overleveringen, en *at-taqlīd* (navolging), want de religie komt enkel tot stand middels *at-taqlīd*, en daarmee wordt bedoeld: het navolgen van de Profeet ﷺ en zijn metgezellen, moge Allāh tevreden over hen zijn. Degenen voor ons hebben ons niet in onduidelijkheid achtergelaten, dus volg hen en kom tot rust."

[2] *Al-Kalām*: theologische redenering op basis van Griekse filosofie.

[3] Abū Ḥanīfah an-Nuʿmān ibn Thābit al-Kūfiyy (150 NH), de leider van Ahl ar-Raʿy (de volgers van opinies). Al-ʿImām al-Bukhāriyy (256 NH) zei in *at-Tārikh al-Kabīr* (8/81, nr. 2253): "Nuʿmān ibn Thābit, Abū Ḥanīfah al-Kūfiyy [...] Hij was een Murjiʿ. Ze lieten hem, zijn *raʿy* (opinie) en zijn overlevering." Murjiʿ: enkelvoud van Murjiʿah, de sekte die geloofde dat daden geen onderdeel zijn van al-ʿImān (het geloof).

[4] Bishr ibn Ghiyāth al-ʿAdawiyy al-Marīsiyy (218 NH), de leider van de Jahmiyyah in zijn tijd die opriep tot de uitspraak dat de Qurʾān geschapen is en die tot ongelovig verklaard werd door de Imāms van de Sunnah. Hij werd weerlegd door de grote, bekende Imām van de Sunnah: al-ʿImām ʿUthmān ibn Saʿīd ad-Dārimīyy (280 NH) ﷺ in zijn bekende werk *an-Naqd ʿalāʾl-Marīsiyy*.

is vijandiger dan degene die de Sunan wil uitdoven, de overleveringen en berichtgevingen wil uitschakelen en beweert dat hij tegen *at-taqlid* (navolging) is, terwijl hij in zijn religie degenen volgt die ik zojuist genoemd heb,^[1] en zij zijn de imams van dwaling, de kopstukken van innovaties en de leiders van degenen die afgeweken zijn.^[2] Moge de Woede van Allāh zijn op degene die dit zegt.

مَنْ يُرِيدُ أَنْ يُطْفِئَ السَّنَنَ وَيُبْطِلَ الْأَثَارَ
وَالرُّوَايَاتَ وَيَزْعُمَ أَنَّهُ لَا يَرَى التَّقْلِيدَ وَقَدْ
قَلَّدَ دِينَهُ مَنْ قَدْ سَمِعْتُ لَكَ وَهُمْ أَنِمْهُ
الضَّلَالِ وَرُؤُوسُ الْبِدْعِ وَقَادَةُ الْمُخَالِفِينَ.
فَعَلَى قَائِلِ هَذَا الْقَوْلِ غَضَبُ اللَّهِ.

[1] D.w.z. Abū Ḥanīfah en Bishr al-Marisiyy en zijn metgezellen.

[2] Al-ʿImām Ḥarb ﷺ vermeldde Abū Ḥanīfah (150 NH) hier in één adem met Bishr al-Marisiyy en noemde hen de leiders van dwaling en innovaties. De auteur is bij lange na niet de enige die Abū Ḥanīfah tot dwalend verklaarde, noch was hij de enige die hier een consensus over vermeldde. We zagen reeds de uitspraak van de leraar van al-Bukhāriyy: al-ʿImām ʿAliyy ibn al-Madiniyy, in de voetnoot van passage 46 in [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), waarin hij zei: “Als je ziet dat een man houdt van Abū Ḥanīfah, van zijn opinie (*raʿy*) en van het bestuderen ervan, wees dan niet gerust bij hem, noch bij degene die zijn *madh-hab* (school) volgt, van degenen die het extreme ingaan met betrekking tot hem en hem als Imām nemen.”

Hieronder staan meerdere consensusen vermeld (die de consensus van de auteur bevestigen), opgevolgd door een reeks *authentieke* uitspraken van de Imāms van Ahl as-Sunnah over deze zaak (aan het einde van de voetnoot staan tevens uitspraken van geleerden uit de moderne tijd):

Meerdere citaten ter bevestiging van de consensus van de Imāms van de Salaf over Abū Ḥanīfah:

■ Al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Numayr al-Kūfiyy (199 NH) ﷺ, zoals al-ʿUqayliyy (322 NH) overleverde in zijn boek *aḍ-Ḍuʿafāʾ* (4/283): “De toestand waarop ik de mensen trof is dat zij de overleveringen van Abū Ḥanīfah niet opschreven, laat staan zijn opinie (*raʿy*).” Tevens overgeleverd door al-Khaṭīb al-Bagh-dādiyy in zijn boek *Tārikh Baghdād* (13/444). ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādīʿiyy in *Nashr aṣ-Ṣaḥīfah* (p. 301). Dit is een overlevering van consensus.

■ Al-ʿImām al-Bukhāriyy (256 NH) ﷺ, de auteur van *Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy*, zei in zijn boek *at-Tārikh al-Kabīr* (8/81, nr. 2253): “Nuʿmān ibn Thābit, Abū Ḥanīfah al-Kūfiyy [...] Hij was een Murjiʿ. Ze lieten hem, zijn opinie (*raʿy*) en zijn overlevering.” Dit is een consensus dat de geleerden niet alleen de overleveringen van Abū Ḥanīfah afzijdig lieten, maar ook zijn opinie (*raʿy*) én zijn *madh-hab* in de geloofsleer.

■ Al-ʿImām Abū Bakr ibn Abī Dāwūd (316 NH) ﷺ – de zoon van al-ʿImām Abū Dāwūd en auteur van verhandeling [12] Het *Ḥāʾiyyah*-gedicht, in deze verzameling. Zijn student Ibn ʿAdiyy (365 NH) zei in zijn boek *al-Kāmil fi Ḍuʿafāʾ ar-Rijāl* (7/2476): “Ik hoorde Ibn Abī Dāwūd as-Sijistāniyy zeggen: ‘Het kwaadspreken (*al-waqtʿah*) over Abū Ḥanīfah is een consensus van de geleerden, want: de Imām van al-Baṣrah is Ayyūb as-Sakhtiyāniyy (131 NH) en hij heeft over hem gesproken; de Imām van al-Kūfah is (Sufyān) ath-Thawriyy (161 NH) en hij heeft over hem gesproken; de Imām van Egypte is al-Layth ibn Saʿd (175 NH) en hij heeft over hem gesproken; de Imām van ash-Shām (de Levant) is al-ʿAwzaʿiyy (157 NH) en hij heeft over hem gesproken; en de Imām van Khurāsān (het huidige Afghanistan en omstreken) is ʿAbdullāh ibn al-Mubārak (181 NH) en hij heeft over hem gesproken. Het kwaadspreken over hem is dus consensus over van de geleerden in alle gebieden.”

■ Al-Ḥafīẓ Ibn ʿAbd al-Barr (463 NH) ﷺ, die zelf bekend staat om het verdedigen van Abū Ḥanīfah in deze zaak, erkende in zijn boek *al-Intiqāʾ* (p. 149): “Velen onder Ahl al-Ḥadīth stonden het kwaadspreken over Abū Ḥanīfah toe omdat hij veel overleveringen van betrouwbare *āḥād* (individueën) verwierp. [...]”

Daarnaast zei Abū Ḥanīfah ook dat de daden van gehoorzaamheid, zoals het gebed en andere daden, geen Īmān (geloof) genoemd worden, en allen van Ahl as-Sunnah, die zeiden: ‘Al-Īmān (het geloof) bestaat uit uitspraken (van het hart en de tong) en daden’, keurden de uitspraak van Abū Ḥanīfah af en verklaarden hem op basis daarvan tot innovator (*mubtadi*).” **Ash-Shaykh Muḥammad ‘Abd ar-Razzāq Ḥamzah (1385 NH/1965 NC)** ﷺ, de grote Egyptische ḥadīthgeleerde die zich vestigde in Saoedi-Arabië en de leraar was van o.a. ash-Shaykh Ismā‘īl al-ʿAnṣārīyy, zei hierover in zijn boek *al-Muqābalah bayn al-Hudā wa’l-Ḍalāl* (p. 125): “Je ziet dat Ibn ‘Abd al-Barr hier bevestigt dat Ahl as-Sunnah Abū Ḥanīfah tot innovator (*mubtadi*) verklaarden en zijn uitspraak afkeurden.”

Tevens zei al-Ḥāfiẓ Ibn ‘Abd al-Barr ﷺ in zijn boek *al-Istighnā* (p. 572): “624 – Abū Ḥanīfah an-Nu‘mān ibn Thābit al-Kūfiyy, de wetsgeleerde (*faqīh*) en volger van opinies (*ar-ra’y*). [...] De meesten onder Ahl al-Ḥadīth veroordeelden hem en het standpunt van alle Ḥanbaliyy-geleerden vandaag de dag is het veroordelen van hem. En Aḥmad (ibn Ḥanbal) ﷺ behoorde tot degenen die zich negatief over hem en zijn metgezellen uitlieten.”

■ **Al-ʿImām ʿUthmān ibn Saʿīd ad-Dārimīyy (280 NH)** ﷺ zei in zijn weerlegging op Bishr al-Marīsiyy (de leider van de Jahmiyyah die door Ḥarb al-Kirmāniyy samen met Abū Ḥanīfah vermeld werd als de kopstukken van dwaling) genaamd *an-Naqḍ ʿalāʾl-Marīsiyy* (pp. 331-332): “Wee jij! Voorwaar, de mensen accepteerden het niet van Abū Ḥanīfah toen hij fatwa’s gaf die ingingen tegen overleveringen die overgeleverd waren van de Profeet ﷺ, zoals inzake de overlevering: ‘De twee partijen in een zakelijke transactie hebben de keuze (om het te annuleren) zolang ze niet uit elkaar zijn gegaan.’ (o.a. Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy 2107) en inzake...” – ad-Dārimīyy vermeldt hier nog vier andere overleveringen en zegt vervolgens: “En dergelijke overleveringen, zodanig dat zij Abū Ḥanīfah hierin toeschreven aan het verwerpen van de overleveringen van de Boodschapper van Allāh ﷺ, en ze opponeerden hem en schreven boeken over hem in deze zaak. [...]”

“Als Abū Ḥanīfah het verdiende om toegeschreven te worden aan het verwerpen van de overleveringen van de Boodschapper van Allāh ﷺ vanwege het geven van fatwa’s die ingingen tegen de overleveringen, dan verdienen jullie (d.w.z. de Jahmiyyah) het om toegeschreven te worden aan het verwerpen van wat Allāh ﷺ geopenbaard heeft. Sterker nog, jullie verdienen het des te meer om toegeschreven te worden aan verwerping, want bij Abū Ḥanīfah is het zo dat er sommige wetsgeleerden (*fuqahā*) waren die het eens waren met een deel van zijn fatwa’s, terwijl niemand het met jullie *madhāhib* (standpunten) eens was, met uitzondering van de dwazen en de mensen van innovaties en begeerten.” Dit is een overlevering van consensus.

■ **Ibn Ḥibbān al-Bustiyy (354 NH)** zei in zijn boek *al-Majrūḥīn* (3/36): “Abū Ḥanīfah an-Nu‘mān ibn Thābit was een man die veel redetwistte en de overleveringen waren niet zijn expertise. Hij leverde honderddertig overleveringen over met een aaneengesloten keten en heeft verder geen enkele overlevering, en hiervan maakte hij in honderdttwintig overleveringen een fout: ofwel door de keten om te wisselen of door de tekst van de overlevering te veranderen zonder het door te hebben. Omdat zijn fouten overtreffend waren ten opzichte van de keren dat hij het goed had, verdiende hij het om niet als bewijs aangehaald te worden als het gaat om berichtgevingen. Daarnaast is het ook niet toegestaan om hem als bewijs aan te halen vanwege het feit dat hij uitnodigde naar *al-ʿirjā* (het plaatsen van daden buiten al-Īmān) en bij al onze Imāms is het verboden om iemand als bewijs aan te halen die uitnodigt naar innovaties; hierin ken ik geen meningsverschil onder hen. En de Imāms van de moslims en de mensen van godsvrees in de religie in alle gebieden en regio’s hebben hem één voor één bekritiseerd en kwaadgesproken over hem.” Dit is een overlevering van consensus.

■ **Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy (463 NH)** zei in zijn boekwerk *Tārīkh Baghdād* (15/504) nadat hij een aantal overleveringen noemde waarin Abū Ḥanīfah geprezen werd door enkele Imāms: “We hebben van Ayyūb,

Sufyān ath-Thawriyy, Sufyān ibn 'Uyaynah, Abū Bakr ibn 'Ayyāsh en andere Imāms vele overleveringen vermeld waarin excessieve prijzing voor Abū Ḥanīfah vermeld staat, maar wat bij de overleveraars van de overleveringen *authentiek* bewaard is en overgeleverd is van de vroegere Imams – inclusief de zojuist genoemde personen – is juist het tegenovergestelde daarvan: ze spraken veelvuldig over Abū Ḥanīfah vanwege vreselijke zaken die van hem gedocumenteerd werden: een deel daarvan had te maken met de fundamente van de religie en een deel ervan met de vertakkingen, en dit zullen we vermelden, met de Wil van Allāh.” Dit is een overlevering van consensus én een verklaring dat de overleveringen ter prijzing van Abū Ḥanīfah zwak zijn, terwijl de overleveringen ter veroordeling van Abū Ḥanīfah authentiek zijn.

■ **Ibn al-Jawziyy (527 NH)** zei in zijn boek *al-Muntaẓam* (3/23): “Na dit had iedereen overeenstemming over het kwaadspreken over Abū Ḥanīfah. Vervolgens waren ze verdeeld in drie groepen: (1) een groep bekritiseerde hem vanwege zaken die terugkeerden naar de geloofsleer en uitspraken omtrent de fundamente; (2) een andere groep bekritiseerde hem vanwege zijn overlevering en zijn geringe memorisatie en *ḍabt* (nauwkeurigheid); (3) en een andere groep bekritiseerde hem vanwege het spreken aan de hand van opinie (*ar-ra'y*) op een manier die inging tegen de authentieke overleveringen.” Dit is een overlevering van consensus.

Tevens zei Ibn al-Jawziyy in *al-Muntaẓam* (3/26): “Sommige mensen excuseerden Abū Ḥanīfah door te zeggen: ‘De overlevering heeft hem niet bereikt.’ Dit houdt echter geen stand, om twee redenen. De eerste reden is dat het niet toegestaan is voor iemand om fatwa’s uit te vaardigen als de meeste authentieke overleveringen verborgen zijn voor hem. De tweede reden is: wanneer Abū Ḥanīfah geïnformeerd werd over de overleveringen die tegen zijn uitspraak ingaan, dan keerde hij niet terug van zijn uitspraak.”

■ **Al-'Imām Abū Bakr ibn Abī Dāwūd (316 NH)** ﷺ **vermeldde nogmaals een consensus**, zoals overgeleverd werd door al-Khaṭīb al-Baghdādiyy in *Tārikh Baghdād* (15/516), dat de Mālikiyy-wetsgeleerde Abū Bakr Muḥammad ibn 'Abdillāh ibn Šālih al-'Abhariyy zei: “Ik hoorde Abū Bakr ibn Abī Dāwūd as-Sijistāniyy op een dag tegen zijn metgezellen zeggen: ‘Wat zeggen jullie over een kwestie waar overeenstemming over is van Mālik en zijn metgezellen, ash-Shāfi'iyy en zijn metgezellen, al-'Awzā'iyy en zijn metgezellen, al-Ḥasan ibn Šālih en zijn metgezellen, Sufyān ath-Thawriyy en zijn metgezellen en Aḥmad ibn Ḥanbal en zijn metgezellen?’ Ze zeiden tegen hem: ‘O Abū Bakr, er zal geen kwestie zijn die correcter is dan deze!’ Hij zei: ‘Zij hadden allemaal overeenstemming over het tot dwalend verklaren van Abū Ḥanīfah.’” **Ash-Shaykh Abū Ja'far al-Khulayfiyy** zei in *at-Tarjīḥ bayn Aqwāl al-Mu'addilīn wa'l-Jāriḥīn fī Abī Ḥanīfah* (p. 226): “De keten is authentiek (*ṣaḥīḥ*).”

■ **Al-'Imām Ishāq ibn Rāhūyah (238 NH)** ﷺ, **de leraar van Ḥarb al-Kirmāniyy**; al-'Imām Abū Bakr al-Marrūḍhiyy (275 NH) zei in *Akhbār ash-Shuyūkh* (275): “Al-Qāsim ibn Muḥammad ibn al-Ḥārith (al-Marwaziyy; een metgezel van Aḥmad ibn Ḥanbal) kwam naar ons toe, dus wij vroegen hem erover, waarop hij zei: ‘Ik hoorde Ishāq ibn Rāhūyah zeggen: ‘Ik was vroeger een persoon van *ar-ra'y* (opinie). [...] En ik dacht dat niemand durfde af te wijken van Abū Ḥanīfah. Toen ik vervolgens in al-Baṣrah (in Zuid-Irak) aankwam, ging ik zitten bij 'Abd ar-Raḥmān ibn Maḥdiyy (198 NH; de leraar van Aḥmad). Hij zei tegen mij: ‘Waar kom je vandaan?’ Ik zei: ‘Van de inwoners van Marw.’ Hierop vroeg hij Allāh om genade voor Ibn al-Mubārak – hij hield veel van hem – en zei: ‘Ken je een gedicht ter prijzing van 'Abdullāh (ibn al-Mubārak)?’ Ik zei: ‘Ja.’” Ishāq droeg vervolgens een gedicht voor en vertelt:

“Ibn Maḥdiyy bleef huilen, terwijl ik het voordroeg, totdat ik zei: ‘*En je had inzicht in de opinie (ra'y) van an-Nu'mān (Abū Ḥanīfah).*’ Ibn Maḥdiyy zei: ‘Zwijg, je hebt het gedicht verpest.’ Ik zei: ‘Na dit vers komen goede verzen.’ Hij zei: ‘Laat het maar. Hoe durf je het feit dat 'Abdullāh (ibn al-Mubārak) overleverde van Abū Ḥanīfah te vermelden als een goede eigenschap van hem?! We kennen geen enkele misstap die

hij maakte in Irak behalve het feit dat hij overleverde van Abū Ḥanīfah. Ik wou dat hij nooit van hem overgeleverd had en ik was bereid om het merendeel van mijn bezit daarvoor op te offeren.'

'Ik (d.w.z. Iṣḥāq) zei: 'O Abū Sa'īd, waarom heb je dit allemaal tegen Abū Ḥanīfah? Is het omdat hij sprak aan de hand van opinie (*ar-ra'y*)? Want Mālik ibn Anas, al-'Awzā'iyy en Sufyān (ath-Thawriyy) spraken ook aan de hand van opinie (*ar-ra'y*).' Hij zei: 'Vergelijk je Abū Ḥanīfah met hen? Ik vergelijk Abū Ḥanīfah slechts met een afgezonderde, afgedwaalde vrouwtjeskameel die aan het grazen is in een droge vallei terwijl de kamelen zich allemaal in een ander vallei bevinden.' Vervolgens bekeek ik [de zaak] en ik trof dat de mensen zich in de kwestie van Abū Ḥanīfah bevonden op het tegenovergestelde van waar wij (i.e. de volgers van *ar-ra'y*) ons voorheen op bevonden in Khurāsān." Deze consensus wordt hieronder bevestigd.

■ **De bovenstaande consensussen bevestigen de consensus die al-'Imām Ḥarb (280 NH) ﷺ in deze verhandeling vermeldde;** Ḥarb zei immers aan het begin van deze verhandeling (passage 1): "Dit is de *madh-hab* (het standpunt) van de Imāms van kennis, de mensen van de overleveringen en de mensen van de Sunnah, die hierom bekend staan en die hierin als voorbeeld genomen worden, sinds de metgezellen van de Profeet ﷺ tot de dag van vandaag. Hierop trof ik de geleerden van Irak, al-Hijāz, ash-Shām (de Levant) en anderen. [...] Het is de *madh-hab* van Aḥmad (ibn Ḥanbal), Iṣḥāq bin Ibrāhīm ibn Makhḥad (Iṣḥāq ibn Rāhūyah, wiens consensus hiervoor vermeld is), 'Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy, Sa'īd ibn Manṣūr en anderen bij wie wij gezeten hebben en van wie wij kennis genomen hebben. Zij zeiden onder andere het volgende: [...]"

Vervolgens zei Ḥarb (passage 89): "Hij beweert dat hij tegen *at-taqlid* (navolging) is, maar tegelijkertijd volgt hij in zijn religie Abū Ḥanīfah, en Bishr al-Marisiyy en zijn metgezellen. Welke vijand van Allāh is vijandiger dan degene die de Sunan wil uitdoven, de overleveringen en berichtgevingen wil uit-schakelen en beweert dat hij tegen *at-taqlid* (navolging) is, terwijl hij in zijn religie degenen volgt die ik zojuist genoemd heb, en zij zijn de imams van dwaling, de kopstukken van innovaties en de leiders van degenen die afgeweken zijn."

■ **Al-'Imām Ibn Taymiyyah (728 NH) ﷺ** zei in ar-Radd 'alā's-Subkiyy fi Mas'alat Ta'liq at-Ṭalāq (2/837): "Het merendeel van Ahl al-Ḥadīth bekritiseerden Abū Ḥanīfah en zijn metgezellen op zodanige wijze dat deze kritiek zeer bekend is en de boeken ermee gevuld raakten. De zaak bereikte zelfs een dusdanig niveau dat zij niets van Abū Ḥanīfah en zijn metgezellen overleverden in de boeken van de overleveringen. Zij staan dan ook nergens vermeld in aṣ-Ṣaḥīḥayn (al-Bukhāriyy en Muslim) en de boeken van de Sunan (at-Tirmidhiyy, Abī Dāwūd, an-Nasā'iyy en Ibn Mājah)." We hebben reeds gezien dat meerdere geleerden bevestigen dat dit zelfs het standpunt was van *alle* geleerden van Ahl as-Sunnah. Zie de volgende uitspraak. Zie tevens de uitspraak van Ibn Ḥibbān m.b.t. de reden waarom de geleerden niks van Abū Ḥanīfah en zijn metgezellen vermeldden in de voorgenomde ḥadīthboeken.

■ **Al-'Imām Ibn Taymiyyah ﷺ** zei in Majmū' al-Fatāwā (7/385): "Dit is de methodiek van de wetsgeleerden (*fuqahā'*) van Ahl al-Ḥadīth (de mensen van de overleveringen), zoals Aḥmad en anderen, namelijk: als iemand uitnodigt naar een innovatie, dan verdient hij het om hiervoor bestraft te worden, om ervoor te zorgen dat hij de mensen niet schaadt, zelfs al is hij zelf uit *ijtihād* (inspanning om tot een oordeel te komen) hierin vervallen. De minimale bestraffing is dat hij geboycot wordt, waardoor hij geen positie krijgt in de religie: er wordt geen kennis van hem genomen, hij wordt niet tot rechter aangesteld, zijn getuigenis wordt niet geaccepteerd en dergelijke. De *madh-hab* (methodiek) van Mālik ligt dicht bij het voorgenomde. Daarom hebben de auteurs van aṣ-Ṣaḥīḥ (al-Bukhāriyy en Muslim) geen overleveringen uitgebracht van degene die uitnodigde naar een innovatie."

■ **Al-'Imām Ibn Taymiyyah ﷺ** zei in Jāmi' al-Masā'il (8/74) met betrekking tot Ahl ar-Ra'y (de volgers van opinies): "De volgers van de Sunnah en de overleveringen (Ahl as-Sunnah wa'l-Ḥadīth)

boycotten degene die uitnodigt naar innovaties, of het nu innovaties zijn van *al-kalām* (theologische re-denering o.b.v. Griekse filosofie), *ar-ra'y* (opinie) of aanbiddingen. Daarom vermeden Ahl as-Sunnah het overleveren van degenen die bij hen bekend stonden als uitnodigers van innovaties, waaronder de volgers van *al-kalām*, zoals 'Amr ibn 'Ubayd, en de volgers van *ar-ra'y* zoals de volgers van *ar-ra'y* in al-Kūfah (Abū Ḥanīfah en zijn volgelingen). Dit was de manier waarop Aḥmad ibn Ḥanbal met hen omging."

■ **Al-'Imām Ibn Taymiyyah** ﷺ **zei in Majmū' al-Fatāwā (10/748) met betrekking tot de Murji'ah:** "De Murji'ah onder de *fuqahā'* (wetsgeleerden), die zeiden dat al-'Imān (het geloof) bestaat uit het bevestigen met het hart en met de tong: niemand van de Imāms heeft hen tot ongelovig verklaard, maar zij verklaarden hen tot innovators (*mubtadi'ah*)."

Dit toont aan dat Ibn Taymiyyah de kritiek van de Salaf op Abū Ḥanīfah in het algemeen bevestigde, zoals inzake *ar-ra'y* (opinie die indruist tegen de teksten) en *al-'irjā'*, en slechts kritiek had op enkele punten die door sommigen van de Salaf vermeld werden en waar sowieso een meningsverschil over is.

Authentieke uitspraken van de Imāms van de Salaf over Abū Ḥanīfah (150 NH), chronologisch naar overlijdensdatum:

■ **Al-'Imām Ayyūb as-Sakhtiyāniyy (131 NH)** ﷺ – **een Tābi'iyy die de edele metgezel al-'Imām Anas ibn Mālik** ﷺ **gezien had;** al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in Tārīkh Baghdād (13/417) dat Salām ibn Abī Muṭī' zei: "Ayyūb as-Sakhtiyāniyy zat in al-Masjid al-Ḥarām (de Heilige Moskee in Makkah) toen Abū Ḥanīfah hem zag en naar hem toe kwam. Toen Ayyūb zag dat hij naar hem toekwam, zei hij tegen zijn metgezellen: 'Sta op voordat hij ons aansteekt met zijn ziekte. Sta op.' Ze stonden op en verspreiden zich." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 325). Tevens overgeleverd door 'Abdullāh ibn Aḥmad in zijn boek Kitāb as-Sunnah (239).

■ **Al-'Imām Abū 'Amr al-'Awzā'iyy (157 NH)** ﷺ; al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad (290 NH) leverde over in zijn boek Kitāb as-Sunnah (308) dat al-'Imām Abū Ishāq al-Fazāriyy (188 NH) zei: "Al-'Awzā'iyy zei: 'Voorwaar, wij bekritisieren Abū Ḥanīfah niet omdat hij een opinie draagt. We dragen immers allemaal een opinie (in kwesties). Maar we bekritisieren Abū Ḥanīfah om het feit dat wanneer de overlevering van de Profeet ﷺ bij hem vermeld wordt, hij een fatwa geeft die ertegen ingaat.'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 308).

■ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in Tārīkh Baghdād (13/418) dat Salamah ibn Kulthūm zei: "Toen Abū Ḥanīfah overleed, zei al-'Awzā'iyy: 'Alle lof is voor Allāh. Voorwaar, hij haalde de handvaten van de Islam één voor één los.'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 309).

■ Al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad leverde over in Kitāb as-Sunnah (228) dat al-'Imām 'Abdullāh ibn al-Mubārak zei: "Ik hoorde al-'Awzā'iyy zeggen: 'Wij verdroegen dit-en-dat van Abū Ḥanīfah', en hij telde (één) met zijn vinger [en zei], 'En we verdroegen dit-en-dat van hem', en hij telde een tweede met zijn vinger [en zei], 'En we verdroegen dit-en-dat van hem', en hij telde drie fouten met zijn vinger [en zei], 'Tot hij kwam met het zwaard tegen de Ummah van Muḥammad ﷺ (i.e. het rebelleren tegen de moslim-leiders). Toen hij kwam met het zwaard tegen de Ummah van Muḥammad ﷺ, konden wij het niet meer verdragen.'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 307).

■ Al-'Imām Abū Zur'ah ad-Dimashqiyy (320 NH) ﷺ leverde over in zijn Tārīkh (1/506) dat al-'Imām 'Abdullāh ibn al-Mubārak (181 NH) zei: "Ik was bij al-'Awzā'iyy en ik begon Abū Ḥanīfah te prijzen. Hij zweeg. Toen ik daarna afscheid nam om te vertrekken, zei ik tegen hem: 'Adviseer mij.' Hij zei: 'Dat ging

ik sowieso doen, zelfs al had je het mij niet gevraagd: ik hoorde je namelijk een man prijzen die het als toegestaan zag om met het zwaard te rebelleren (tegen de leider) in de moslimgemeenschap.' Ik zei: 'Waarom had je me niet ingelicht hierover?' Hij zei: 'Ik zou het nooit laten om dat te doen.'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'yy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 305).

■ **Al-'Imām Sufyān ibn Sa'īd ath-Thawriyy** (161 NH) ﷺ **zei**, zoals overgeleverd werd door al-'Uqayliyy in zijn werk *aḍ-Ḍu'afā'* (4/281), Ibn Ḥibbān in *al-Majrūḥīn* (3/66) en al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad in *Kitāb as-Sunnah* (264), dat al-'Imām Sufyān ath-Thawriyy zei: "Er is niemand in al-Kūfah – of: 'in deze Ummah' – geboren die schadelijker voor hen is dan Abū Ḥanīfah." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'yy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 340).

■ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in *Tārikh Baghdād* (13/431) dat al-'Imām Yahyā ibn Ādam (203 NH; de leraar van Aḥmad ibn Ḥanbal) zei: "Sufyān ibn Sa'īd (ath-Thawriyy), Sharīk ibn 'Abdillāh en al-Ḥasan ibn Ṣāliḥ berichtten mij en zeiden: 'We maakten Abū Ḥanīfah mee en zijn toestand was dat hij niet bekend stond om ook maar iets van de wetenschap van de wetleer (*al-fiqh*). Hij stond bij ons slechts bekend om het disputeren.'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'yy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 336).

■ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy overleverde in *Tārikh Baghdād* (13/429) dat al-Firyābiyy zei: "Ik hoorde (Sufyān) ath-Thawriyy het verbieden om te zitten bij Abū Ḥanīfah en de volgers van opinies (*aṣḥāb ar-ra'y*).'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'yy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 337).

■ Al-'Imām Sufyān ath-Thawriyy zei, zoals al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad overleverde in *Kitāb as-Sunnah* (254) en Ibn Ḥibbān in zijn werk *al-Majrūḥīn* (3/64): "Abū Ḥanīfah werd tweemaal opgeroepen tot het tonen van berouw van ongelooft." En in *Kitāb as-Sunnah* (255) van al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad en *Tārikh Baghdād* (15/525) van al-Khaṭīb al-Baghdādiyy is overgeleverd dat Sufyān ath-Thawriyy zei: "Abū Ḥanīfah werd meerdere malen opgeroepen tot het tonen van berouw van de uitspraken van de *zanādiqah* (i.e. de huichelaren)." ■ Beide overleveringen zijn **authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'yy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 338, 342).

■ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy vermeldde in *Tārikh Baghdād* (15/527) via Musaddad ibn Qaṭṭan, die zei: "Ik hoorde mijn vader zeggen: Ik hoorde Yahyā ibn 'Abd al-Ḥamid al-Ḥimnāniyy zeggen: Ik hoorde tien personen, die allen betrouwbaar (*thiqāt*) zijn, zeggen: 'Wij hoorden Abū Ḥanīfah zeggen: 'De Qur'ān is geschapen.'" ■ **Authentiek** verklaard door ash-Shaykh al-Mu'allimiyy (1386 NH) ﷺ in *at-Tankīl* (1/507). Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy zei in *Tārikh Baghdād* (13/383): "Wat betreft de uitspraak dat de Qur'ān geschapen is: sommigen zeiden dat Abū Ḥanīfah dat niet zei, maar wat bekend is van hem is dat hij dat weldegelijk zei en dat hij opgeroepen werd tot berouw daarvan." Ash-Shaykh al-Mu'allimiyy zei in *at-Tankīl* (1/453): "De kwestie van *al-istitābah* (de oproep tot berouw) is *mutawātir*." *Mutawātir*: massaal overgeleverd in iedere fase van de keten, waardoor het onmogelijk is dat zij allen samen kwamen op een leugen.

■ **Al-'Imām Sharīk ibn 'Abdillāh an-Nakha'iyy** (177 NH) ﷺ – **de rechter van al-Kūfah**; overgeleverd door al-'Imām Aḥmad in zijn boek *al-'Ilal* (2/547), Ibn Ḥibbān in *al-Majrūḥīn* (3/73) en al-Khaṭīb al-Baghdādiyy in *Tārikh Baghdād* (13/418) dat al-'Imām Sharīk zei: "Dat er in iedere wijk van al-Kūfah een wijnverkoper is, is beter dan dat daar iemand is die de opinie (*ra'y*) van Abū Ḥanīfah uitdraagt." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'yy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 352).

■ **Al-'Imām Mālik ibn Anas** (179 NH) ﷺ **zei**, zoals overgeleverd werd door Ibn 'Abd al-Barr in zijn boek *Jāmi' Bayān al-'Ilm wa Faḍlih* (1171): "Als Abū Ḥanīfah met het zwaard had gerebelleerd tegen de moslimgemeenschap, dan was het lichter voor hen geweest dan de (misplaatste) *qiyās* (analogie) en de *ra'y* (opinie) die hij onder hen heeft uitgedragen." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil

al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (pp. 364-365). We hebben reeds gezien dat andere Imāms, zoals al-'Awzā'iyy, bevestigen dat Abū Ḥanīfah opriep tot het rebelleren tegen de moslimleiders.

▪ Ook zei al-'Imām Mālik ❁, zoals overgeleverd werd door al-Khaṭīb al-Baghdādiyy in Tārikh Baghdād (13/422): "Voorwaar, Abū Ḥanīfah bedroog de religie. En wie de religie bedriegt, heeft geen religie." ■ **Authentiek** (ṣaḥīḥ) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 364).

▪ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in Tārikh Baghdād (15/551) dat Abū Muḥammad ibn Abī Ḥātim (ar-Rāziyy; 327 NH) zei: "Mijn vader (Abū Ḥātim ar-Rāziyy; 277 NH) leverde over aan ons, hij zei: 'Ibn Abī Surayj leverde over aan ons, hij zei: Ik hoorde ash-Shāfi'iyy zeggen: Ik hoorde Mālik zeggen, toen er tegen hem gezegd werd: 'Ken jij Abū Ḥanīfah?' Mālik zei: 'Ja. Wat denken jullie van een man die, als hij zou zeggen dat deze pilaar van goud is, dit zal verdedigen totdat hij vastgesteld heeft dat het van goud is, terwijl de pilaar eigenlijk van hout of steen is?' Abū Muḥammad (Ibn Abī Ḥātim ar-Rāziyy) zei: 'Hij bedoelt dat hij bleef volharden op foute standpunten, deze bleef verdedigen met bewijsvoeringen en niet terugkeerde naar de waarheid wanneer het duidelijk werd voor hem.'" ■ **Authentiek** (ṣaḥīḥ) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 366).

▪ En al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in Tārikh Baghdād (13/422) dat al-'Imām Mālik zei: "De ernstige, ongeneeslijke ziekte (*ad-dā' al-'uḍāl*) is vernietiging in de religie. En Abū Ḥanīfah valt onder de ernstige, ongeneeslijke ziekte." Al-'Imām Mālik verwijst hier naar de ernstige, ongeneeslijke ziekte (*ad-dā' al-'uḍāl*) die vermeld werd door de Tābi'iyy al-'Imām Ka'b al-'Aḥbār (32 NH) als ziekte die aanwezig was in Irak (Muwaṭṭa' Mālik, nr. 1795). ■ **Authentiek** (ṣaḥīḥ) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 365).

▪ **Al-'Imām Ḥammād ibn Zayd (179 NH) ❁**; al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad (290 NH) zei in zijn werk Kitāb as-Sunnah (286): "Abū Ma'mar leverde over aan mij van Ishāq ibn 'Isā aṭ-Ṭabbā', hij zei: 'Ik vroeg Ḥammād ibn Zayd over Abū Ḥanīfah, waarop hij zei: 'Die staat slechts bekend om het disputeren inzake *al-'irjā'* (geloven dat daden geen onderdeel zijn van al-'Imān).'" ■ **Authentiek** (ṣaḥīḥ) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 330).

▪ **Al-'Imām 'Abdullāh ibn al-Mubārak (181 NH) ❁** zei, zoals overgeleverd werd door al-Khaṭīb al-Baghdādiyy in Tārikh Baghdād (13/426): "Wie kijkt in Kitāb al-Ḥiyāl (het Boek van de Trucs) van Abū Ḥanīfah, zal toegestaan verklaren wat Allāh verboden heeft en verboden verklaren wat Allāh toegestaan heeft." ■ **Authentiek** (ṣaḥīḥ) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 138).

▪ Al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad leverde over in Kitāb as-Sunnah (333) dat Ibrāhīm ibn Shammās zei: "Ik vergezelde Ibn al-Mubārak op een schip. Hij zei: 'Veeg de overleveringen van Abū Ḥanīfah uit (in mijn schrift).' Dit was iets meer dan tien dagen voordat Ibn al-Mubārak overleed." ■ **Authentiek** (ṣaḥīḥ) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 134).

▪ Al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad leverde over in Kitāb as-Sunnah (330) dat Ibrāhīm ibn Shammās as-Samarqandiyy zei: "Toen we ons aan de frontlinie bevonden, leverde 'Abdullāh ibn al-Mubārak over aan ons van Abū Ḥanīfah. Een man, die de bijnaam Abū Khidāsh droeg, stond op en zei tegen hem: 'O Abū 'Abd ar-Raḥmān, lever niet aan ons over van Abū Ḥanīfah, want hij was een Murji'.' Ibn al-Mubārak keurde dit niet af van hem. Wanneer Ibn al-Mubārak daarna een overlevering of opinie (*ra'y*) tegenkwam van Abū Ḥanīfah, dan veegde hij het uit in zijn boeken, en hij stopte met het overleveren van hem. Dit was het laatste wat hij voorlas aan de mensen aan de frontlinie, voordat hij vertrok en overleed. Toen hij vertrok van de frontlinie, vergezelde ik hem op het schip terug. Terwijl hij aan ons aan het overleveren was (tijdens de reis), kwam hij langs wat overleveringen van Abū Ḥanīfah, waarop hij zei: 'Veeg de overlevering van Abū Ḥanīfah uit, want ik heb zijn overlevering en opinie (*ra'y*) verlaten. Ibn al-Mubārak

overleed vervolgens nadat hij terug was gekomen van de frontlinie.” ► **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 135).

■ **Al-ʿImām Abū Ishāq al-Fazāriyy (188 NH)** ۞; al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad leverde over in Kitāb as-Sunnah (304) dat al-ʿImām al-Fazāriyy zei: “Ik leverde aan Abū Ḥanīfah een overlevering over van de Boodschapper van Allāh ۞ over het verwerpen van het rebelleren met het zwaard (tegen de moslimleider), waarop hij zei: ‘Deze overlevering is een fabel (*khurāfah*).’” ► **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 313).

■ Al-ʿUqayliyy leverde over in zijn boek aḍ-Ḍuʿafāʾ (4/283) en al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad in Kitāb as-Sunnah (307) dat al-ʿImām Abū Ishāq al-Fazāriyy zei: “Abū Ḥanīfah was een Murjiʾ, die het zwaard als toegestaan zag (tegen de moslimleider).” ► **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 135).

■ Al-ʿImām Yaʿqūb al-Fasawiyy (277 NH) leverde over in al-Maʿrifah waʾt-Tārikh (2/788) dat al-ʿImām al-Fazāriyy zei: “Abū Ḥanīfah zei: ‘De Īmān (het geloof) van Ādam en de Īmān van Iblīs is hetzelfde. Iblīs zei (vert.): ‘Mijn Heer, omdat U mij heeft doen afdwalen...’ [15:39] en hij zei tevens (vert.): ‘Mijn heer, geef mij dan uitstel tot aan de dag dat zij opgewekt zullen worden. [36]’ [15:36] En Ādam zei (vert.): ‘Onze Heer, wij hebben onszelf onrecht aangedaan...’ [7:23]’ (i.e. ze geloven allebei in Allāh).” ► **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 314-315). Dit is een extreme vorm van *irjāʾ*, namelijk de *irjāʾ* van de Jahmiyyah, die geloven dat al-ʿImām enkel het innerlijke geloof is.

■ Al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad leverde over in Kitāb as-Sunnah (352) dat al-ʿImām al-Fazāriyy zei: “Abū Ḥanīfah was gewend te zeggen: ‘De Īmān (het geloof) van Iblīs en de Īmān van Abū Bakr aṣ-Ṣiddiq ۞ is hetzelfde. Abū Bakr zei namelijk: ‘O mijn Heer’ en Iblīs zei ook: ‘O mijn Heer.’” ► **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 314).

■ **Al-ʿImām Ḥafṣ ibn Ghiyāth an-Nakhaʿiyy (194 NH)** ۞ zei, zoals overgeleverd werd door al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad in zijn werk Kitāb as-Sunnah (298): “Ik was gewend om bij Abū Ḥanīfah te gaan zitten en dan hoorde ik hem in één kwestie vijf verschillende fatwa’s geven op één dag. Toen ik dat zag, liet ik hem en richtte ik me tot de overleveringen.” ► **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 329).

■ **Al-ʿImām Wakīʿ ibn al-Jarrāḥ al-Kūfiyy (196 NH)** ۞ zei, zoals overgeleverd werd door al-Khaṭīb al-Baghdaḍiyy in Tārikh Baghdād (3/371): “Ik hoorde Sufyān ath-Thawriyy (161 NH) zeggen: ‘Wij en de mensen van de Qiblah (i.e. de moslims) zijn bij ons *muʾminūn* (gelovigen) qua huwelijkscontracten, erfennissen, het gebed en erkenning, maar we hebben zondes en weten niet wat onze status bij Allāh is.’ Abū Ḥanīfah zei: ‘Wie het standpunt van Sufyān inneemt, is volgens ons een *shākk* (twijfelaar). Wij zijn hier én bij Allāh wérkelijke *muʾminūn* (gelovigen).’ Wakīʿ zei: ‘Wij nemen het standpunt in van Sufyān. En volgens ons is de uitspraak van Abū Ḥanīfah een vorm van brutaliteit.’” Zie passage 113 in deze verhandeling en [5] De Geloofsleer van Qutaybah ibn Saʿīd, passage 26, inclusief de voetnoten, over de Murjiʾah en de bijnaam *shukkāk* (twijfelaars) die zij aan Ahl as-Sunnah geven.

■ **Al-ʿImām ʿAbd ar-Raḥmān ibn Mahdiyy (198 NH)** ۞; al-ʿUqayliyy (322 NH) levert over in zijn boek aḍ-Ḍuʿafāʾ (4/282) dat Muḥammad ibn Bash-shār zei: “Iedere keer wanneer ʿAbd ar-Raḥmān ibn Mahdiyy Abū Ḥanīfah noemde, dan zei hij: ‘Tussen hem en de waarheid zit een scherm (*hijāb*).’” ► **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 311).

■ Zie ook het verhaal over de consensus van al-ʿImām Ishāq ibn Rāhūyah die reeds vermeld is, waarin al-ʿImām ʿAbd ar-Raḥmān ibn Mahdiyy tegen Ishāq zei: “Hoe durf je het feit dat ʿAbdullāh (ibn al-Mubārak) overleverde van Abū Ḥanīfah te vermelden als een goede eigenschap van hem? We kennen geen enkele

misstap die hij maakte in Irak behalve het feit dat hij overleverde van Abū Ḥanīfah. Ik wou dat hij nooit van hem overgeleverd had en ik was bereid om het merendeel van mijn bezit daarvoor op te offeren." En waarin hij zei: "Ik vergelijk Abū Ḥanīfah slechts met een afgezonderde, afgedwaalde vrouwtjeskameel die aan het grazen is in een droge vallei terwijl de kamelen zich allemaal in een ander vallei bevinden." Zie eerder in de voetnoot voor de bronvermelding van deze overlevering.

■ **Al-'Imām Sufyān ibn 'Uyaynah al-Kūfiyy (198 NH)** ❁ zei, zoals overgeleverd werd door Ibn Ḥibbān in al-Majrūḥīn (3/80): "Ik leverde een overlevering van de Profeet ﷺ over aan Abū Ḥanīfah, waarop hij zei: 'Urineer hierop.'" **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 345-346).

■ **Al-'Imām Ya'qūb ibn Sufyān al-Fasawiyy (277 NH)** leverde over in zijn werk al-Ma'rifah wa't-Tārikh (2/783) dat al-'Imām Sufyān ibn 'Uyaynah zei: "Er is niemand in de Islam geboren die gevaarlijker is voor de moslims dan Abū Ḥanīfah." Tevens overgeleverd door al-Khaṭīb al-Baghdādiyy in Tārikh Baghdād (13/419) met de bewoording: "...die gevaarlijker is voor de Islam dan Abū Ḥanīfah." ■ Beide overleveringen zijn **authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 346).

■ **Al-'Imām ash-Shāfi'iyy (204 NH)** ❁ zei, zoals overgeleverd werd door al-'Imām Ibn Abī Ḥatīm ar-Rāziyy (327 NH) in Ādāb ash-Shāfi'iyy wa Manāqibuh (p. 172): "Ik ken niemand die boeken heeft geschreven die zo veel op het defect van zijn standpunt duiden als Abū Ḥanīfah." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 370).

■ En tevens overgeleverd door Ibn Abī Ḥatīm ar-Rāziyy in Manāqib ash-Shāfi'iyy (p. 171) dat al-'Imām ash-Shāfi'iyy zei: "Abū Ḥanīfah stelt de eerste kwestie verkeerd vast en trekt vervolgens *al-qiyās* (analogie) erover in de rest van zijn boek." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 372).

■ Ook zei al-'Imām ash-Shāfi'iyy, zoals overgeleverd werd door Ibn Abī Ḥatīm in hetzelfde boek (p. 172): "Ik vergelijk de *ra'y* (opinie) van Abū Ḥanīfah slechts met het touw van een tovenaars: wanneer ze hem zo-en-zo trekt dan komt hij er geel uit en wanneer ze hem zo-en-zo trekt dan komt hij er groen uit." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 370).

■ **De drie grote Imāms: al-'Awzā'iyy (157 NH), Sufyān ath-Thawriyy (161 NH) en ash-Shāfi'iyy (204 NH):** al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in Tārikh Baghdād (13/419) dat al-'Imām al-Fazāriyy (188 NH) zei: "Ik hoorde al-'Awzā'iyy en Sufyān (ath-Thawriyy) zeggen: 'Niemand werd onder de moslims geboren die een slechter effect op hen had dan Abū Ḥanīfah', en ash-Shāfi'iyy zei: '...die een kwader effect op hen had dan Abū Ḥanīfah.'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 306).

■ **Al-'Imām 'Abdullāh ibn Yazīd al-Muqri' (213 NH)** ❁ – **de leraar van al-Bukhāriyy** – zei, zoals overgeleverd werd door 'Abdullāh ibn Aḥmad in Kitāb as-Sunnah (1/223): "Bij Allāh, Abū Ḥanīfah was een Murji' en hij nodigde mij uit naar *al-'irjā'*, maar ik weigerde gehoor te geven." ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 303). Murji': enkelvoud van Murji'ah, die geloven dat daden geen onderdeel zijn van het geloof (al-'Imān).

■ **Al-'Imām Abū Bakr al-Ḥumaydiyy (219 NH)** ❁, **de leraar van o.a. al-Bukhāriyy en Ḥarb;** al-'Imām al-Bukhāriyy zei in zijn boek at-Tārikh aṣ-Ṣaghīr (p. 156): "Al-Ḥumaydiyy zei: Abū Ḥanīfah zei: 'Ik arriveerde in Makkah en leerde van de *ḥajjām* (degene die *al-hijāmah* bij anderen uitvoert) drie Sunan (van het scheren van het hoofd). [...]' Al-Ḥumaydiyy zei: 'Hoe kan een man, die niet eens de Sunan van de Boodschapper van Allāh ﷺ of van zijn metgezellen kent inzake de rituelen (*manāsik*) en andere zaken,

gevolgd worden inzake erfenissen, verplichtingen, de Zakāh, het gebed en andere islamitische zaken?”

■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 136).

■ Al-ʿImām Yaʿqūb al-Fasawīyy (277 NH) zei in zijn boek al-Maʿrifah waʿt-Tārikh (2/787): “Abū Bakr al-Ḥumaydiyy zei: ‘Ḥamzah ibn al-Ḥārith, de *mawlā* van ‘Umar ibn al-Khaṭṭāb, leverde over aan ons van zijn vader (al-Ḥārith ibn ‘Umayr), die zei: ‘Ik hoorde een man een vraag stellen aan Abū Ḥanīfah in al-Masjid al-Ḥarām over een man die zegt: ‘Ik getuig dat de Kaʿbah waarheid is, maar ik weet niet of het deze (in al-Masjid al-Ḥarām) is of niet.’ Abū Ḥanīfah zei: ‘Hij is een werkelijke *muʿmin* (gelovige).’ En hij vroeg hem over een man die zei: ‘Ik getuig dat Muḥammad de dienaar van Allāh en een profeet is, maar ik weet niet of het degene is wiens graf in al-Madīnah ligt of niet.’ Abū Ḥanīfah zei: ‘Hij is een ware *muʿmin* (gelovige).’ Al-Ḥumaydiyy zei: ‘Wie dit zegt, is in ongelooft vervallen.’” ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 327). Tevens overgeleverd door al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad in Kitāb as-Sunnah (261).

■ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in Tārikh Baghdād (15/558) dat Ḥanbal ibn Ishāq zei: “Ik hoorde al-Ḥumaydiyy de bijnaam Abū Jifāh (de vader of drager van kadaver) aan Abū Ḥanīfah geven wanneer hij hem bij zijn *kunyah* (bijnaam) wilde noemen. Hij was hier direct in en zei het openlijk in al-Masjid al-Ḥarām (in Makkah) in zijn zittingen terwijl de mensen om hem heen zaten.” ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 136).

■ Al-ʿImām Yaḥyā ibn Maʿīn (233 NH) ؒ; al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad (290 NH) leverde over in Kitāb as-Sunnah (382) dat al-ʿImām Yaḥyā ibn Maʿīn zei: “Abū Ḥanīfah was een Murji’ en hij behoorde tot de uitnodigers ervan, en in de overleveringen (*al-ḥadīth*) was hij niks.” ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 388).

■ Al-ʿImām ʿAliyy ibn al-Madīniyy (243 NH) ؒ, de leraar van al-Bukhārīyy, zei in zijn verhandeling over de geloofsleer (zoals reeds vermeld is) in de voetnoot van passage 46 in [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), en zoals overgeleverd werd door al-ʿImām al-Lālakāʿiyy (418 NH) in Sharḥ Uṣūl Iʿtiqād Ahl as-Sunnah (1/161): “Als je ziet dat een man houdt van Abū Ḥanīfah, van zijn opinie (*raʾy*) en van het bestuderen ervan, wees dan niet gerust bij hem, noch bij degene die zijn *madh-hab* (school) volgt, van degenen die het extreme ingaan met betrekking tot hem en hem als Imām nemen.”

■ Al-ʿImām Aḥmad ibn Ḥanbal (241 NH) ؒ, de Imām van Ahl as-Sunnah; al-ʿUqayliyy zei in zijn boek aḍ-Ḍuʿafāʾ (4/285): “ʿAbdullāh ibn Muḥammad al-Marwazīyy leverde over aan ons en zei: Ik hoorde al-Ḥusayn ibn al-Ḥasan al-Marwazīyy zeggen: ‘Ik vroeg Aḥmad ibn Ḥanbal en zei: ‘Wat zeg je over Abū Ḥanīfah?’ Hij zei: ‘Zijn opinie (*raʾy*) is berispelijk en zijn overlevering dient niet vermeld te worden.’” ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 318).

■ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy zei in Tārikh Baghdād (94) dat al-Marrūdhīyy (student van Aḥmad) zei: “Ik vroeg Abū ʿAbdullāh – en dat is Aḥmad ibn Ḥanbal – over Abū Ḥanīfah en ʿAmr ibn ʿUbayd (de leider van de Muʿtazilah), waarop hij zei: ‘Abū Ḥanīfah is gevaarlijker voor de moslims dan ʿAmr ibn ʿUbayd, want hij heeft metgezellen.’” ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 320).

■ Al-Khaṭīb al-Baghdādiyy leverde over in Tārikh Baghdād (15/568) dat Abū Bakr al-ʿAthram (student van Aḥmad) zei: “Ik zag Aḥmad vele malen Abū Ḥanīfah en zijn *madh-hab* afkraken. Hij noemde dan bepaalde uitspraken van hem in een context van afkeuring en verbazing.” ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādiʿiyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 321).

■ Al-ʿImām ʿAbdullāh ibn Aḥmad zei in zijn werk Kitāb as-Sunnah (215): “Ik vroeg mijn vader (Aḥmad) ؒ over een man die een vraag wil stellen over iets van de zaken van zijn religie – zoals hetgeen hij mee beproefd wordt aan eden in *aṭ-ṭalāq* (scheiding) en andere zaken – en in zijn gebied is er een groep van

de volgers van *ar-ra'y* (opinie), en een groep van de mensen van *al-ḥadīth* (de overleveringen) die geen memorisatie hebben en die de overlevering met een zwakke keten niet kunnen onderscheiden van de overlevering met een sterke keten. Wie dient hij te vragen: de volgers van *ar-ra'y* of deze mensen, ik bedoel: de mensen van *al-ḥadīth*, ondanks het feit dat zij weinig kennis hebben?' Aḥmad zei: 'Hij dient de mensen van *al-ḥadīth* te vragen en hij dient niet de mensen van *ar-ra'y* te vragen. Iemand die zwak is in *al-ḥadīth* is beter dan de opinie van Abū Ḥanīfah.'" De authenticiteit spreekt voor zich.

■ Al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad zei in Kitāb as-Sunnah (214): "Ik werd bericht door Ishāq ibn Manṣūr al-Kawsaj (student van Aḥmad), hij zei: 'Ik zei tegen Aḥmad ibn Ḥanbal: 'Wordt een man beloond voor het haten van Abū Ḥanīfah en zijn metgezellen?' Hij zei: 'Jazeker, *wallāh* (bij Allāh).'" De authenticiteit spreekt voor zich.

■ Al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad zei in Kitāb as-Sunnah (216): "Muhannā ibn Yaḥyā ash-Shāmiyy (student van Aḥmad) leverde over aan mij en zei: 'Ik hoorde Aḥmad ibn Ḥanbal ﷺ zeggen: 'De uitspraak van Abū Ḥanīfah en *al-ba'r* (uitwerpselen) zijn bij mij gelijk aan elkaar.'" Tevens overgeleverd door al-Khaṭīb al-Baghdādiyy via al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad in Tārīkh Baghdād (13/439). ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (pp. 319-320).

■ **Al-'Imām Muslim ibn al-Ḥajjāj (261 NH) ﷺ, de auteur van Ṣaḥīḥ Muslim, zei** in zijn boek al-Kunā wa'l-'Asmā' (p. 107): "Abū Ḥanīfah an-Nu'mān ibn Thābit: een volger van *ar-ra'y* (opinies) en *mudṭarib* als het gaat om overleveringen. Hij heeft niet veel authentieke overleveringen overgeleverd." *Mudṭarib* is een term in de ḥadīthwetenschappen die duidt op de zwakke *ḍabt* (precisie) van een overleveraar. Tevens zei al-'Imām Muslim in zijn boek at-Tamyīz (p. 35) over een overlevering waar een stuk aan toegevoegd was: "Dit stuk is slechts toegevoegd in deze versie van de overlevering, als toevoeging op de oorspronkelijke bewoording, door een kleine groep zoals an-Nu'mān ibn Thābit (Abū Ḥanīfah), Sa'd ibn Sinān en anderen die zich net zoals hen op *al-'irjā'* bevonden, en zij deden dit enkel om hun standpunt over al-'Imān (het geloof) goed te praten en om *al-'irjā'* van een steunpilaar te voorzien."

■ **Al-'Imām Abū Zur'ah ar-Rāziyy (264 NH) ﷺ; al-Bardha'iyy** (de student van Abū Zur'ah) zei in zijn werk Su'ālāt al-Bardha'iyy li-Abī Zur'ah (p. 518) dat Abū Zur'ah zei: 'Abū Ḥanīfah zei dat de Qur'ān geschapen is, weerlegde de Boodschapper van Allāh ﷺ, spotte met de overleveringen, nodigde uit naar innovaties en dwalingen, en vervolgens houdt iemand zich bezig met zijn overleveringen? Dit doet enkel een domme, onwetende persoon.' En al-Bardha'iyy zei in hetzelfde werk (p. 755) dat al-'Imām Abū Zur'ah zei: "De inwoners van ar-Rayy (nabij het huidige Teheran) waren misleid door Abū Ḥanīfah en wij waren jongeren die met hen meegingen. [...] Voorzeker, al-Ḥumaydiyy (219 NH) las dan Kitāb ar-Radd (het Boek van de Weerlegging op Abū Ḥanīfah) voor en noemde Abū Ḥanīfah, terwijl ik ondertussen de neiging kreeg om hem aan te vallen, totdat Allāh ons begunstigde en we de dwaling van deze groep inzagen."

■ **Dit is het standpunt van de Imāms van Ahl as-Sunnah wa'l-Jamā'ah** tegenover Abū Ḥanīfah zoals aangetoond is middels authentieke consensussen en authentiek overgeleverde kritieken van de Imāms van de Salaf over wiens leiderschap in de religie geen twijfel is. Tevens zijn de bevestigingen van meerdere latere geleerden vermeld.

■ Ook zijn meerdere dwalingen van Abū Ḥanīfah bevestigd door zijn metgezel **Abū Yūsuf Ya'qūb ibn Ibrāhīm al-Qāḍī (182 NH)**; al-'Imām 'Abdullāh ibn Aḥmad leverde over in Kitāb as-Sunnah (219) dat al-Ḥasan ibn Mūsā al-'Ashyab zei: "Ik hoorde Abū Yūsuf zeggen: 'Abū Ḥanīfah zag het als toegestaan om met het zwaard te rebelleren (tegen de moslimleider).' Ik zei: 'En jij?' Hij zei: 'Ik zoek toevlucht bij Allāh.'" ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādī'iyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 392).

■ En overgeleverd door al-Khaṭīb al-Baghdādiyy in Tārīkh Baghdād (13/381) dat Sa'd ibn Salam zei: "Ik was met de Bevelhebber van de Gelovigen – Mūsā – in Jurjān en Abū Yūsuf was met ons, dus ik vroeg

hem (i.e. Abū Yūsuf) over Abū Ḥanīfah. Hij zei: 'Wat moet je met hem terwijl hij als Jahmiyy overleden is?' Tevens overgeleverd door 'Abdullāh ibn Aḥmad in as-Sunnah (217). ■ **Authentiek** (*ṣaḥīḥ*) verklaard door ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'īyy in Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (p. 392).

Ter verdere bevestiging en uiteenzetting, zullen hieronder een aantal citaten van hedendaagse geleerden over de zaak vermeld worden:

Enkele hedendaagse geleerden die de kritiek van de Salaf op Abū Ḥanīfah bevestigen:

■ **Ash-Shaykh Nāṣir ad-Dīn al-'Albāniyy (1420 NH/1999 NC)** ﷺ, de welbekende ḥadīthgeleerde, zei in zijn weerlegging genaamd ar-Radd al-Muḥīm (1/13): "Zo niet, dan hebben jullie jezelf geschaard onder de Ārā'iyyīn (opinievolgers), zoals Aḥmad overleverde in al-'Ilal (2/246) dat Ḥammād ibn Salamah (de bekende Imām; 167 NH) zei: 'Voorwaar, Abū Ḥanīfah richtte zich tot de overleveringen en de Sunan en verwierp deze met zijn opinie (*ra'y*).'"

■ **Ash-Shaykh Muqbil ibn Ḥadī al-Wādi'īyy (1422 NH/2001 NC)** ﷺ, de bekende Jemenitische ḥadīthgeleerde, schreef een uitgebreid boek over de kwestie van Abū Ḥanīfah, genaamd *Nashr aṣ-Ṣaḥīfah fī Dhikr aṣ-Ṣaḥīḥ min Aqwāl A'immat al-Jarḥ wa't-Ta'dīl fī Abī Ḥanīfah* (De Uitspreiding van het Schrift ter Vermelding van de Authentieke Uitspraken van de Imāms van al-Jarḥ wa't-Ta'dīl over Abū Ḥanīfah), waarin hij de authentieke uitspraken van de geleerden van de wetenschap van al-Jarḥ wa't-Ta'dīl (betrouwbaarheidsonderzoek naar overleveraars) over Abū Ḥanīfah verzamelde, en waarnaar hierboven al meerdere malen verwezen is.

■ In de inleiding van dit werk, Nashr aṣ-Ṣaḥīfah (pp. 3-6), gaf ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'īyy een overzichtelijke samenvatting van de kwestie als inleiding tot de zaak en zei het volgende: "Mensen hebben zich op verschillende manieren gestort op de kwestie van Abū Ḥanīfah: sommigen bekritiseerden hem en anderen prezen hem. Sommigen gingen het extreme in met betrekking tot hem en verklaarden degenen die negatief over hem spreken tot fout en, sterker nog, namen zelfs daar geen genoegen mee: ze beschimpen en lasteren degene die negatief over hem gesproken heeft, zoals sommige onwetenden onder de Ḥanafiyyah.

"Toen ik het boek Mushkil al-'Āthār van aṭ-Taḥāwiyy – redactie van Shu'ayb al-'Arnā'ūt – aan het lezen was, kwam ik langs kritiek van Shu'ayb op ash-Shaykh Nāṣir ad-Dīn al-'Albāniyy omdat hij Abū Ḥanīfah tot zwak (*da'if*) verklaarde (met betrekking tot overleveringen), alsof ash-Shaykh al-'Albāniyy, moge Allāh hem beschermen, de enige is die Abū Ḥanīfah tot zwak verklaard heeft. De Ḥanafiyyah hebben nog ergere zaken gezegd (dan Shu'ayb); keer daarvoor terug naar het boek at-Tankil bimā fī Ta'nīb al-Kawthariyy min al-'Abāṭil, van ash-Shaykh 'Abd ar-Raḥmān al-Mu'allimiyy (1386 NH). Hierin tref je dat al-Kawthariyy (1371 NH; Ḥanafiyy-geleerde en kopstuk van de Jahmiyyah) de vroegere en latere geleerden van de Islam belastert omdat ze kritiek geuit hebben op Abū Ḥanīfah.

"Daarom heb ik ervoor gekozen om alles wat in mijn ogen authentiek (*ṣaḥīḥ*) is door middel van een authentieke (*ṣaḥīḥ*) keten, te verzamelen uit de boeken van de Imāms van al-ḥadīth (de overleveringen) over de *jarḥ* (kritiek, misprijzing) op Abū Ḥanīfah, zodat degene die vernietigd wordt, vernietigd wordt op een duidelijk bewijs en zodat degene die in leven blijft, in leven blijft op een duidelijk bewijs. Ik heb het *Nashr aṣ-Ṣaḥīfah fī Dhikr aṣ-Ṣaḥīḥ min Aqwāl A'immat al-Jarḥ wa't-Ta'dīl fī Abī Ḥanīfah* genoemd.

"Zoals we, als Allāh het wil, verderop zullen zien, heeft Ibn Abī Dāwūd (316 NH) in de biografie van Abū Ḥanīfah overgeleverd dat de ḥadīthgeleerden een consensus hadden over het bekritisieren en misprijzen (*jarḥ*) van hem. Ik ben niet ingegaan op de uitspraken van degenen die hem geprezen hebben, want zij zijn of: (1) mensen aan wiens uitspraken geen belang gehecht wordt ten opzichte van de

uitspraken van de grote Imāms van al-Jarḥ wa't-Ta'dil; (2) of mensen die extremisme hebben met betrekking tot Abū Ḥanīfah; (3) of Imāms zoals Sufyān ath-Thawriyy, 'Abdullāh ibn al-Mubārak en dergelijken die daarna teruggekeerd zijn, zich gedistantieerd hebben van hun prijzing en gewaarschuwd hebben voor Abū Ḥanīfah en hem zelfs bekritiseerd hebben.

"Een voorbeeld is Abū Zakariyyā' Yaḥyā ibn Ma'īn, de Imām van al-Jarḥ wa't-Ta'dil. Het is authentiek van hem overgeleverd dat hij Abū Ḥanīfah tot betrouwbaar (*thiqah*) verklaarde, maar het is ook authentiek overgeleverd dat hij hem bekritiseerde. Het correcte in mijn ogen is dat zijn woorden uitgelegd worden door middel van zijn eigen woorden. Hij werd over hem gevraagd en zei: 'Hij is te hoogstaand om te liegen.' Tegelijkertijd heeft hij hem ook bekritiseerd, zoals verderop aan bod zal komen in zijn biografie, met een authentieke keten. Zijn misprijzing (*jarḥ*) jegens hem was vanwege zijn het gebruiken van *ra'y* (opinie) in de religie en het door elkaar halen van overleveringen, en zijn prijzing voor hem was omdat hij niet loog (althoewel al-ʿImām Aḥmad bevestigde dat Abū Ḥanīfah wel loog).

"Daarnaast is de *jarḥ* (misprijzing) jegens Abū Ḥanīfah een *jarḥ mufassar* (uitgelegde misprijzing), zoals ook verderop aan bod zal komen, als Allāh het wil. En wanneer een *jarḥ mufassar* afkomstig is van iemand die geleerd is in *ashbāb al-jarḥ* (de zaken waardoor iemand een *jarḥ* verdient), dan mag hier niet tegenin gegaan worden met een *ta'dil* (betrouwbaarheidsverklaring), zoals bekend is van de boeken over de wetenschap van de ḥadīthterminologieën.

"Er zijn veel onwetende, fanatieke supporters van Abū Ḥanīfah. Op de Islamitische Universiteit (van al-Madinah) zag ik een groep docenten die er extreem woedend om werden en het zelfs beschouwden als een vernietiging van de Islam... zouden deze arme zielen dan niet weten dat degene die negatief spreekt over Abū Ḥanīfah, toch echt geen kritiek geuit heeft op één van de (vijf) zuilen van de Islam? Tegen zulke onwetenden zeggen we dan ook: hebben jullie een sterker beschermend eergevoel over de religie van Allāh dan Aḥmad ibn Ḥanbal, Muḥammad ibn Ismā'īl al-Bukhāriyy, Muslim ibn al-Ḥajjāj, ad-Dāraquṭniyy en al-Khaṭīb al-Baghdaḍiyy? En we zeggen tegen hen: kennen jullie Abū Ḥanīfah beter dan Mālik ibn Anas, Sharik ibn 'Abdillāh an-Nakha'iyy, Yaḥyā ibn Sa'īd al-Qaṭṭān, 'Abdullāh ibn Yazīd al-Muqri', Sufyān ath-Thawriyy, Sufyān ibn 'Uyaynah, 'Abdullāh ibn al-Mubārak en anderen zoals zij? [...]

"Ook hadden de Ḥanafiyah gedurende veel periodes in de geschiedenis de macht over de rechtspraak, waardoor veel geleerden de kritiek op Abū Ḥanīfah niet expliciet uit konden spreken. Zo zien we bijvoorbeeld dat al-Bayhaqiyy in zijn boek *Manāqib ash-Shāfi'iyy* kritiek op Abū Ḥanīfah overlevert van Ibn Abī Ḥātim, maar terwijl Ibn Abī Ḥātim expliciet 'Abū Ḥanīfah' noemt, levert al-Bayhaqiyy het van hem over en zegt: 'Die-en-die (*fulān*) zei', zonder Abū Ḥanīfah bij naam te noemen. Hetzelfde geldt voor Ibn Hajar, die in zijn boek *at-Taqrīb* bij de biografie van Abū Ḥanīfah zegt: 'Een bekende wetsgeleerde (*faqīh mash-hūr*).' Dit is een *ḥaydah* (manier om iets te vermijden) die al-Ḥāfiẓ (Ibn Hajar) hier hanteert, want hij heeft nergens in de inleiding van zijn boek verwezen naar deze term (i.e. *faqīh mash-hūr*) en dit oordeel waarmee hij over Abū Ḥanīfah oordeelde bevat noch misprijzing (*jarḥ*) noch betrouwbaarheidsverklaring (*ta'dil*).'' Einde citaat van al-Wādi'iyy.

Vervolgens zei ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in hetzelfde werk, onder het hoofdstuk 'Degenen die negatief over Abū Ḥanīfah gesproken hebben, op alfabetische volgorde' (p. 135): "Degenen die Abū Ḥanīfah bekritiseerd hebben, heb ik voorzien van een biografie, zodat men weet dat het de Imāms van de Islām zijn en dat sommigen van hen in dezelfde tijd als Abū Ḥanīfah leefden, terwijl anderen in een tijdsperiode na Abū Ḥanīfah leefden."

Vervolgens zei ash-Shaykh Muqbil al-Wādi'iyy in de afsluiting aan het einde van het boek (p. 397): "In dit werk heb ik de uitspraken van de ḥadīthgeleerden, de Imāms van al-Jarḥ wa't-Ta'dil, over Abū Ḥanīfah verzameld, met als voorwaarde een authentieke keten die loopt tot aan degene die het uitgesproken heeft. Twee grote boeken heb ik echter niet meegenomen in dit werk, doordat ik niet ertoe in staat

was om erin te zoeken. Een daarvan is Ṣaḥīḥ al-Bukhāriyy, waarin de auteur vaak kritiek uit op de Ḥanafiyah zonder hen bij naam te noemen, door te zeggen: 'Sommige mensen zeiden...', om vervolgens te vermelden hoe ze tegen de bewijzen ingingen. Het tweede boek is al-Muḥallā van Abū Muḥammad ibn Ḥazm, die vaak de Ḥanafiyah aanviel omdat ze tegen de bewijzen ingingen. Wat ik vermeld heb is echter voldoende, want 'Abdullāh ibn Sulaymān ibn al-'Ash'ath (Ibn Abī Dāwūd) vermeldde de consensus van de Imāms van de overleveringen over het misprijzen (*jarḥ*) van Abū Ḥanīfah." Einde citaat. Deze consensus van al-'Imām Ibn Abī Dāwūd is reeds vermeld.

■ **Ash-Shaykh Badī' ad-Dīn ar-Rāshidiyy as-Sindiyy (1416 NH/1996 NC)** ﷺ, een van de welbekende Salafiyy-geleerden en ḥadīthgeleerden in Pakistan, vatte de zaak tevens samen in zijn weerlegging op at-Tahānawiyy, genaamd Naqḍ Qawā'id fi 'Ulūm al-Ḥadīth, waarin hij zei (pp. 271-272):

"De uitspraak van at-Tahānawiyy: 'Ibn 'Abd al-Barr zei: Degenen onder Ahl al-Ḥadīth die spraken over Abū Ḥanīfah, bekritiseerden hem voornamelijk vanwege het te ver gaan met opinie (*ar-ra'y*) en analogie (*al-qiya's*).' Ik zeg: 'In werkelijkheid zijn er nog andere oorzaken, waaronder: het veelvuldig vervallen in fouten en vergissingen, zoals vermeld werd door an-Nasā'īyy (303 NH) in zijn boek *aḍ-Ḍu'afā'* en door Ibn al-Madīniyy (234 NH) zoals terug te vinden is in *Tārikh Baghdād* van al-Khaṭīb en al-Muntaẓam van Ibn al-Jawziyy, en door Ibn Ḥibbān in al-Majrūḥīn, adh-Dhahabiyy in *Manāqib al-'Imām* en anderen. En tevens: *al-'irjā'* (het geloven dat daden geen onderdeel zijn van al-'Imān) en het uitnodigen ernaar, zoals vermeld staat in *Tārikh Baghdād* van al-Khaṭīb, al-Intiqā' van Ibn 'Abd al-Barr en al-Majrūḥīn van Ibn Ḥibbān."

■ **De auteur vermeldt nog een aantal andere kritiekpunten en zegt vervolgens:** "En tevens – en dit is erger dan dit allen: de uitspraak van Aḥmad die vermeld werd door al-'Uqayliyy in *aḍ-Ḍu'afā'* (6135): 'Sulaymān ibn Dāwūd al-Qazzāz leverde over aan ons, hij zei: Ik hoorde Aḥmad ibn al-Ḥasan at-Tirmidhiyy zeggen: Ik hoorde Aḥmad ibn Ḥanbal zeggen: Abū Ḥanīfah liegt.' Dit is een authentieke (*ṣaḥīḥ*), goede (*jayyid*) keten. [...] Er zijn nog andere oorzaken, maar zelfs de enkele oorzaak die Ibn 'Abd al-Barr vermeldde is voldoende, want de uitspraak van al-'Imām al-Bukhāriyy in zijn at-Tārikh al-Kabīr: 'Ze verlieten hem, zijn opinie (*ra'y*) en zijn overlevering,' is een regelrechte, duidelijke bevestiging dat zijn opinie (*ra'y*) een van de zaken was waar hij op bekritiseerd werd."

■ **Vervolgens zei ash-Shaykh as-Sindiyy** ﷺ **in hetzelfde werk (pp. 182-189):** "De uitspraak (van de redacteur Abū Ghuddah) in de voetnoot: 'De meeste ḥadīthgeleerden hebben misprijzing (*jarḥ*) geuit jegens de metgezellen van Abū Ḥanīfah omdat ze dachten dat ze voorrang gaven aan opinie (*ar-ra'y*) boven de overleveringen.' Ik zeg: dit is duidelijk voor eenieder die hun boeken leest. Het is voldoende als getuigenis dat ze voorrang gaven aan analogie (*al-qiya's*) boven de overlevering van een individu (*khabar al-wāḥid*), terwijl ze erkenden dat de overlevering authentiek is. Daarom zei al-'Imām Aḥmad: 'De metgezellen van Abū Ḥanīfah hebben geen inzicht wat betreft de overleveringen,' zoals vermeld staat in *Qiyām al-Layl* van al-Marwaziyy. Ook zei Aḥmad in al-'Ilal: 'Er mag niet van hen overgeleverd worden.'

"Daarnaast is het standpunt van de meeste ḥadīthgeleerden voldoende ter vernietiging van de illusie dat die-en-die geleerde slechts misprijzing uitte jegens Abū Ḥanīfah uit fanatisme of overdrijving, of omdat ze tijdsgenoten van elkaar waren, en dergelijke. Daarbovenop is het zo dat Ibn 'Abd al-Barr – waar at-Tahānawiyy zich volledig op baseert door naar zijn boeken te verwijzen – in zijn boek al-Intiqā' en tevens in zijn boek *Jamī' Bayān al-'Ilm wa Faḍlih* bevestigd heeft dat zowel de leider (Abū Ḥanīfah) als zijn metgezellen voorrang gaven aan opinie (*ar-ra'y*) boven de overleveringen. Vervolgens is het ook nog eens zo dat ze hen niet alleen misprezen vanwege dit punt, maar vanwege nog vele andere oorzaken die significante kritiekpunten vormen. Ook dit is helder voor degene die de boeken over de overlevers (*kutub ar-rijāl*) gelezen heeft.

“De uitspraak (van de redacteur) in de voetnoot: ‘De kritiek van de ḥadīthgeleerden over hen (Abū Ḥanīfah en zijn metgezellen) wordt dus niet geaccepteerd, behalve nadat men er voorzichtig en zorgvuldig onderzoek naar gedaan heeft.’ Ik zeg: zorgvuldig onderzoek is niet nodig, want de ḥadīthgeleerden hebben geen meningsverschil over hen. Sterker nog, al hun uitspraken ondersteunen elkaar.

“De uitspraak van at-Tahānawīyy: ‘Zoals ad-Dāraqṭniyy en zijn soortgelijken onder de latere geleerden van Ahl al-Ḥadīth: zij overdreven als het gaat om Abū Ḥanīfah en zijn metgezellen, zoals helder is voor degene die hun boeken gelezen heeft.’ Ik zeg: [...] ad-Dāraqṭniyy is niet de enige (die misprijzing geuit heeft), want ook Aḥmad uitte misprijzing; zie aḍ-Ḍuʿafāʾ van al-ʿUqayliyy, Qiyām al-Layl van al-Marwaziyy en al-ʿIlāl van al-ʿImām Aḥmad. Tevens Ibn ʿAdiyy; zie zijn boek al-Kāmil, en al-Mizān (van adh-Dhahabiyy). [...] Naast hen is er nog een andere groep die kritiek uitte, zoals al-Bukhāriyy in zijn boek at-Tārikh en Ibn al-Mubārak in al-Jarḥ waʾt-Taʿdīl van Ibn Abi Ḥatīm, Qiyām al-Layl van al-Marwaziyy en aḍ-Ḍuʿafāʾ van al-ʿUqayliyy. [...]

“Ad-Dāraqṭniyy is, nogmaals, niet de enige. Sterker nog, de Imāms hebben misprijzing (*jarḥ*) geuit over Abū Ḥanīfah. Degene die opzoek is naar verificatie in deze zaak, dient de boeken over de overleveraars (*kutub ar-rijāl*) te lezen zoals al-Jarḥ waʾt-Taʿdīl van Ibn Abi Ḥatīm, at-Tārikh al-Kabir en at-Tārikh aṣ-Ṣaghīr van al-Bukhāriyy, al-Mizān van adh-Dhahabiyy, aḍ-Ḍuʿafāʾ van al-ʿUqayliyy, aḍ-Ḍuʿafāʾ van Ibn al-Jawziyy, Tārikh Baghdād van al-Khaṭīb en al-Muntaẓam van Ibn al-Jawziyy. Hierin dient men te kijken naar de uitspraken van de Imāms van deze wetenschap en vervolgens dient men rechtvaardig te zijn: bij Allāh, waren alle Imāms dan fanatiekelingen? Als dat zo is, dan blijft er geen misprijzing (*jarḥ*) meer over! [...]

“De uitspraak van de auteur: ‘Samengevat: als een misprijzing (*jarḥ*) voortkomt uit fanatisme, vijandigheid, afkeer en dergelijke, dan wordt de misprijzing niet geaccepteerd.’ Ik zeg: ‘De consensus van de geleerden van deze wetenschap over het misprijzen van een specifiek persoon (i.e. Abū Ḥanīfah in dit geval), is bewijs dat ze vrij zijn van deze voorgenoemde zaken.’”

■ **Vervolgens weerlegde ash-Shaykh Badīʿ ad-Dīn as-Sindiyy ❁ de bekende misvatting** dat Abū Ḥanīfah vergelijkbaar is met al-ʿImām al-Bukhāriyy (die beschuldigd werd van de dwaling van *al-lafz*, maar hier vrij van was), in hetzelfde boek (p. 222): “Hoe kan de ene met de ander vergeleken worden, terwijl al-ʿImām al-Bukhāriyy zelf degenen die hem daarvan beschuldigden tot leugenaars heeft verklaard en zich openlijk ervan distantieerde? Zoals in at-Tahdhīb vermeld staat en in het boek Khalq Afʿāl al-ʿIbād van al-Bukhāriyy zelf? Heeft al-ʿImām Abū Ḥanīfah een boek waarin hij zich distantieert van *al-ʿirjāʾ*?” Vervolgens zei hij in hetzelfde werk (p. 269): “Het betrouwbaar (*thiqah*) verklaren van hem (i.e. Abū Ḥanīfah) is van niemand overgeleverd met een authentieke (*ṣaḥīḥ*) keten.”

■ **Ash-Shaykh Muḥammad ʿAbd ar-Razzāq Ḥamzah (1385 NH/1965 NC) ❁**, de bekende Egyptische ḥadīthgeleerde – die zich vestigde in Saoedi-Arabië, bekend stond als Imām al-Ḥaramayn en de leraar was van o.a. ash-Shaykh Ismāʿīl al-ʿAnṣāriyy – zei in zijn weerlegging op al-Kawthariyy genaamd al-Muqābalah bayna al-Hudā waʾḍ-Ḍalāl (pp. 125-126): “Ibn ʿAbd al-Barr zei (al-Intiqāʾ, p. 149): ‘Velen onder Ahl al-Ḥadīth stonden het kwaadspreken over Abū Ḥanīfah toe omdat hij veel overleveringen van betrouwbare *āḥād* (individueen) verwierp. [...] Daarnaast zei Abū Ḥanīfah ook dat de daden van gehoorzaamheid, zoals het gebed en andere daden, geen ʾImān (geloof) genoemd worden, en allen van Ahl as-Sunnah, die zeiden: ‘Al-ʾImān (het geloof) bestaat uit uitspraken (van het hart en de tong) en daden’, keurden de uitspraak van Abū Ḥanīfah af en verklaarden hem op basis daarvan tot innovator (*mubtadiʿ*). Daarnaast hadden velen afgunst tegenover hem vanwege zijn begrip en intelligentie.’

“Ik zeg: ‘Intelligentie en begrip is niet iets waardoor iemand bij Ahl as-Sunnah tot innovator (*mubtadiʿ*) verklaard wordt, als iemand zich begeeft op de fundamenteën van de Sunnah en niet afwijkt van het juiste

pad van het Boek en de Sunnah. Je ziet dat Ibn ‘Abd al-Barr hier bevestigt dat Ahl as-Sunnah Abū Ḥanīfah tot innovator (*mubtadi*) verklaarden en zijn uitspraak afkeurden. Wat betreft zijn uitspraak dat mensen afgunst tegenover hem hadden: het achterhalen wie deze personen waren die zagezegd afgunst hadden tegenover hem, laten we over tot we Ibn ‘Abd al-Barr ontmoeten op de Dag der Opstanding en we hem vragen: wie zijn dat? Zijn het Mālik, (Sufyān) ath-Thawriyy, (Sufyān) Ibn ‘Uyaynah, ash-Shāfi’iyy, Aḥmad en al-Bukhāriyy? Wie?”

■ **Ash-Shaykh ‘Abd ar-Raḥmān al-Mu’allimiyy (1386 NH/1966 NC)** ﷺ, de grote Jemenitische ḥadith-geleerde, zei in zijn weerlegging op al-Kawthariyy genaamd at-Tankīl (2/618): “De uitspraken van de Imams van de Sunnah in die tijd over het standpunt van Abū Ḥanīfah is zeker en werkelijk *mutawātir*.” *Mutawātir*: massaal overgeleverd in iedere fase van de keten, waardoor het het onmogelijk is dat zij allen samen kwamen op een leugen.

■ Ook zei ash-Shaykh al-Mu’allimiyy in at-Tankīl (2/472): “Ath-Thawriyy en al-‘Awzā’iyy – net zoals de meeste Imāms van zowel vóór hun tijd als in hun tijd – beschouwden *al-’irjā*’, het verwerpen van de Sunnah middels opinie (*ar-ra’y*) en het uiten van bepaalde uitspraken van de Jahmiyyah als een zodanige dwaling dat het de Ummah zal schaden in haar religie en wereldse zaken. Ook zagen ze dat jullie metgezel (Abū Ḥanīfah) en zijn volgelingen – fout of goed – serieus bezig waren met het verspreiden hiervan. En hun uitspraken verspreiden zich nog steeds en mensen worden erdoor meegetrokken naar nog kwadere zaken, zodanig dat het sommige mensen meetrok naar het beweren dat de *āḥād*-overleveringen (d.w.z. wat niet *mutawātir* is) volledig verworpen worden. Anderen werden meegetrokken naar het volledig verwerpen van overleveringen op zich, zoals vermeld werd door ash-Shāfi’iyy. Vervolgens leidde het naar de uitspraak dat de wettelijke teksten (d.w.z. de Qur’ān en de Sunnah) niet als bewijs aangehaald kunnen worden in de geloofsleer! En vervolgens leidde het zelfs naar het beweren dat de Profeten van Allāh ﷺ gelogen hebben en dat zelfs Allāh gelogen zou hebben, zoals ik reeds verduidelijkt heb in het onderdeel over de geloofsleer.”

■ Elders zei ash-Shaykh al-Mu’allimiyy in at-Tankīl (2/658): “Voorwaar, de poging van de docent (al-Kawthariyy) om – ter verdediging van Abū Ḥanīfah – de Imāms van de Islam af te kraken, zoals Sufyān ath-Thawriyy, Abū Ishāq Ibrāhīm ibn Muḥammad al-Fazāriyy, ‘Abdullāh ibn az-Zubayr al-Ḥumaydiyy, al-’Imām Aḥmad ibn Ḥanbal, al-’Imām Abū ‘Abdillāh al-Bukhāriyy en andere Imāms: voorzeker, dit is schadelijker voor Abū Ḥanīfah dan de uitspraken van deze Imāms over hem. Als iemand zou zeggen dat het tot betrouwbaar verklaren van Abū Ḥanīfah enkel mogelijk is door stevige bergen te verwijderen, dan was het lichter geweest voor Abū Ḥanīfah dan dat iemand zegt dat het pogen tot het verdedigen van hem enkel kan middels het afkraken van deze Imāms. En de praktijken van al-Kawthariyy zijn nog schadelijker voor Abū Ḥanīfah dan dit allemaal, want de mensen zeggen: ‘Al-Kawthariyy is een geleerde die goed geïnformeerd is en veel gelezen heeft, dus als hij het kon zonder deze Imāms af te kraken en zonder afschuwelijke drogredeningen, dan zou hij degene zijn die daar het verst van wegblijft.’”

Profijt: zelfs sommige Ash’ariyy-geleerden bevestigden dit, zoals al-Ghazālīyy (505 NH) zei in zijn werk al-Mankhūl (p. 471): “Wat Abū Ḥanīfah betreft: hij was geen *mujtahid* (iemand die het niveau van *al-ijtihād* bereikt heeft), want hij kende de (Arabische) taal niet, en hierop duidt zijn uitspraak ‘*law ramāhu bi abū qubays*’. Ook had hij geen kennis van de overleveringen en daarom hield hij zich vast aan zwakke overleveringen en verwierp de authentieke overleveringen.” Dit terwijl al-Ghazālīyy zelf bekend stond om zwakte in overleveringen en ergere dwalingen dan Abū Ḥanīfah. Ook de Ash’ariyy genaamd al-Juwayniyy (478 NH) deed een soortgelijke uitspraak. En in hetzelfde werk (p. 613) zei al-Ghazālīyy: “Wat Abū Ḥanīfah betreft: hij draaide de Sharī’ah (de Wetgeving) ondersteboven, haalde het pad van de Sharī’ah door elkaar en veranderde het systeem ervan.”

90. Deze uitspraken die ik heb beschreven zijn dus de standpunten van Ahl as-Sunnah wa'l-Jamā'ah wa'l-'Athar,^[1] de mensen van de overleveringen en de dragers van kennis die wij meemaakten en van wie wij de overleveringen hebben genomen en de Sunan hebben geleerd. Zij waren bekende, betrouwbare Imāms, waarheidsgetrouwen en dragers van integriteit, die als rolmodellen genomen worden en van wie [kennis] genomen wordt, en zij waren geen mensen van innovaties, afwijking of verwarring. Dit zijn ook de uitspraken van hun Imāms en hun geleerden die hen voorgingen.^[2] Houd jullie dus daaraan vast, moge Allāh jullie genadig zijn, en leer het en onderwijs het. En succes komt van Allāh.

91. De mensen van innovaties hebben bijnamen en benamingen die niet lijken op de namen van de rechtschapenen, noch op die van de Imāms en de geleerden van de Ummah (natie) van Muḥammad ﷺ. Tot hun namen behoren:

92. **Al-Murji'ah**: dit zijn degenen die beweren: dat het geloof (al-'Imān) enkel de uitspraak is^[3] zonder daden; dat het geloof de uitspraak is en daden (slechts) voorschriften zijn; dat het geloof *mu-jarrad*^[4] is en dat mensen elkaar niet overtreffen in het geloof; dat hun geloof en het geloof van de Engelen en de Profeten gelijk is; dat het geloof niet kan toenemen of afnemen; dat er geen *istithnā*^[5] gedaan mag worden bij het geloof; dat degene die gelooft met (zijn hart en) zijn tong maar geen daden verricht, een ware gelovige is; en dat zij gelovigen zijn bij Allāh, zonder *istithnā*'. Dit zijn allemaal

90. فَهَذِهِ الْأَقَاوِيلُ الَّتِي وَصَفْتُ: مَذَاهِبُ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ وَالْأَثَرِ وَأَصْحَابِ الرُّوَايَاتِ وَحَمَلَةِ الْعِلْمِ الَّذِينَ أَدْرَكْنَاهُمْ وَأَخَذْنَا عَنْهُمْ الْحَدِيثَ وَتَعَلَّمْنَا مِنْهُمْ السُّنَنَ، وَكَانُوا أَيْمَةً مَعْرُوفِينَ ثِقَاتٍ أَهْلَ صِدْقٍ وَأَمَانَةٍ يُقْتَدَى بِهِمْ وَيُؤْخَذُ عَنْهُمْ، وَلَمْ يَكُونُوا أَصْحَابَ بَدْعٍ وَلَا خِلَافٍ وَلَا تَخْلِيطٍ، وَهُوَ قَوْلُ أَيْمَتِهِمْ وَعُلَمَائِهِمُ الَّذِينَ كَانُوا قَبْلَهُمْ. فَتَمَسَّكُوا بِذَلِكَ رَحِمَكُمُ اللَّهُ، وَتَعَلَّمُوهُ وَعَلِّمُوهُ، وَبِاللَّهِ التَّوْفِيقُ.

91. وَلَا أَصْحَابَ الْبَدْعِ تَبَرُّ وَالْقَابِ وَأَسْمَاءَ لَا تُشَبِّهُ أَسْمَاءَ الصَّالِحِينَ وَلَا الْأَيْمَةِ وَلَا الْعُلَمَاءِ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ ﷺ. فَمِنْ أَسْمَائِهِمْ:

92. الْمُرْجِيَّةُ، وَهُمْ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْإِيمَانَ قَوْلٌ بِلَا عَمَلٍ وَأَنَّ الْإِيمَانَ هُوَ الْقَوْلُ وَالْأَعْمَالُ شَرَائِعُ وَأَنَّ الْإِيمَانَ مُجَرَّدٌ وَأَنَّ النَّاسَ لَا يَتَفَقَّصُونَ فِي الْإِيمَانِ. وَأَنَّ إِيْمَانَهُمْ وَإِيمَانَ الْمَلَائِكَةِ وَالْأَنْبِيَاءِ وَاجِدٌ وَأَنَّ الْإِيمَانَ لَا يَزِيدُ وَلَا يَنْقُصُ وَأَنَّ الْإِيمَانَ لَيْسَ فِيهِ اسْتِثْنَاءٌ، وَأَنَّ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَعْمَلْ هُوَ مُؤْمِنٌ حَقًّا وَأَتَتْهُمْ مُؤْمِنُونَ عِنْدَ اللَّهِ بِلَا اسْتِثْنَاءٍ. هَذَا كُلُّهُ قَوْلُ

[1] Ahl as-Sunnah wa'l-Jamā'ah wa'l-'Athar: de mensen van de Sunnah, de Gemeenschap en de overleveringen.

[2] Al-'Imām al-Ḥasan ibn 'Aliyy al-Barbahāriyy ﷺ zei in [13] De Uitleg van de Sunnah (98): "En weet, moge Allāh je genadig zijn, dat kennis niet tot stand komt aan de hand van veel boeken en het veelvuldig overleveren. De geleerde is echter degene die handelt naar kennis en de Sunan, ook al bezit hij weinig kennis en boeken. En wie afwijkt van het Boek en de Sunnah is een persoon van innovatie, ook al heeft hij veel kennis en veel boeken."

[3] D.w.z.: de uitspraak van het hart (d.w.z. het geloof in het hart) en de uitspraak van de tong.

[4] *Mujarrad*: een absoluut geheel dat niet onderverdeeld kan worden.

[5] *Al-Istithnā*: het zeggen van *in shā' Allāh* (als Allāh het wil). Hier wordt specifiek bedoeld het zeggen van '*in shā' Allāh*' in de context van al-'Imān, namelijk dat je zegt: "Ik ben een *mu'min* (gelovige), *in shā' Allāh*." Zie passage 4, 5 en 10.

standpunten van de Murji'ah. Het is het meest walgelijke en meest afgedwaalde standpunt, en het is het verst verwijderd van leiding.^[1]

الْمُرْجِيَّةُ، وَهُوَ أَخْبَثُ الْأَقَاوِيلِ وَأَضَلُّهُ وَأَبْعَدُهُ مِنَ الْهَدَى.

93. **Al-Qadariyyah:** dit zijn degenen die beweren dat *al-istiṭā'ah*,^[2] de wil en de macht aan hen toebehoort; dat zij de macht hebben over goed en kwaad, schade en nut, gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid, en leiding en dwaling; en dat de dienaren hun daden vanuit zichzelf tot stand brengen zonder dat dit voor hen was voorgegaan in de Kennis van Allāh. Hun uitspraak komt overeen met de uitspraak van al-Majūsiyyah^[3] en de christenen en het is het fundament van *az-zandaqah*.^{[4][5]}

93. وَالْقَدَرِيَّةُ: وَهُمْ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّ إِلَهُهُمْ الْإِسْطِطَاعَةَ وَالْمَشِيئَةَ وَالْقُدْرَةَ وَأَنَّهُمْ يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمُ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ وَالضَّرَّ وَالنَّفْعَ وَالطَّاعَةَ وَالْمَعْصِيَةَ وَالْهُدَى وَالضَّلَالََةَ وَأَنَّ الْعِبَادَ يَعْمَلُونَ بِدَعَا مِنْ أَنْفُسِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونَ سَبَقَ لَهُمْ ذَلِكَ فِي عِلْمِ اللَّهِ. وَقَوْلُهُمْ يُضَارِعُ قَوْلَ الْمَجُوسِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ وَهُوَ أَضَلُّ الزُّنْدَقَةِ.

94. **Al-Mu'tazilah:** zij dragen hetzelfde standpunt als de Qadariyyah en belijden hun religie; ze ontkennen de bestraffing van het graf,^[6] de Intercessie^[7] en het Waterbassin;^[8] ze zijn van mening dat het gebed achter niemand van de mensen van de Qiblah^[9] verricht kan worden – inclusief het vrijdaggebed – behalve achter degene die zich op dezelfde mening en begeerte (i.e. innovatie) bevindt als zij; en ze beweren dat de daden van de dienaren niet in het Bewaarde Tablet^[10] staan.

94. وَالْمُعْتَزِلَةُ: وَهُمْ يَقُولُونَ بِقَوْلِ الْقَدَرِيَّةِ وَيَنْدَبُونَ بِلَدِينِهِمْ وَيُكَذِّبُونَ بِعَذَابِ الْقَبْرِ وَالشَّفَاعَةِ وَالْحَوْضِ وَلَا يَرَوْنَ الصَّلَاةَ خَلْفَ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ وَلَا الْجُمُعَةَ إِلَّا مَنْ كَانَ عَلَى مِثْلِ رَأْيِهِمْ وَهَوَاهُمْ، وَيَزْعُمُونَ أَنَّ أَعْمَالَ الْعِبَادِ لَيْسَتْ فِي اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ.

[1] Zie passage 2-14 in deze verhandeling voor meer uitleg over de Murji'ah en hun innovatie van *al-'irjā'*. Al-'Imām Aḥmad ʾ zei in zijn verhandeling over *al-'Imān*, overgeleverd door al-'Imām al-Khallāl in zijn werk *Kitāb as-Sunnah* (1101): "Hier zit noodzakelijk aan verbonden dat wanneer iemand (de verplichtingen en de religie) erkent, en vervolgens de *zinār* (een christelijke gordel) om zijn middel bindt, voor het kruis bidt, naar kerken en kloosters gaat en alle handelingen van de Ahl al-Kitāb (de mensen van het Boek) verricht, maar ondertussen gelooft in Allāh, dat hij hem als een gelovige zou moeten zien. En deze zaken behoren tot de meest afschuwelijke implicaties waar zij (i.e. de Murji'ah) aan vast zitten."

[2] *Al-Istiṭā'ah*: het vermogen tot iets, in staat zijn tot iets.

[3] Al-Majūsiyyah is de religie van al-Majūs (de vuuraanbidders).

[4] *Az-Zandaqah*: *an-nifāq* (huichelarij), d.w.z.: het verbergen van ongeloof terwijl men de Islam uitdraagt. Zie passage 48, onder de voetnoot bij het woord *zindīq*.

[5] Zie passage 15-22 in deze verhandeling voor meer uitleg over de Qadariyyah.

[6] Zie passage 36-37 in deze verhandeling voor meer uitleg over de bestraffing van het graf. Zie ook verhandeling [6] De Fundamenten van de Sunnah (Aḥmad), passage 17 en de bijbehorende voetnoot.

[7] Zie passage 44 voor meer uitleg over de Intercessie (ash-Shafā'ah).

[8] Zie passage 38 en bijbehorende voetnoot voor meer uitleg over het Waterbassin (al-Ḥawḍ).

[9] De mensen van de Qiblah: de mensen van de gebedsrichting, d.w.z. de moslims.

[10] Zie passage 42-43 (incl. voetnoten) voor meer uitleg over het Bewaarde Tablet (al-Lawḥ al-Maḥfūz).

95. **Al-Bakriyyah:** dit zijn Qadariyyah, en ze zijn ‘de mensen van de graankorrel, *al-qirāt*^[1] en *ad-dāniq*^[2] die beweren dat degene die een graankorrel, een *qirāt* of *dāniq* op een verboden manier neemt, een ongelovige is. Hun uitspraak lijkt op die van de Khawārij.

95. **وَالْبَكْرِيَّةُ:** وَهُمْ قَدَرِيَّةٌ، وَهُمْ أَصْحَابُ الْحَبَّةِ وَالْقِرَاطِ وَالْدَانِقِ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّ مَنْ أَخَذَ حَبَّةً أَوْ قِرَاطًا أَوْ دَانِقًا حَرَامًا فَهُوَ كَافِرٌ، وَقَوْهُمْ بِضَاهِي قَوْلِ الْخَوَارِجِ.

96. **Al-Jahmiyyah:** de vijanden van Allāh. Dit zijn degenen die beweren dat de Qurʾān geschapen is; dat Allāh ﷻ niet tot Mūsā gesproken heeft; dat Allāh niet spreekt; dat Hij niet gezien kan worden;^[3] dat Allāh geen plek (*makān*) heeft; dat Allāh geen Troon (*ʿArsh*) heeft, noch een Kursiyy;^[4] en vele andere uitspraken die ik liever niet vermeld. Ze zijn ongelovigen, *zanādiqah* (huichelaren) en vijanden van Allāh, dus pas op voor hen.

96. **وَالْجَهْمِيَّةُ:** أَعْدَاءُ اللَّهِ، وَهُمْ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْقُرْآنَ خُلِقَ وَأَنَّ اللَّهَ ﷻ لَمْ يُكَلِّمْ مُوسَى وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَتَكَلَّمُ وَلَا يُرَى وَلَا يَعْرِفُ لِلَّهِ مَكَانٌ وَلَيْسَ لِلَّهِ عَرْشٌ وَلَا كُرْسِيٌّ، وَكَلَامٌ كَثِيرٌ أَكْرَهُ حِكَايَتَهُ. وَهُمْ كُفَّارٌ زَانَدَةٌ أَعْدَاءُ اللَّهِ فَاحْذَرُوهُمْ.

97. **Al-Wāqifah:** dit zijn degenen die zeggen: ‘Wij zeggen dat de Qurʾān de Spraak van Allāh is, maar we zeggen niet dat het niet geschapen is.’ Ze zijn de ergste en walgelijkste soort (van de Jahmiyyah).^[5]

97. **وَالْوَاقِفَةُ:** وَهُمْ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّا نَقُولُ: إِنَّ الْقُرْآنَ كَلَامُ اللَّهِ، وَلَا نَقُولُ: غَيْرُ خُلُقٍ، وَهُمْ شَرُّ الْأَصْنَافِ وَأَحَبُّهَا.

98. **Al-Lafziyyah:** dit zijn degenen die zeggen: ‘Wij zeggen dat de Qurʾān de Spraak van Allāh is, maar onze uitspraak van de Qurʾān en onze recitatie en voordracht ervan is geschapen.’^[6] Ze zijn ongehoorzame Jahmiyyah.

98. **وَاللَّفْظِيَّةُ:** وَهُمْ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّا نَقُولُ: إِنَّ الْقُرْآنَ كَلَامُ اللَّهِ وَلَكِنَّ الْفَظْنَ بِالْقُرْآنِ وَتِلَاوَتَنَا وَقِرَاءَتَنَا لَهُ خُلُقٌ. وَهُمْ جَهْمِيَّةٌ فُسَاقٌ.

[1] *Al-Qirāt*: 1/20° van een *dīnār* (goudstuk) in de meeste gebieden (an-Nihāyah [4/64] van Ibn al-ʿAthīr); volgens een andere bron is het 1/12° van een dirham (zilverstuk).

[2] *Ad-Dāniq*: 1/6° een *dirham*. (Lisān al-ʿArab [10/105] van Ibn Manẓūr)

[3] In Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (554) en Ṣaḥīḥ Muslim (633) is overgeleverd van Jarīr ﷺ dat de Profeet ﷺ zei: “Voorwaar, jullie zullen jullie Heer zien (in het Hiernamaals) zoals jullie deze maan zien en jullie zullen elkaar niet verdringen om Hem te zien.” ■ Al-ʿImām Ibn Taymiyyah ﷺ zei in [16] *Al-ʿAqidah al-Wasītiyyah* (passage 47; Majmūʿ al-Fatāwā 3/144): “Onder het reeds vermelde geloof in Hem en in Zijn Boeken en Zijn Boodschappers, valt tevens: het geloven dat de gelovigen Hem werkelijk met hun ogen zullen zien op de Dag der Opstanding, net zoals ze de zon zien op een heldere dag, wanneer er geen wolken voor hangen, en zoals ze de maan zien op vollemaansnacht. Ze zullen niet onterecht belemmerd worden in het zien van Hem. Ze zullen Hem zien terwijl ze zich op de stavlakte bevinden tijdens de Opstanding, en vervolgens zullen ze Hem zien na het binnentreden van het Paradijs, zoals Allāh ﷻ het wil.”

[4] De Kursiyy (Stoel) is de plaats van de Twee Voeten van Allāh. Zie passage 51 in deze verhandeling.

[5] Zie passage 67 (incl. de voetnoot) in deze verhandeling.

[6] De methodiek van Ahl as-Sunnah is dat we niet zeggen dat onze uitspraak van de Qurʾān geschapen is, maar dat we ook niet zeggen dat onze uitspraak van de Qurʾān niet geschapen is, want beide bevatten een valse betekenis. Zie passage 68 (incl. de voetnoten, met name voetnoot 4) voor meer uitleg.

99. **Ar-Rāfiḍah:** dit zijn degenen die zich distantiëren van de metgezellen van de Profeet ﷺ, hen beledigen en hen kleineren, en ze verklaren de Ummah tot ongelovig behalve een kleine groep. De Rāfiḍah hebben niets te maken met de Islam.

99. **وَالرَّافِضَةُ:** وَهُمْ الَّذِينَ يَتَبَرَّؤُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ وَيَسُبُّوهُمْ وَيَتَقَصُّوهُمْ وَيَكْفُرُونَ الْأُمَّةَ إِلَّا نَفَرًا يَسِيرًا. وَكَيَسَتْ الرَّافِضَةُ مِنَ الْإِسْلَامِ فِي شَيْءٍ.

100. **Al-Manṣūriyyah:** zij zijn de walgelijkste soort onder de Rāfiḍah. Ze zeggen dat degene die veertig man doodt van degenen die het niet eens zijn met hun begeerten,^[1] het Paradijs zal binnentreden. Ze zijn degenen die mensen wurgen en hun bezittingen toegestaan verklaren, en ze zijn degenen die zeggen: 'Jibril ﷺ heeft zich vergist bij het overbrengen van de Boodschap.'^[2] Dit is de duidelijke vorm van ongelof waar geen Īmān (geloof) mee vermengd is. We zoeken toevlucht bij Allāh, we zoeken toevlucht bij Allāh.

100. **وَالْمَنْصُورِيَّةُ:** وَهُمْ رَافِضَةٌ أَحَبُّ الرَّافِضِ. وَهُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ: مَنْ قَتَلَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا مِمَّنْ خَالَفَ هَوَاهُمْ دَخَلَ الْجَنَّةَ. وَهُمْ الَّذِينَ يَخْفِقُونَ النَّاسَ وَيَسْتَجِلُّونَ أَمْوَالَهُمْ. وَهُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ: أَخْطَأَ جِبْرِيلُ ﷺ بِالرَّسَالَةِ. وَهَذَا هُوَ الْكُفْرُ الْوَاضِحُ الَّذِي لَا يَسُوبُهُ إِيْمَانٌ، فَتَعُوذُ بِاللَّهِ وَتَعُوذُ بِاللَّهِ.

101. **As-Sabā'iyyah:** zij zijn leugenachtige Rāfiḍah, bevinden zich dicht bij degenen die ik reeds genoemd heb en zijn afgeweken van de Ummah (moslimnatie). De Rāfiḍah hebben een kwader effect op de Islam dan de ongelovigen van Ahl al-Ḥarb.^[3]

101. **وَالسَّبَائِيَّةُ:** وَهُمْ رَافِضَةٌ كَذَّابُونَ، وَهُمْ قَرِيبٌ مِمَّنْ ذَكَرْتُ، مُخَالِفُونَ لِلْأُمَّةِ. وَالرَّوَافِضُ أَسْوَأُ أَثَرًا فِي الْإِسْلَامِ مِنْ أَهْلِ الْكُفْرِ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ.

102. Een groep onder de Rāfiḍah zegt: 'Aliyy bevindt zich in de wolken.' En ze zeggen: 'Aliyy zal opgewekt worden en terugkeren vóór de Dag der Opstanding.' Dit zijn allemaal leugens, valsheden en verzinsels.

102. **وَصِنْفٌ مِنَ الرَّوَافِضِ يَقُولُونَ: (عَلِيٌّ فِي السَّحَابِ)، وَيَقُولُونَ: (عَلِيٌّ يُعَيَّثُ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ). وَهَذَا كُلُّهُ كَذِبٌ وَزُورٌ وَمُهَيَّأٌ.**

103. **Az-Zaydiyyah:** zij zijn Rāfiḍah en ze zijn degenen die zich distantiëren van 'Uthmān, Ṭalḥah, az-Zubayr en 'Ā'ishah (رضي الله عنهم). Ze zijn van mening dat er gestreden dient te worden achter eenieder die een rebellie start van onder de nakomelingen van 'Aliyy – of dit nu een vrome of zondige persoon is – tot hij overwint of verslagen wordt.

103. **وَالزَّيْدِيَّةُ:** وَهُمْ رَافِضَةٌ، وَهُمْ الَّذِينَ يَتَبَرَّؤُونَ مِنْ: عُثْمَانَ وَطَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ وَعَائِشَةَ، وَيَرُونَ الْقِتَالَ مَعَ كُلِّ مَنْ خَرَجَ مِنْ وَلَدِ عَلِيٍّ، بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا، حَتَّى يَغْلِبَ أَوْ يُغْلَبَ.

[1] D.w.z. de begeerten (innovaties) van de Manṣūriyyah.

[2] D.w.z.: dat Jibril zich vergistte en de Boodschap bracht naar Muḥammad ﷺ in plaats van 'Aliyy رضي الله عنه.

[3] *Ahl al-Ḥarb*: alle ongelovigen vallen onder *Ahl al-Ḥarb* (de mensen van oorlog), behalve: *Ahl adh-Dhimmah* (letterlijk: de mensen van bescherming; d.w.z. de joden, christenen of magiërs die onder een Islamitische staat leven en *jizyah* betalen); de *mu'āhad*, d.w.z. degene met wie de moslims een verdrag (*ahd*) hebben; en de *musta'min*, d.w.z. de ongelovige die de Islamitische staat is binnengegaan onder een contract van veiligheid (*aqd amān*) van de moslims.

104. **Al-Khashabiyyah:** zij zeggen hetzelfde als de Zaydiyyah.

104. **وَالْحَشَبِيَّةُ:** وَهُمْ يَقُولُونَ بِقَوْلِ الرَّيْدِيَّةِ.

105. **Ash-Shiʿah:** zij beweren dat zij, ter uitsluiting van de rest, degenen zijn die houden van de familie van Muḥammad ﷺ. Ze hebben echter gelogen, want specifiek zij – ter uitsluiting van de rest – zijn juist degenen die de familie van Muḥammad ﷺ haten. De werkelijke *shiʿah* (partij) van de familie van Muḥammad (ﷺ) zijn niemand anders dan de godsvrezenden: de mensen van de Sunnah en de overlevering, wie zij ook zijn en waar zij ook zijn; zij die houden van de familie van Muḥammad en alle metgezellen van Muḥammad (ﷺ), en die niemand van hen beschrijven met iets slechts, een gebrek of een tekortkoming. Wie één van de metgezellen van Muḥammad ﷺ beschrijft met iets slechts, hem bekritiseert door middel van een gebrek, zich distantieert van een van hen, hen beledigt of zinspeelt op het beledigen en beschimpen van hen, die is een afgeweken, walgelijke, afgedwaalde Rāfiḍiyy.

105. **وَالشَّيْعَةُ:** وَهُمْ فِيهَا زَعَمُوا يَتَّجِلُونَ حُبَّ آلِ مُحَمَّدٍ دُونَ النَّاسِ، وَكَذَّبُوا، بَلْ هُمْ خَاصَّةُ الْمُبْغِضُونَ لِآلِ مُحَمَّدٍ دُونَ النَّاسِ. إِنَّمَا شِيعَةُ آلِ مُحَمَّدٍ الْمُتَّقُونَ أَهْلَ السُّنَّةِ وَالْأَثَرِ، مَنْ كَانُوا وَحَيْثُ كَانُوا، الَّذِينَ يُحِبُّونَ آلَ مُحَمَّدٍ وَجَمِيعَ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ وَلَا يَذْكُرُونَ أَحَدًا مِنْهُمْ بِسُوءٍ وَلَا عَيْبٍ وَلَا مَنْقُصَةٍ. فَمَنْ ذَكَرَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ ﷺ بِسُوءٍ أَوْ طَعَنَ عَلَيْهِ بِعَيْبٍ أَوْ تَبَرَّأَ مِنْ أَحَدٍ مِنْهُمْ أَوْ سَبَّاهُمْ أَوْ عَرَّضَ بِسَبِّهِمْ وَسَتَمَّهِمْ فَهُوَ رَافِضِيٌّ مُخَالِفٌ حَيْثُ ضَلَّ.

106. Wat betreft **al-Khawārij:** zij zijn uit de religie geschoten^[1] en hebben het pad (*al-millah*) verlaten, zich losgebroken van de Islam en zich afgesplitst van de gemeenschap. Ze zijn afgedwaald van het pad van leiding en zijn in opstand gekomen tegen de machthebber en de leiders. Ze hebben het zwaard getrokken tegen de Ummah (moslimnatie), hun bloed en bezittingen toegestaan verklaard en eenieder ongelovig verklaard die het niet met hen eens was, en lieten enkel degene die hun standpunt draagt, zich op dezelfde mening bevindt als zij en met hen blijft in hun land van dwaling.

106. **وَأَمَّا الْخَوَارِجُ:** فَمَرَقُوا مِنَ الدِّينِ، وَفَارَقُوا الْمِلَّةَ، وَشَرَدُوا عَلَى الْإِسْلَامِ، وَشَدُّوا عَنِ الْجَمَاعَةِ وَضَلُّوا عَنِ سَبِيلِ الْهُدَى، وَخَرَجُوا عَلَى السُّلْطَانِ وَالْأَمِيَّةِ وَسَلُّوا السَّيْفَ عَلَى الْأُمَّةِ، وَاسْتَحَلُّوا دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ، وَأَكْفَرُوا مَنْ خَالَفَهُمْ إِلَّا مَنْ قَالَ بِقَوْلِهِمْ وَكَانَ عَلَى مِثْلِ رَأْيِهِمْ وَتَبَّتْ مَعَهُمْ فِي دَارِ ضَلَالَتِهِمْ.

Ze schelden de metgezellen van Muḥammad ﷺ, zijn aange-trouwde familie en zijn schoonzonen uit, distantieëren zich van hen en beschuldigen hen van ongelooft en enorme zaken, en ze geloven

وَهُمْ يَسْتَمُونُ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ ﷺ وَأَصْهَارَهُ وَأَخْتَانَهُ وَيَتَبَرَّؤُونَ مِنْهُمْ وَيَرْمُونَهُمْ بِالْكُفْرِ وَالْعِظَائِمِ وَيَرَوْنَ

[1] Dit is een verwijzing naar de overlevering in Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (3611) en Ṣaḥīḥ Muslim (1066) waarin de Profeet ﷺ zei over de Khawārij: “Ze schieten (*yamruqūna*) uit de religie zoals een pijl uit een prooi schiet.” Er is een meningsverschil over het tot ongelovig verklaren van de Khawārij. De Bevelhebber van de Gelovigen ‘Alīyy ibn Abī Ṭālib ﷺ beschouwde hen niet als ongelovigen en bestreed hen als rebellerende moslims; en hij was een van de vier rechtgeleide kaliefen. Al-ʿImām Aḥmad onthield zich van het tot ongelovig verklaren van hen, zoals al-Khallāl vermeldde in zijn werk *Kitāb as-Sunnah* (110): “Muḥammad ibn Abī Hārūn berichtte mij dat Iṣḥāq aan hen overleverde dat Abū ‘Abdillāh (Aḥmad) gevraagd werd over de Ḥarūriyyah (een subsekte van de Khawārij) en de *māriqah* (i.e. de Khawārij): Zijn ze ongelovig? Hij (Aḥmad) zei: ‘Onthef mij hiervan, en zeg zoals de overlevering over hen gekomen is.’”

dat ze van hen af dienen te wijken in de voorschriften van de religie en de Sunan^[1] van de Islam. Ze geloven niet in de bestraffing van het graf, noch in het Waterbassin (al-Ḥawḍ), noch in de Intercessie (ash-Shafā'ah), en ze geloven dat niemand uit het Vuur zal treden.^[2] Ze zeggen: 'Wie één leugen vertelt, of een kleine of grote zonde pleegt, en sterft zonder berouw te tonen, die is een ongelovige, dus hij zal absoluut voor altijd in het Vuur verblijven.' Ze dragen het standpunt van de Bakriyyah inzake de graankorrel en de qirāṭ,^[3] en ze zijn Qadariyyah,^[4] Jahmiyyah,^[5] Murji'ah^[6] en Rāfiḍah.^[7]

Ze geloven dat er geen gemeenschappelijk gebed mogelijk is behalve achter hun imam, dat het gebed uitgesteld mag worden buiten haar tijd, dat er gevast kan worden vóór het zien van de maan-sikkel en dat het vasten beëindigd mag worden vóór het zien ervan. Ze geloven dat het huwelijk voltrokken kan worden zonder voogd (*waliyy*) of machthebber, dat het tijdelijke huwelijkscontract (*al-mu'ah*) toegestaan is in hun leer en dat het inwisselen van één dirham voor twee dirhams van hand op hand toegestaan is.

Ze geloven dat er niet gebeden mag worden in leren sokken (*al-khifāf*) en dat er niet overheen geveegd kan worden. Ze geloven niet dat de machthebber recht heeft op hun gehoorzaamheid, noch dat Quraysh het recht heeft op het (leiderschap van het) kalifaat. En er zijn vele andere zaken waarin zij de Islam en de moslims tegen gaan. Het is genoeg als dwaling voor een groep dat dit hun mening, standpunt (*madh-hab*) en religie is. Ze hebben niets met de Islam te maken en ze zijn *māriqah*.^[8]

خَلَاقُهُمْ فِي شَرَائِعِ الدِّينِ وَسُنَنِ الْإِسْلَامِ.
وَلَا يُؤْمِنُونَ بِعَذَابِ الْقَبْرِ وَلَا الْحَوْضِ وَلَا
الشَّفَاعَةِ وَلَا يُخْرِجُونَ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ النَّارِ.
وَهُمْ يَقُولُونَ: مَنْ كَذَبَ كَذِبَهُ أَوْ أَتَى صَغِيرَةً
أَوْ كَبِيرَةً مِنَ الذُّنُوبِ قَاتَتْ مِنْ غَيْرِ تَوْبَةٍ فَهُوَ
كَافِرٌ، فَهُوَ فِي النَّارِ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا. وَهُمْ
يَقُولُونَ بِقَوْلِ الْبُكْرِيِّ فِي الْحَبَّةِ وَالْقِرَاطِ.
وَهُمْ قَدَرِيَّةٌ جَهْمِيَّةٌ مُرَجِّيَّةٌ رَافِضَةٌ.

وَلَا يَرَوْنَ جَمَاعَةً إِلَّا خَلْفَ إِمَامِهِمْ.
وَهُمْ يَرَوْنَ تَأْخِيرَ الصَّلَاةِ عَنْ وَقْتِهَا،
وَيَرَوْنَ الصَّوْمَ قَبْلَ رُؤْيَا الْهِلَالِ وَالْفِطْرِ
قَبْلَ رُؤْيَاهِ. وَهُمْ يَرَوْنَ النِّكَاحَ بِغَيْرِ وِئٍ
وَلَا سُلْطَانٍ، وَيَرَوْنَ الْمُتْعَةَ فِي دِينِهِمْ،
وَيَرَوْنَ الذَّرْهَمَ بِالذَّرْهَمَيْنِ يَدًا بِيَدٍ حَالًا.

وَهُمْ لَا يَرَوْنَ الصَّلَاةَ فِي الْحِفَافِ وَلَا
الْمَسْحَ عَلَيْهَا. وَهُمْ لَا يَرَوْنَ لِلْسُلْطَانِ
عَلَيْهِمْ طَاعَةً وَلَا لِقُرَيْشٍ خِلَافَةً. وَأَشْيَاءَ
كَثِيرَةٍ يُخَالِفُونَ فِيهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ. فَكَفَى
بِقَوْمٍ ضَلَالَةٍ أَنْ يَكُونَ هَذَا رَأْيُهُمْ وَمَذْهَبُهُمْ
وَدِينُهُمْ. وَلَيْسُوا مِنَ الْإِسْلَامِ فِي شَيْءٍ،
وَهُمُ الْمَارِقَةُ.

[1] *Sunan*: mv. van Sunnah. Sunnah: manier, methode (van de Profeet ﷺ).

[2] Zie passage 38 over het Waterbassin en passage 44 over de Intercessie.

[3] Zie passage 95 (incl. de voetnoten) voor meer uitleg over de Bakriyyah.

[4] Sommige subsektes van de Khawārij droegen het standpunt van de Qadariyyah met betrekking tot de Voorbeschikking (al-Qadar).

[5] Sommige subsektes van de Khawārij droegen het standpunt van de Jahmiyyah inzake de Eigenschappen van Allāh.

[6] De auteur legt dit uit bij passage 117.

[7] De Khawārij komen namelijk (deels) overeen met de Rāfiḍah vanwege het tot ongelovig verklaren van sommige metgezellen.

[8] *Māriqah*: zij die uit de religie geschoten zijn. Zie de vorige passage (incl. de voetnoot).

107. En tot de benamingen van de Khawārij behoren:

107. وَمِنْ أَسْمَاءِ الْخَوَارِجِ:

- Al-Ḥarūriyyah: dit zijn de mensen van Ḥarawrā³.^[1] ▪ الْحَرَوْرِيَّةُ: وَهُمْ أَهْلُ حَرَوْرَاءَ.
- Al-ʿAzāriqah: dit zijn de metgezellen van Nāfiʿ ibn al-ʿAzraq. Hun uitspraak is de walgelijkste en het verst verwijderd van de Islam en de Sunnah. ▪ وَالْأَزَارِقَةُ: وَهُمْ أَصْحَابُ نَافِعِ بْنِ الْأَزْرَقِ. وَقَوْمُهُمْ أَخْبَثُ الْأَقَاوِيلِ وَأَبْعَدُهَا مِنَ الْإِسْلَامِ وَالسُّنَّةِ.
- An-Najdiyyah: dit zijn de metgezellen van Najdah ibn ʿĀmir al-Ḥarūriyy. ▪ وَالنَّجْدِيَّةُ: وَهُمْ أَصْحَابُ نَجْدَةَ بْنِ عَامِرِ الْحَرَوْرِيِّ.
- Al-ʿIbāḍiyyah: dit zijn de metgezellen van ʿAbdullāh ibn Ibāḍ. ▪ وَالْإِبَاضِيَّةُ: وَهُمْ أَصْحَابُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبَاضٍ.
- Aṣ-Ṣufriyyah: dit zijn de metgezellen van Dāwūd ibn an-Nuʿmān, toen men tegen hem zei: “Je bent leeg (*ṣifr*) van kennis.” ▪ وَالصُّفَرِيَّةُ: وَهُمْ أَصْحَابُ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ حِينَ قِيلَ لَهُ: إِنَّكَ صِفْرٌ مِنَ الْعِلْمِ.
- En al-Bayhasiyyah, al-Maymūniyyah en al-Khāzimiyyah. ▪ وَالْبَيْهَاسِيَّةُ، وَالْمَيْمُونِيَّةُ، وَالْخَازِمِيَّةُ.

Het zijn allen ongehoorzame Khawārij die van de Sunnah afge-
weken zijn, buiten de religie getreden zijn en mensen van innovatie
en dwaling zijn. En het zijn rovers en bandieten; daar staan ze om
bekend bij ons.

كُلُّ هَؤُلَاءِ خَوَارِجٌ، فَسَاقٌ، مُخَالِفُونَ
لِلسُّنَّةِ، خَارِجُونَ مِنَ الْمِلَّةِ، أَهْلُ بِدْعَةٍ
وَصَلَاةٍ، وَهُمْ لُصُوصٌ، قُطَاعٌ، قَدْ
عَرَفْنَاهُمْ بِذَلِكَ.

108. **Ash-Shuʿūbiyyah:** dit zijn mensen van innovaties en dwa-
ling die zeggen: ‘De Arabieren en de *mawālī*^[2] zijn bij ons gelijk.’ Ze
kennen de Arabieren geen recht of deugd toe en houden niet van
hen. Sterker nog, ze haten de Arabieren en koesteren wrok, afgunst
en haat jegens hen in hun harten. Dit is een afschuwelijke uitspraak,
die ingevoerd werd door een man uit Irak, en hij werd hierin ge-
volgd door een kleine groep, waarna hij daarop werd gedood.

108. وَالشُّعُوبِيَّةُ: وَهُمْ أَصْحَابُ بِدْعَةٍ
وَصَلَاةٍ وَهُمْ يَقُولُونَ: الْعَرَبُ وَالْمَوَالِي
عِنْدَنَا وَاحِدٌ. لَا يَرَوْنَ لِلْعَرَبِ حَقًّا، وَلَا
يَعْرِفُونَ هَمَّ فَضْلًا، وَلَا يُحِبُّوهُمْ، بَلْ
يُبْغِضُونَ الْعَرَبَ، وَيُضْضِرُّونَ هَمَّ الْغِلِّ
وَالْحَسَدِ وَالْبُغْضَةِ فِي قُلُوبِهِمْ. وَهَذَا قَوْلُ
قَبِيحٍ، ابْتَدَعَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ،
وَتَابَعَهُ عَلَيْهِ نَفَرٌ يَسِيرُ فَقُتِلَ عَلَيْهِ.

[1] Al-ʿAzhariyy (370 NH) zei in Tahdhīb al-Lughah (3/277): “Ḥarawrā: een plek net buiten al-Kūfah waar al-Ḥarūriyyah van de Khawārij aan toegeschreven werden. Daar vond hun eerste *tahkīm* (oproep tot oordeel) en bijeenkomst plaats toen zij tegen ʿAliyy ingingen.”

Deze naam is tevens vermeld door de Moeder der Gelovigen ʿĀʾishah ﷺ, zoals overgeleverd is in Ṣaḥīḥ al-Bukhārīyy (310) en Ṣaḥīḥ Muslim (335) “van Muʾādhah, dat een vrouw aan ʿĀʾishah vroeg: ‘Dient een van ons haar gebed van de dagen van haar menstruatieperiode in te halen?’ ʿĀʾishah zei: ‘Ben jij soms een Ḥarūriyyah? Als een van ons in haar menstruatieperiode zat in de tijd van de Boodschapper van Allāh ﷺ, dan werd zij niet bevolen om het in te halen.’”

[2] *Mawālī*: vrijgelaten (voormalige) slaven

109. **Aṣḥāb ar-Ra'y:**^[1] dit zijn dwalende innovators (*mubtadi'ah*) en vijanden van de Sunnah en de overlevering. Ze beschouwen de religie als een zaak van *ra'y* (opinie), *qiyās* (analogie^[2]) en *istiḥsān*.^[3] Ze gaan de *āthār*^[4] tegen, laten de *aḥādīth*^[5] vallen, spreken de Boodschapper ﷺ tegen en nemen Abū Ḥanīfah en degene die zijn uitspraak volgt als Imām wiens leer zij belijden en wiens standpunt zij innemen. Welke dwaling is duidelijker dan [het standpunt van] degene die dit zegt of die zich op zoiets bevindt? Hij laat de uitspraak van de Boodschapper (ﷺ) en zijn metgezellen en volgt de mening van Abū Ḥanīfah en zijn metgezellen – dit is genoeg als vernietigende dwaling, overtreding en verwerping.^[6]

109. وَأَصْحَابُ الرَّأْيِ: وَهُمْ مُبْتَدِعَةٌ ضَلَالٌ، أَعْدَاءُ السُّنَّةِ وَالْأَثَرِ، يَرَوْنَ الدِّينَ رَأْيًا وَقِيَاسًا وَاسْتِحْسَانًا. وَهُمْ مُخَالِفُونَ الْأَثَرَ وَبُطْلُونَ الْحَدِيثِ وَيَرُدُّونَ عَلَى الرَّسُولِ ﷺ، وَيَتَّخِذُونَ أَبَا حَنِيفَةَ وَمَنْ قَالَ بِقَوْلِهِ إِمَامًا يَدِينُونَ بِدِينِهِمْ وَيَقُولُونَ بِقَوْلِهِمْ. فَأَيُّ ضَلَالَةٍ بَاطِنٍ يَمُنُّ قَالَ بِهَذَا أَوْ كَانَ عَلَى مِثْلِ هَذَا، يَتْرُكُ قَوْلَ الرَّسُولِ (ﷺ) وَأَصْحَابِهِ وَيَتَّبِعُ رَأْيَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَصْحَابِهِ؟ فَكَفَى بِهَذَا غَيًّا مُرِيدًا وَطُغْيَانًا وَرَدًّا.

110. *Al-Walāyah* is een innovatie (*bid'ah*) en *al-barā'ah* is een innovatie, en dat is de uitspraak van degenen die zeggen: 'Wij hebben loyaliteit voor die-en-die en distantieëren ons van die-en-die.'^[7] Deze uitspraak is een innovatie, dus pas op ervoor.

110. وَالْوَلَايَةُ بِدْعَةٌ، وَالْبَرَاءَةُ بِدْعَةٌ. وَهُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ: نَتَوَلَّى فَلَانًا وَنَتَبَرَّأُ مِنْ فَلَانٍ. وَهَذَا الْقَوْلُ بِدْعَةٌ فَاحْذَرُوهُ.

111. Wie een van deze uitspraken als standpunt draagt, erin gelooft, het begeert, er tevreden over is of ervan houdt, die is tegen de Sunnah ingegaan en uit de Gemeenschap (Jamā'ah) getreden. Hij heeft de

111. فَمَنْ قَالَ بِشَيْءٍ مِنْ هَذِهِ الْأَقْوَالِ أَوْ رَأَاهَا أَوْ هَوَيْتَهَا أَوْ رَضِيَهَا أَوْ أَحَبَّهَا: فَقَدْ خَالَفَ السُّنَّةَ وَخَرَجَ مِنَ الْجَمَاعَةِ وَتَرَكَ الْأَكْثَرَ

[1] Aṣḥāb ar-Ra'y: de mensen (of volgers) van opinie.

[2] Zie passage 87, voetnoot nr. 1 en 2 inzake *ar-ra'y* (opinie) en *al-qiyās* (analogie).

[3] *Istiḥsān*: iets als goed beschouwen op basis van opinie.

[4] *Āthār*: meervoud van *athar*: een overlevering van de Profeet ﷺ, een metgezel of een Ṭābi'yy.

[5] *Aḥādīth*: meervoud van *ḥadīth*: een overlevering van de Profeet ﷺ.

[6] Zie passage 87 t/m 89 (incl. de voetnoten) in deze verhandeling.

[7] Wat hier bedoeld wordt is wat al-Imām Abū Bakr al-Khallāl overleverde in zijn werk *Kitāb as-Sunnah* (763): "Abū Ṭālib zei: 'Ik vroeg aan Abū 'Abdillāh (Aḥmad ibn Ḥanbal): '*Al-Barā'ah* (distantieëring) is een innovatie, *al-walāyah* (liefde en loyaliteit) is een innovatie en *ash-shahādah* (getuigen) is een innovatie?' Hij (Aḥmad) zei: '*Al-Barā'ah* is dat je je distantieërt van een van de metgezellen van de Boodschapper van Allāh ﷺ, *al-walāyah* is dat je liefde en loyaliteit hebt voor sommige [metgezellen] terwijl je anderen laat, en *ash-shahādah* is dat je over iemand (van de moslims) getuigt dat hij in het Vuur is.'"

Al-Imām Ibn Baṭṭāh al-Ukbariyy (387 NH) zei in zijn werk *al-Ibānah aṣ-Ṣuḡhrā* (528): "*Ash-Shahādah* is een innovatie, *al-barā'ah* is een innovatie en *al-walāyah* is een innovatie. En *ash-shahādah* is dat een persoon over iemand (van de moslims) – over wie geen berichtgeving gekomen is – getuigt dat hij in het Paradijs of het Vuur is; *al-walāyah* is dat een persoon liefde en loyaliteit heeft voor een groep (moslims) en zich distantieërt van een andere groep (moslims); en *al-barā'ah* is dat een persoon zich distantieërt van een groep die zich op de Islam en de Sunnah bevindt."

overlevering verlaten en afwijking als standpunt ingenomen en hij is in innovatie vervallen en van het pad geraakt. En ons succes komt enkel van Allāh, op Hem vertrouwen wij, bij Hem zoeken we hulp en er is geen macht of kracht behalve met Hulp van Allāh.

وَقَالَ بِالْخِلَافِ وَدَخَلَ فِي الْبِدْعَةِ وَزَالَ عَنِ
الطَّرِيقِ. وَمَا تَوَفَّقْنَا إِلَّا بِإِلَهِهِ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا
وَبِهِ أَسْتَعْنَا وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

112. De mensen van begeerten, innovaties en afwijking hebben afschuwelijke en lelijke namen verzonnen, die zij als benaming gaven aan de mensen van de Sunnah (Ahl as-Sunnah). Ze willen hen daarmee in diskrediet brengen, beschimpen, belasteren en vernederen bij de dwazen en de onwetenden.^[1]

112. وَقَدْ أَخَذَتْ أَهْلُ الْأَهْوَاءِ وَالْبِدَعِ
وَالْخِلَافِ أَسْمَاءَ شَنِيعَةٍ فَبَيَّحَتْ فَسَمَوْا بِهَا
أَهْلَ السُّنَّةِ، يُرِيدُونَ بِذَلِكَ عَيْبَهُمْ وَالطَّعْنَ
عَلَيْهِمْ وَالْوَقِيعَةَ فِيهِمْ وَالْإِزْرَاءَ بِهِمْ عِنْدَ
السُّفَهَاءِ وَالْجُهَّالِ:

113. Wat betreft de Murji'ah, zij noemen de mensen van de Sunnah: *shukkāk*.^[2] De Murji'ah hebben echter gelogen, want juist zij zijn degenen die zich op twijfel en ontkenning bevinden.

113. فَأَمَّا الْمُرْجِيَّةُ: فَإِنَّهُمْ يُسَمُّونَ أَهْلَ
السُّنَّةِ: شُكَّكَاءَ. وَكَذَبَتِ الْمُرْجِيَّةُ، بَلْ هُمْ
أَوَّلَى بِالشَّكِّ وَبِالتَّكْذِيبِ.

[1] Al-ʿImām Abū ʿUthmān aṣ-Ṣābūniyy ash-Shāfiʿiyy (449 NH) ﷺ zei in zijn bekende werk over de geloofsleer, ʿAqīdat as-Salaf wa Aṣḥāb al-Ḥadīth (p. 305), na het vermelden van enkele benamingen die de mensen van innovatie aan Ahl as-Sunnah geven: “Dit is allemaal ʿaṣabiyyah (fanatisme). Er is maar één naam die past bij Ahl as-Sunnah en dat is Aṣḥāb al-Ḥadīth (de mensen van de overleveringen). Ik heb gezien dat de mensen van innovaties inzake deze benamingen die zij aan Ahl as-Sunnah hebben gegeven, eenzelfde soort methode bewandelen als die de afgodenaanbidders bewandelden met betrekking tot de Boodschapper van Allāh ﷺ.

“Zij deden verschillende uitspraken over hem (ﷺ): sommigen noemden hem een tovenaars (sāhir), terwijl anderen hem een waarzegger (kāhin), een poëet (shāʿir), een bezetene (majnūn), een getroffen (maftūn) of een vervaardiger van onwaarheden en een leugenaar noemden. De Profeet ﷺ was echter vrij en ver verwijderd van deze ontelingen, en hij was niets anders dan een uitverkoren Boodschapper en een Profeet. Allāh ﷻ zei (vert.): «Kijk hoe zij vergelijkingen van jou maakten, waardoor zij dwalen en geen weg (naar de Waarheid) kunnen vinden. {48}» [al-ʿIsrāʾ 17:48].

“Zo hebben de innovators (al-mubtadiʿah) – moge Allāh hen vernederen – ook verschillende uitspraken gedaan over de dragers van de berichtgevingen van de Profeet ﷺ, de overbrengers van zijn āthār (overleveringen) en de overleveraars van zijn ahādīth (overleveringen) die hem (ﷺ) volgen en geleid zijn door middel van zijn Sunnah. Sommigen van hen noemden hen ḥashwiyyah, terwijl anderen hen mushabbihah, nābitah, nāṣibah of jabriyyah noemden. De mensen van de overleveringen (Aṣḥāb al-Ḥadīth) zijn echter vrij van deze ontelingen en ze zijn rein, puur en godsvrezend. Ze zijn niets anders dan de mensen van de verlichtende Sunnah en de correcte methodiek [...]” De voorgenoemde benamingen zullen verderop aan bod komen.

[2] *Shukkāk* (twijfelaars) is een naam die door de Murji'ah gegeven wordt aan Ahl as-Sunnah, omdat Ahl as-Sunnah zeggen: “Ik ben een *muʾmin* (gelovige), *in shāʾ Allāh* (als Allāh het wil)”, terwijl de Murji'ah geen *in shāʾ Allāh* toevoegen en dit als twijfel beschouwen. Dit is valsheid, want de term *muʾmin* (gelovige) duidt op de complete, vervolmaakte Īmān. Zie passage 2 t/m 14 (met name passage 4, incl. de voetnoot).

114. Wat betreft de Qadariyyah, zij noemen de mensen van de Sunnah en de bevestiging.^[1] *mujbirah*.^[2] De Qadariyyah hebben echter gelogen, want juist zij zijn degenen die zich op leugens en afwijking bevinden. Ze ontkennen de Macht (Qudrah) van Allāh over Zijn schepping en zeggen datgene over Hem wat niet gepast is met betrekking tot Hem ﷻ.

114. وَأَمَّا الْقَدَرِيَّةُ: فَإِنَّهُمْ يُسْمُونَ أَهْلَ السُّنَّةِ وَالْإِثْبَاتِ: مُجْبِرَةً. وَكَذَبَتِ الْقَدَرِيَّةُ، بَلْ هُمْ أَوَّلَى بِالْكُذِبِ وَالْخِلَافِ؛ أَنْفَعُوا قُدْرَةَ اللَّهِ عَنْ خَلْقِهِ وَقَالُوا لَهُ مَا لَيْسَ بِأَهْلٍ لَهُ ﷻ.

115. Wat betreft de Jahmiyyah, zij noemen de mensen van de Sunnah: *mushabbihah*.^[3] De Jahmiyyah – de vijanden van Allāh – hebben echter gelogen, want juist zij zijn degenen die zich op *at-tashbih* (vergelijking) en ontkenning bevinden. Ze verzonnen leugens over Allāh ﷻ, spraken valsheid en verzinsels uit over Hem en werden ongelovigen volgens hun eigen uitspraak.^[4]

115. وَأَمَّا الْجَهْمِيَّةُ: فَإِنَّهُمْ يُسْمُونَ أَهْلَ السُّنَّةِ: مُشَبِّهَةً. وَكَذَبَتِ الْجَهْمِيَّةُ أَعْدَاءَ اللَّهِ، بَلْ هُمْ أَوَّلَى بِالتَّشْبِيهِ وَالْكُذِبِ. افْتَرَوْا عَلَى اللَّهِ ﷻ الْكُذِبَ وَقَالُوا عَلَى اللَّهِ الزُّورَ وَالْإِفْكَ وَكَفَرُوا فِي قَوْلِهِمْ.

[1] De bevestiging van de Voorbeschikking; i.e. de mensen die de Sunnah volgen en de Voorbeschikking bevestigen.

[2] *Mujbirah* (compulsionisten) – of soms Jabriyyah (afkomstig van *jabr*, wat ‘dwang’ betekent) – is een bijnaam die de Qadariyyah (degenen die de Voorbeschikking [al-Qadar] ontkennen) geven aan Ahl as-Sunnah, omdat Ahl as-Sunnah geloven dat Allāh de daden van de dienaren voorbepaald en geschapen heeft, terwijl de dienaren een eigen wil hebben, die ondergeschikt is aan de Wil van Allāh. De Qadariyyah beweren foutief dat dit betekent dat de dienaren gedwongen zijn in hun daden, waardoor zij Ahl as-Sunnah deze bijnaam geven. De sekte die werkelijk gelooft dat de dienaren géén eigen wil hebben en gedwongen zijn in hun daden, staan bij Ahl as-Sunnah bekend als de Jabriyyah.

[3] *Mushabbihah* (vergelijkers) is een bijnaam die de Jahmiyyah – en hun subsektes zoals de Ashā'irah en de Māturidiyyah – geven aan Ahl as-Sunnah, omdat Ahl as-Sunnah de Eigenschappen van Allāh bevestigen waarmee Hij Zichzelf heeft beschreven of waarmee Zijn Boodschapper ﷺ Hem heeft beschreven, zonder verdraaiing of ontkenning. Volgens de Jahmiyyah staat dit gelijk aan het vergelijken van Allāh met Zijn schepselen.

[4] Al-ʿImām ad-Dārimī (280 NH) ﷺ zei in an-Naqd ‘alā’l-Marisiyy (p. 129): “Hoe beschouw jij (i.e. al-Marisiyy) het als toegestaan om de mensen van de Sunnah en de mensen van kennis over de Heilige Eigenschappen van Allāh, *mushabbihah* te noemen, wanneer zij Allāh beschrijven met datgene waarmee Hij Zichzelf beschreef in Zijn Boek, aan zaken waarvan de namen tevens voorkomen bij de eigenschappen van de kinderen van Ādam, zonder een hoedanigheid te bepalen (*takyīf*), terwijl jij jouw *ilāh* (aanbedene) inzake Zijn Twee Handen, Zijn Gehoor (*Samʿ*) en Zijn Zicht (*Baṣar*) vergelijkt met een blinde en geamputeerde en jij – inzake jouw *maʿbūd* (aanbedene) – je datgene inbeeldt wat jij je inbeeldt bij een blinde en geamputeerde? Jouw *maʿbūd* (aanbedene) is volgens jouw bewering dus een geamputeerde en incomplete, een blinde zonder zicht, een stomme zonder spraak, een dove zonder gehoor, een geamputeerde zonder twee handen en een verlamde die niet kan bewegen.

“Dit is niet de beschrijving van de *Ilāh* (Aanbedene) van de verrichters van het gebed. Dus wie bevindt zich hier nu op een verschrikkelijke methodiek: jij in het vergelijken van jouw *ilāh* (aanbedene) met deze blinden en geamputeerden, of deze mensen die jij *mushabbihah* noemt wanneer zij Hem zonder vergelijking beschrijven met datgene waarmee Hij Zichzelf beschreven heeft? Ware het niet dat deze term (*mushabbihah*) de beproeving van de Jahmiyyah is waarmee zij de gelovigen spottend een bijnaam geven, dan hadden wij niemand *mushabbih* genoemd behalve jou, vanwege de walgelijkheid van jouw vergelijking.”

116. Wat betreft de Rāfiḍah, zij noemen de mensen van de Sunnah: *nāṣibah*.^[1] De Rāfiḍah hebben echter gelogen, want juist zij zijn degenen die deze naam verdienen, aangezien zij zich vijandig opstellen tegenover de metgezellen van Muḥammad ﷺ door hen te beleiden en te beschimpen, onwaarheden over hen te zeggen en hen toe te schrijven aan onrechtvaardigheid. Ze doen dit uit leugenachtigheid, onrecht en brutaliteit tegenover Allāh ﷻ en uit minachting voor het recht van de Boodschapper ﷺ. En dit terwijl – bij Allāh – zij degenen zijn die het verdienen om bespot te worden en dat er wraak tegen hen genomen wordt.

116. وَأَمَّا الرَّافِضَةُ: فَإِنَّهُمْ يُسَمُّونَ أَهْلَ السُّنَّةِ: نَاصِبَةً. وَكَذَبَتِ الرَّافِضَةُ، بَلْ هُمْ أَوَّلَىٰ بِهَذَا الْإِسْمِ، إِذْ نَاصَبُوا أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ ﷺ السَّبَّ وَالشَّتْمَ، وَقَالُوا فِيهِمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَنَسَبُوا لَهُمْ إِلَىٰ غَيْرِ الْعَدْلِ، كَذِبًا وَظُلْمًا وَجُرْأَةً عَلَىٰ اللَّهِ ﷻ وَاسْتِخْفَافًا لِحَقِّ الرَّسُولِ ﷺ، وَهُمْ – وَاللَّهِ – أَوَّلَىٰ بِالتَّعْيِيرِ وَالْإِنْتِقَامِ مِنْهُمْ.

117. Wat betreft de Khawārij, zij noemen de mensen van de Sunnah en de Gemeenschap (Ahl as-Sunnah wa'l-Jamā'ah): *murji'ah*. De Khawārij hebben echter gelogen met hun uitspraak, want juist zij zijn de Murji'ah. Ze beweren dat zij de enigen zijn die zich bevinden op geloof en waarheid en dat degenen die van hen afwijken, ongelovigen zijn.^[2]

117. وَأَمَّا الْخَوَارِجُ: فَإِنَّهُمْ يُسَمُّونَ أَهْلَ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ: مُرْجِيَّةً. وَكَذَبَتِ الْخَوَارِجُ فِي قَوْلِهِمْ، بَلْ هُمْ الْمُرْجِيَّةُ، يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ إِيمَانٍ وَحَقٍّ دُونَ النَّاسِ وَمَنْ خَالَفَهُمْ كُفَّارٌ.

118. Wat betreft de mensen van *ar-ra'y* en *al-qiyās*,^[3] zij noemen de mensen van de Sunnah: *nābitah*^[4] en *hashwiyyah*.^[5] De mensen van

118. وَأَمَّا أَصْحَابُ الرَّأْيِ وَالْقِيَاسِ: فَإِنَّهُمْ يُسَمُّونَ أَصْحَابَ السُّنَّةِ: نَابِئَةً وَحَشَوِيَّةً.

[1] *Nāṣibah* (vijandigen) of *nawāṣib* is een naam die de Rāfiḍah aan Ahl as-Sunnah geven omdat zij valselijk beweren dat Ahl as-Sunnah vijandig zijn tegen de familie van de Boodschapper van Allāh ﷺ. Al-ʿImām Ibn Taymiyyah ﷺ zei in verhandeling [16] Al-ʿAqīdah al-Wāsiṭiyyah (passage 65-66; Majmūʿ al-Fatāwā 3/154): “Zij (Ahl as-Sunnah) distantiëren zich van: de methode van de Rawāfiḍ die de metgezellen haten en beschimpen, en de methode van de Nawāṣib die de familie (van de Profeet ﷺ) schaden (pogen te) berokkenen met woorden of daden. En ze onthouden zich van de geschillen die tussen de metgezellen hebben plaatsgevonden...”

[2] De Khawārij noemen Ahl as-Sunnah *murji'ah* omdat Ahl as-Sunnah de pleger van een grote zonde (die lager is dan ongelooft) als een moslim met een zwakke Īmān beschouwen en hem niet tot ongelovig verklaren. De Murji'ah verklaren hem ook niet tot ongelovig, maar zij beschouwen hem als een moslim met een complete Īmān, terwijl de Khawārij zijn Īmān als ongeldig beschouwen en hem tot ongelovige verklaren. De Khawārij bouwden dit op hun principe dat al-ʿĪmān één onverdeelbaar geheel is en dat het wegvallen van een deel van al-ʿĪmān gelijkstaat aan het wegvallen van al-ʿĪmān in zijn volledigheid. In dit principe komen zij echter overeen met de Murji'ah. De twee sektes verschillen enkel in wat zij rekenen onder deze onverdeelbare Īmān.

[3] De aanhangers van *ar-ra'y* (opinie) en *al-qiyās* (analogie) die indruisen tegen de overleveringen.

[4] *Nābitah*: nietige, verachtelijke mensen.

[5] *Hashwiyyah*: afkomstig van *al-ḥashw*, d.w.z.: overbodige of waardeloze woorden die tegen het verstand ingaan en waar niet op gebouwd kan worden. Met *hashwiyyah* bedoelen zij dat Ahl as-Sunnah met *al-ḥashw* spreken in zaken van de religie, door de overleveringen aan te nemen zoals deze gekomen zijn en niet ertegen in te gaan met het verstand.

ar-ra'y – de vijanden van Allāh – hebben echter gelogen, want juist zij zijn de *nābitah* en de *hashwiyyah*. Ze laten de *athar* van de Boodschapper ﷺ en zijn *ḥadīth*,^[1] spreken aan de hand van *ar-ra'y* (opinie), trekken *al-qiyās* (analogie) in de religie op basis van *al-istiḥsān*^[2] en oordelen in tegenstrijd met het Boek en de Sunnah. Zij zijn mensen van innovatie, onwetenden, dwalenden en zoekers van het wereldse middels leugens en verzinsels.^[3]

وَكَذَبَ أَصْحَابُ الرَّأْيِ أَعْدَاءُ اللَّهِ، بَلْ هُمْ
النَّابِتَةُ وَالْحَشْوِيَّةُ، تَرَكُوا أَثَرَ الرَّسُولِ ﷺ
وَحَدِيثَهُ وَقَالُوا بِالرَّأْيِ وَقَاشُوا الدِّينَ
بِالْإِسْتِحْسَانِ وَحَكَمُوا بِخِلَافِ الْكِتَابِ
وَالسُّنَّةِ. وَهُمْ أَصْحَابُ بَدْعٍ، جَهْلَةٌ، ضَلَالٌ،
طُلَابُ دُنْيَا بِالْكَذِبِ وَالْبُهْتَانِ.

Moge Allāh genadig zijn met de dienaar die de waarheid verkondigt, de overlevering volgt, zich vastklampt aan de Sunnah, de rechten volgt en wegblijft van de mensen van innovaties en niet

فَرَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا قَالَ بِالْحَقِّ وَاتَّبَعَ الْأَثَرَ
وَتَمَسَكَ بِالسُّنَّةِ وَاقْتَدَى بِالصَّالِحِينَ
وَجَانَبَ أَهْلَ الْبِدْعِ وَتَرَكَ مَجَالِسَهُمْ

[1] *Athar* en *ḥadīth* betekenen hier beiden: de overlevering van de Profeet ﷺ.

[2] *Istiḥsān*: iets als goed of correct beschouwen.

[3] De *madh-hab* (standpunt, methodiek) van *Ahl ar-Ra'y* (de mensen van opinies; i.e. de *madh-hab* van Abū Ḥanīfah en zijn volgelingen) is desondanks verspreid geraakt in veel landen. Dit kende meerdere oorzaken, zoals ash-Shaykh 'Abd ar-Raḥmān al-Mu'allimīy (1386 NH) ﷺ zei in zijn weerlegging genaamd at-Tankil (1/260): "We weten reeds hoe jullie *madh-hab* verspreid is geraakt:

"**Ten eerste:** de mensen raakten eraan gehecht omdat het de verkrijging van leiderschap vergemakkelijkte, zonder moeite te hoeven doen door opzoek te gaan naar de overleveringen, het aan te horen, het te memoriseren, te zoeken naar de overlevertaars en de *'ilal* (verborgen defecten) die erbij horen en dergelijke. Ze zagen dat het voldoende was voor een persoon om een klein deel hiervan te verkrijgen en vervolgens gebruik te maken van zijn *ra'y* (opinie), waarna iemand opeens een leider wordt.

"**Ten tweede:** jullie aanhangers verkregen overkoepelende posities over de rechters, waarna ze erop toezagen dat niemand in de islamitische gebieden tot rechter benoemd werd, behalve degene die zich op hun *ra'y* (opinie) bevond. Hierop begonnen de mensen te streven naar (de *madh-hab* van) *ar-ra'y* zodat ze rechters konden worden, waarna de rechters zich inspanden om deze *madh-hab* te verspreiden in alle gebieden.

"**Ten derde:** de *miḥnah* (de beproeving; d.w.z. in de tijd van al-'Imām Aḥmad ibn Ḥanbal, toen de Jahmiyyah beweerden dat de Qur'ān geschapen is en zij de mensen en de geleerden hierin testten) werd tot stand gebracht door jullie aanhangers. Tijdens de regeerperiode van al-Ma'mūn, al-Mu'taṣim en al-Wāthiq bevonden de machten van de staat zich allemaal onder hun instructies, dus spanden zij zich in om hun *madh-hab* in de geloofsleer en de wetsleer (al-fiqh) te verspreiden in alle regio's. Ook keerden zij zich tot degene die van hen afweek in de wetsleer en brachten hem allerlei vormen van schade toe.

"**Ten vierde:** de niet-Arabieren begonnen de staat over te nemen, waarop zij fanatiek opkwamen voor jullie *madh-hab* vanwege raciale motieven en omdat de *madh-hab* het erg breed neemt met betrekking tot *ar-rukḥaṣ* (permissies) en *al-ḥiyal* (trucs om onder regelgevingen uit te komen).

"**Ten vijfde:** er volgden meerdere staten van niet-Arabieren op die zich op deze koers bevonden.

"**Ten zesde:** jullie aanhangers hadden een promotiecampagne in gang gezet die zijn gelijke niet kende en omwille waarvan zelfs het liegen over de Profeet ﷺ toegestaan werd verklaard, zoals we terugzien in de boeken over *al-manāqib* ('de goede eigenschappen', d.w.z. van Abū Ḥanīfah). [...] Einde citaat.

met hen zit of spreekt, strevend naar de beloning van Allāh, nabijheid tot Hem en het versterken van Zijn religie. En ons succes komt enkel van Allāh.^[1] ■

وَمُحَادَثَتَهُمْ، احْتِسَابًا وَطَلَبًا لِلْقُرْبَةِ مِنْ
اللَّهِ وَإِعْزَازَ دِينِهِ. وَمَا نَوْفِقُنَا إِلَّا بِاللَّهِ.

[1] Aan het einde van Risālat al-Iṣṭakhriyy (een van de bronnen van dit werk) staat: “En van Allāh komt het succes. O Allāh, vernietig de valsheid van de Murji’ah, verzwak de plannen van de Qadariyyah, verwijder de staat van de Rāfiḍah, roei de misvattingen van de mensen van *ar-ra’y* (opinies) uit, verlos ons van de last van de Khārijīyyah (d.w.z. Khawārij) en versnel de wraak tegen de Jahmiyyah.”

Verhandelingen in 'De Geloofsleer van Ahl as-Sunnah: Een selectie authentieke verhandelingen van de Salaf & de klassieke Imams (tot 400 NH)':

1. *De Geloofsleer van Sufyān ath-Thawriyy*, door al-'Imām Sufyān ath-Thawriyy (161 NH).
2. *Een Korte Geloofsleer van al-'Imām Mālik*, door al-'Imām Mālik ibn Anas (179 NH).
3. *De Inleiding van ar-Risālah*, door al-'Imām ash-Shāfi'yy (204 NH).
4. *De Fundamenten van de Sunnah*, door al-'Imām al-Ḥumaydiyy (219 NH).
5. *De Geloofsleer van Qutaybah ibn Sa'īd*, door al-'Imām Qutaybah ibn Sa'īd (240 NH).
6. *De Fundamenten van de Sunnah*, door al-'Imām Aḥmad ibn Ḥanbal (241 NH).
7. *De Geloofsleer van al-Bukhāriyy*, door al-'Imām al-Bukhāriyy (256 NH).
8. *De Uitleg van de Sunnah*, door al-'Imām al-Muzaniyy (264 NH).
9. *Het Fundament van de Sunnah & de Geloofsleer van de Religie (De Geloofsleer van ar-Rāziyyayn)*, door al-'Imām Abū Zur'ah ar-Rāziyy (264 NH) & al-'Imām Abū Ḥātim ar-Rāziyy (277 NH).
10. *De Geloofsleer van Ḥarb al-Kirmāniyy (Het Standpunt in de Geloofsleer)*, door al-'Imām Ḥarb ibn Ismā'īl al-Kirmāniyy (280 NH).
11. *De Duidelijke Sunnah*, door al-'Imām Ibn Jarīr aṭ-Ṭabariyy (310 NH).
12. *Het Ḥā'iyyah-gedicht over de Sunnah*, door al-'Imām Ibn Abī Dāwūd (316 NH).
13. *De Uitleg van de Sunnah*, door al-'Imām al-Barbahāriyy (329 NH).
14. *De Inleiding van al-Jāmi'* (*De Geloofsleer van Mālik*), door al-'Imām Ibn Abī Zayd al-Qayrawāniyy al-Mālikiyy (386 NH).
15. *De Inleiding van ar-Risālah*, door al-'Imām Ibn Abī Zayd al-Qayrawāniyy al-Mālikiyy (386 NH).

Appendix:

16. *Al-'Aqidah al-Wāsiṭiyyah (De Wāsiṭische Geloofsleer)*, door al-'Imām Ibn Taymiyyah (728 NH).
17. *De Geloofsleer van Ibn 'Abd al-Wahhāb (De brief aan de inwoners van al-Qaṣīm)*, door al-'Imām Muḥammad ibn 'Abd al-Wahhāb (1206 NH).